

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

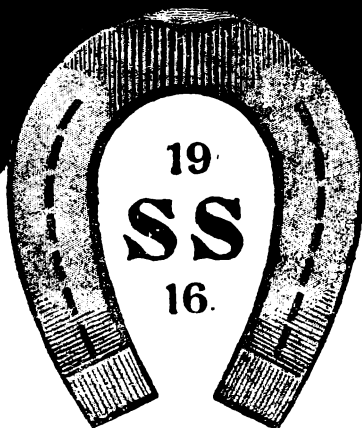
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Jyske Byer og deres Mænd

III Bind:

Herning . Hammerum . Ikast . Bording
Vildbjerg . Kibæk

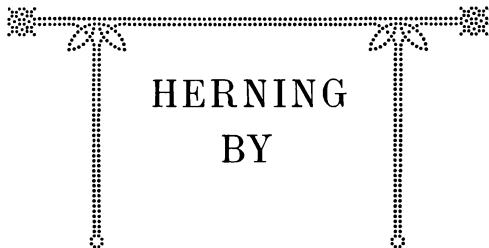

NATIONAL-FÖRLAGET

S. Schiønning

☞ Brønshøj . København ☞

JYSKE BYER OG DERES MÆND

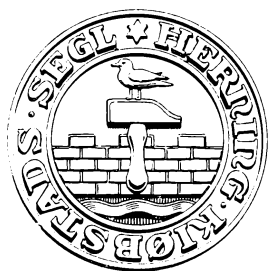
HERNING
BY

Eftertryk af Tekst og Billeder forbydes.

JYSKE BYER OG DERES MÆND.

H. P. Hansen:

Herning By.

1916

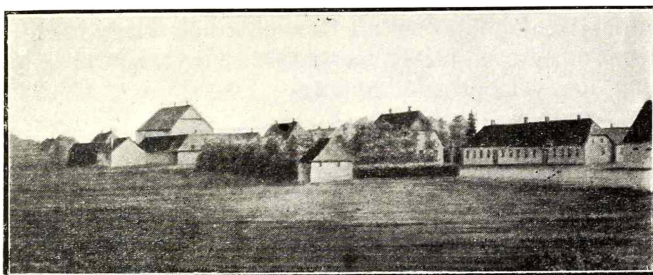
NATIONAL FORLAGET
S. Schønning
BRØNSHØJ . KØBENHAVN

Pro memoria!

I efterfølgende Skildringer er der ikke tilstræbt at give en udførlig Omtale af Byens Historie og Udvikling — dertil var baade Tid og Plads for begrænset —; men jeg har søgt at samle saadanne Træk fra Fortidslivet her og Oplysninger til Belysning af Udviklingen, som maatte være ukendt for de fleste Læsere og som kommende Slægter næppe vil være utaknemlige for.

„Lindebo“. Septbr. 1916.

H. P. Hansen.

Herning omkr. 1860.

HERNINGS FORHISTORIE OG NAVN.

HELE den historiske Fortid, man kender for de fleste Købstæders Vedkommende, i Form af Privilegier, Laug, Gilder — Ildebrande, Pest, osv., er Herning, af gode Grunde, blottet for.

Som By er Herning nemlig saa ny, at Egnens ældste Folk mindes den Tid, da der kun laa enkelte Huse, hvor Købstaden nu breder sig. Men selve Navnet, der dels var knyttet til et lille Hedesogn og dels til de faa Ejendomme, der laa ved Landevejen (æ Waaes) Syd for Herning gamle Kirke, er gammelt. De Jorder, hvorpaa Købstaden ligger, laa for største Delen hen som Hede i Begyndelsen af det 19. Aarh.; men at der dog i ældre Tider har boet Folk her fremgaar af, at man et Par Steder ved Kloakarbejde og Udgravning af Byggegrunde er stødt paa Potteskaar, Aske og Sten, der stammer fra Oldtidens sidste Hovedafsnit, Jernalderen. Maaske er selve Navnet lige saa gammelt. I et pergament Haandskrift kaldet „Ribe Oldemor“, der antages at stamme fra ca. 1340, maaske er det lidt ældre, finder man Hørningh Kirke nævnt; senere træffer man ofte Navnet i gamle Dokumenter. Saaledes i et Sandemænds Brev fra 1490, et Tingsvidne fra 1495, og i Lundens Lens Jordebog fra 1498. Sidste Sted træffer man ogsaa Navnet skrevet „Horning“, og begge disse Former findes i det Mageskifteskøde fra 1579 ved hvilket Fr. II

mageskifter en Del af Kronens Gods i Hammerum Herred med Josva von Qualen, der byggede Gaarden Viig (senere kaldet Herningholm). Endelig træffer man i Herning Kirkes Regnskaber fra 1584—1653 følgende Former foruden Hørning, der vel optræder hyppigst: 1586 Harning, 1596 Herning og 1629 Hærning.

I sin lille Bog, „Herning Sogn og Plads“, 1874, har Kordegn Frølund udledt Navnets Oprindelse af Horn: „Søndersognets Højdedrag former sig som et Horn, hvis tykkere Ende ligger mod Sydvest og Spidsen mod Nordvest. De omtalte Højdedrag, der hæver sig som tre fra Nord opstigende Bølger, er af ubetydelig Højde. Det omtalte Horn omgives af Mose og Engdrag“.

Senere Forfattere har fulgt Frølund; enkelte har ment Navnet maatte stamme fra „Hjørne“ og villet finde Støtte for sidste Antagelse dels i, at man traf den gamle Stave-maade „Hørning“ og dels deri, at gamle Folk altid sagde „Hanning“. I Egnens gamle Folkemaal hed et Hjørne eller en Krog (Vinkel) „æ Haaen“.

At fastslaa Navnets rette Afstamning kan være vanskelig nok; men at nævnte Tydninger er fejle, er der ikke Tvivl om; thi for det første har Jordens Form ikke Lighed (eller i hvert Fald altfor svag) med et Horn, Hjørne eller Krog, med mindre man skulde gætte paa den Form, den opdyrkede Del af den gamle Bebyggelse kan have haft; men saa er man unægtelig langt ude i Fantasiens Verden. Vedrørende Stavemaaden Horn, da maa man være yderst varsom; thi Formen kan udmærket godt skyldes Forglemmelsen af et lille uskyldigt Prik over o'et — hvilket forekommer os saa meget mere sandsynligt, som Formen Hørning findes samtidig i begge ovennævnte Kilder. Med Hensyn til gamle Folks Udtale af Stednavne i deres Egn, da hører saadanne til vore værdifuldste „Dokumenter“ — ret brugte! Men de gamle sagde nu engang ikke „Haanning“, men Hanning og den Omstændighed gør ovennævnte Slutning umulig. Forresten findes „Haan“ i Nabsognet Gjellerup, hvor „Hjørneholm“ altid af Befolkningen kaldes „Haaenhwalm“. Folkemaalsformerne tyder, i F. Dr. phil. Marius Kristensens Forklaring, paa et oprindelig „Hærningæ“, der i oldjydsk mistede Slutningen æ og blev til „Hærning“, som Udtalen endnu lyder. Da „hærn“ kan betyde noget toppet og fremtrædende — vort Herning jo er

en Bakkeø — er Sandsynligheden for, det er et Naturnavn, temmelig stor.

Ubetydelig og fattig var det gamle Herning, Sognet var indtil 1889 Anneks til Rind, hvor Præsten ogsaa boede, et Udtryk herfor finder man i Hovvisen fra Viig, hvori der staar: „Der bor en fire Mænd i Herning By; men de er næsten altid ny“, de har med andre Ord altid haft ondt ved at klare sig. Og naar man undtager Kæltringerne (Natmandsfolket), der var ret udbredte i Rind-Herning, og Bindeindustrien, der især har kastet Glands over Befolkningen i Hammerum Herred, er der kun lidt, der har egnet sig til at gøre Navnet, Herning, kendt i videre Kredse i ældre Tid. Man kan derfor ogsaa nævne mange morsomme Eksempler paa, hvor ukendt dette Stednavn var langt op i forrige Aarhundrede.

Da den i Egnens Historie saa bekendte P. H. Eugen Tolderlund, først Ejer af Holtbjerg og senere Bankdirektør i Herning, skulde rejse fra Sønderjylland for at overtage Forvalterpladsen paa Tanderup, det var i 1856, tog han ind til Postmesteren i Kolding, denne hed forresten Mecklenburg og var en gammel Officer, for at faa Oplysninger om, hvor Herning laa og hvorledes man kom dertil. Herning kendte Postmesteren ikke noget til, hvis det overhovedet eksisterede, maatte det vistnok ligge ved Grenaa. Tolderlund vidste imidlertid fra Kortet, at Stedet laa i Midtjylland og nu kunde Postmesteren baade finde det og angive bedste Forbindelse. Tolderlund skulde bare tage med Postvognen fra Kolding til Ribe, med en anden derfra og til Varde og en tredie fra Varde til Skjanbro og Ringkøbing, hvorfra han selv maatte sørge for at komme til Herning. Resultatet blev forresten, at Poprietær Leth hentede Tolderlund ved Skjanbro (Skern).

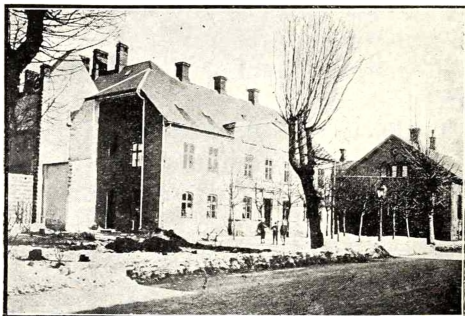
Det er ogsaa ret betegnende, at de Hosekræmmere, der her fra Egnen gik paa Sjælland med „æ Pak“ altid svarede, at de var fra Holstebro-Egnen, naar man spurgte dem om deres Hjemstavn; thi Herning-Navnet kendte Sjællænderne ikke.

BYENS BARNDOM.

THING- OG ARRESTHUSET.

Der opstaar i vor Tid saa mange nye Byer, især i Egne hvor der kommer Baner igennem, at man forud kan sige: der og der er særlige Betingelser for en fremtidig By. Saadan var det ikke, da Herning opstod; her var hverken Havn, Bane, end ikke en ordentlig Vej eller andet, hvorved Byerne plejer at skyde frem.

Egnens Samlingssted var ellers Lund i Gjellerup. Der til og fra førte forholdsvis gode Veje, der satte Egnen i Forbindelse med den fjerne Omverden, der var Kro og i Kroen blev Hammerum Herreds Ret holdt, og der holdtes aarligt den berømte „Luend Markend“, der spillede en saa uhyre stor Rolle i Beboernes Vare- og Pengeomsætning; man maa huske paa, at herfra og til nærmeste Købstad var ca. 6—7 Mil. Der var naturligvis meget godt Folk i Hammerum Herred, hvis Befolkning fra ældgammel Tid havde Ord for at være særlig vindskibelige, nøjsomme, flittige og hvad andet man kan sige om de, der maa arbejde haardt for deres Udkomme og vel at mærke virkeligt gør det — naa; men der var da ogsaa en Del skidt Folk; saadanne, der hellere levede paa andres Bekostning end ved eget Slid — gunstige Læser, Tiderne ændres! Og blandt sidstnævnte Kategori indtog Jyllands vandrende Nomader, Natmandsfolket eller Kjæltringerne en, om just ikke Hædersplads saa dog fremragende Plads.

Gadeparti med Gl. Thinghus Nr. 2.

Paa Hederne var der udmærket Plads til de Folk, der ikke holdt af at nyde selvtjent Brød; men hellere tiggede Føden; derimod havde man ingen Steder at gøre af de Individier, der

var kommen i Konflikt med Loven og skulde straffes. Forbryderne maatte derfor fragtes til Nabobyerne, hvor man havde Arresthuse og det var herfra en saa besværlig Tur, at man maa indrømme, at her virkelig var Trang for et Ting- og Arresthus i Jurisdiktionen.

Den daværende Herredsfoged, Cancelliraad Landt, der forresten boede paa Laulund, var kommen til samme Resultat og han forhandlede med Lundboerne om Købet af en passende Byggegrund. Nu fortælles der, at Lundboerne var urimelige, det er maaske ikke usansynligt, at Rygtet havde ret; men utænkelig er det da ikke heller, at godt Folk ikke satte særlig Pris paa at være altfor nære Naboer til skidt Folk. Cancelliraaden var imidlertid en praktisk Mand, han lod Hernings første (offentlige) Bygning, det „ny Ting- og Arresthus“ opføre paa en Parcel af Laulund — det var i 1827.

Man faar et godt Begreb om den imponerende Bygning*) (set med samtidens Øjne — alt er jo relativt) gennem følgende Taksationsforretning.

„Aar 1827, den 10. Decbr. mødte Branddirektøren, Assessor Thorlacius paa Laulund Mark, Herning Sogn, for i Følge Amtets Ordre af 6te næstafvigte med de i Forretningen udnævnte Mænd: Sognefoged og Brandfogden i Herning, Jens Christian Jespersen og Sogne- og Brandfogden i Tjørring Sogn Christen Mouridsen, at foretage Syns- og Taksationsforretning over det benævnte Sted opførte Ting- og Arresthus, og befandt Bygningerne saaledes:

A Bygning 13 Fag lang og 13 Alen dyb, udvendig maalt, indrettet til Tingstue, Lokale til Arrestforvareren, med Arrest-Værelser, samt 3 Sidekamre, med Forstue, Afdelingerne i Arrestkamrene og ved Thingstuen hel Sten. Foroven indrettet til 4 Arrest-Værelser og Afdelinger. Alt med behørig Lofte, Gulve, Døre og Lukkelse foruden Dørene, samt Jern overalt i Arrestvinduerne. Skorstenen hel Sten helt igennem. Udvendig overalt solid Grundmur. Straatækt. = 3060 Rbd.

B Bygning 8 Fag lang, 9 Alen dyb, Grundmur, Teglhængt, indrettet til Lade og Kostald, Tærskelo = 400 Rbd. Entreprenøren, Clemen Holt, overvar Forretningen. Bygningen sikker mod Ildsvaade med behørig Brandredskaber.

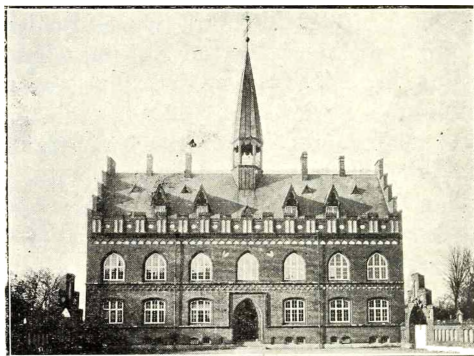
Thorlacius, J. C. Jespersen, Christen Mouridsen“.

*) Plads til 8 Arrestanter.

At denne Anstalt har virket frygtindgydende paa mange og imponerende paa alle, er der næppe Tvivl om, selv Udhusets røde Tag maa, paa en Tid da man kun saa Tagsten paa Herregaardens Hovedbygning og paa Kirkens Vaabenhus, have vakt Opmærksomhed.

Hammerum Herreds Ret blev holdt her første Gang d. 12. Januar 1828. I 1857 blev det ældste Thinghus afløst af Nr. 2 paa Nordsiden af Vejen over for og dette atter i 1894 af det smukke Thinghus i Hansastil, vi nu har. (Arkitekt Wiinholt og Hagerup). I Sidesløjen, der er bygget 1891, er der Arrestbygning med Plads til 16 Arrestanter.

Man har undertiden sat Inskriptioner paa Raadhusene f. Eks. „Med Lov skal Land bygges“, her over Byens Thing- og Arresthus kunde man til Tider synes, en Inskription af lignende Indhold som: „Ej

Ny Thinghus.

blot til Lyst“, ikke vilde være saa ueffen endda, al den Stund Fangerne op igennem Tiderne har drevet en værre Halloj med Arrestforvareren, vel at mærke „somti mier end somti“. Nogle af de første „Gæster“ fandt paa ved Hjælp af en Snor, bunden om en Pind, der var Spids i begge Ender, at fiske Madam Schuberts Ænder. De brugte et Stykke Brød som Madding, og naar en sølle And bed paa, blev den halet op til Vinduet, Halsen drejet om paa den, hvorefter Gavtyvene smed den døde And ned i Gaarden og tog fat paa den næste. Det var vistnok en Tak for Arrestforvarermadammens Mad. En anden Gang fik en Arrestant fat paa Forhørsprotokollen, som han puttede i en Grav, den kom atter for Dagens Lys, da Fangen blev snuppet. Det var slemt nok, naar Fangerne brød ud - være dog, naar Arrestforvareren ligefrem hjalp dem ud for at de skulde stjæle til ham! Saavidt drev, efter Sigende,

en Arrestforvarer Iversen det i 1868. Han satte om Nat-
ten en Stige til Vinduet saa nogle arresterede Kvindfolk
kunde drage ud paa Ekspedition. Iversen havde tjent
Amtmand Bardenfleth som Karl og faaet Embedet som
Tak for tro Tjeneste. Nu blev han afsat og straffet, hvor-
paa han, efter den Tids Skik, rejste til Danmarks „Far
West“ — Esbjerg. I frisk Minde vil det være, hvorledes
„æ Buend'er“ brød ud for Rasmussen et Par Gange — ja,
at de endog var snilde nok til at lukke Arrestforvareren
ind i Cellen, tage Nøglerne og forsvinde, saa man maatte
have Smeden til at dirke Døren op for den arme Mand.

Nu skal det ikke forties her, at den sidste Generation
muligvis er mere velopdragen end de tidligere; det er i
hvert Fald en Kendsgærning, at de, der forleden Aar „tog
Nattegn“ en Gang imellem, altid sørgede for at komme
hjem i ordentlig Tid uden at volde Uro i Huset, maaske
maa man ogsaa deri se et Tegn paa, at et Ophold i Her-
ning Arrest er mindst ligesaa behageligt for visse Perso-
ner som udenfor.

Den første Herredsfoged, der i den nyere Tid har boet her
i Sognet, var Jørgen Christian Landt. I denne Herreds-
fogeds Tid var Jens Knudsen Sognefoged. Denne var
en Mand, der paa Grund af sin ejendommelige Vid nok
kunde sætte Kolorit over Tilværelsen, og der har fra hans
Tid været en utrolig Bunke Smaahistorier, hvori hans
apparte Lune dannede Kærnen. Enkelte af disse bør, nu
Lejlighed gives, reddes fra Førglemmelsen. Landt var
svag og gik derfor et Par Ture hver Dag, uanset Vejret.
Sædvanlig gik han fra Laulund, hvor han boede, hen til
en stor Sten, der laa Øst for, hvor nu Herningby Skole
ligger; men en Aften, det var en forrygende Snestorm, var
han gaaet vild og bankede paa hos Jens Knudsens. Jens
Knudsen kom op og maatte følge Herredsfogden hjem. Paa
denne Tur vilde Jens Knudsen være falden om, hvis ikke
Landt havde haft i hans Arm. »De maa love for, De har
mig nu, ellers vilde De være falden«, sagde Herredsfogden;
men Jens Knudsen bemærkede tørt: »Aa, saa Gu' nej haar
a't — saa haar a læjen i mi' Seng!« I 1839 blev Landt
flyttet til Varde, og Canselliraad Niels Hunderup fik
Embedet her. I hans Tid, 1843, blev Herredskontoret flyt-
tet til Nørholm; et Par Aar efter flyttede han til Thyrsting
Vrads Herred og Kammerjunker Nicolaj Peter Toxverd,

der atter i 1849 flyttede til Store Hedinge fik saa Embedet. Denne blev, nævnte Aar, afløst af Kammerjunker Georg Flemming Tillisch, om hvem der fortælles, at han en Dag sagde til Sognefogden: „De skriver grumme daarlig Jens Knudsen!“ — „Ka' Di't løs et?“, svarede Jens Knudsen — „Jo, jo!“ — „Ja saa er't et te ant“, kom det atter fra Jens Knudsen. Da Tillisch i Foraaret 1856 rejste til Bjærg Herred fik vi Justitsraad P. Jessen Broder Feddersen til Herredsfoged.

Paa dette Tidspunkt blev Jens Knudsen Retsvidne og man fortæller at første Gang Feddersen mødtes med Vidnerne i Retten holdt han en lille Tale til dem hvor efter han bad dem sætte sig. Kort efter haler Jens Knudsen sin sælskinds Tobakspung op af Lommen, stopper sin Pibe og begynder at slaa Ild ved Hjælp af Fyrtojet. Herredsfogden, der var optagen af at skrive, bliver imidlertid opmærksom paa Jens Knudsens Forberedelser og udbryder forbavset: „Jeg tror sandelig Retsvidnet vil forsøge at stoppe sin Pibe her?“ Jens Knudsen forstod nu, det var galt, og svarede: „Ja de ka moski et go; men saa vel a stop mi Pief ind o gy'n te en Fløjt“. Feddersen var forøvrigt en flink, men meget aristokratisk Herre, der kun stak Bønderne en Finger, højere Personer to, kun de største i Samfundet nød den Ære at faa et ordentligt Haandslag, naar han hilste. Feddersen holdt meget af at gaa paa Jagt; i Snebjerg havde han gerne „Pæ Høst“ med sig, men da denne „var naat fjætte om æ Muel“ af Tobakken, maatte han ikke drikke af Feddersens Snapsflaske direkte. Saa blev Pæ Høst i Stedet beordret til at lægge sig ned paa Ryggen, saa Feddersen kunde hælde af sin Flaske i Halsen paa ham. Der var den Fordel ved denne Fremgangsmaade, at Herredsfogden baade kunde regulere Aftapningen og undgaa at faa sin Flaske tilsølet. Efter Feddersen kom S. Krarup i 1878. Samme Aar blev Herredskontoret atter flyttet til Herning. Krarup var baade en dygtig og human Mand; men i Provisorieaarene, havde Folk en svær Lyst til at lade deres Harme over Regeringen og dennes provisoriske Finanslove gaa ud over Embedsmændene. Krarup havde ondt ved at beherske sig, naar han var ude at pante Folk og disse drillede ham, saa Forholdet mellem Herredsfogden og Befolkningen var ikke saa godt, som det ellers vilde have været. I 1891 flyttede Krarup til Hammel og vor nuvæ-

rende Herreds- og Byfoged, Chr. Siersted, Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd, blev da kaldet til Herredsfoged over Hammerum Herred.

APOTEKEET.

Det var ingenlunde let for Befolkningen her i Midt- og Vestjylland naar en eller anden trængte til Læge og Medicin i ældre Tid. Der var langt til Hølstebro eller Ringkjøbing og Vejene var daarlige; man kan derfor godt forstaa, at man tyede til kloge Mænd og Koner, hvoraf der fandtes en Del rundt om.

Da blev der, maaske paa Herredsfoged Landts Initiativ, rettet en Opfordring til Apoteker Heiberg i Ringkjøbing om at oprette en Filial her. Heiberg fik Bevillingen d. 15. 2. 1832 og byggede samme Aar vort første Apotek paa en Parcel fra Laulund. Naar vi nu betragter Billedet af det gamle Apotek, synes vi nærmest, det ligner en gammel Købmandsforretning fra en eller anden Kirkeby. I Virkeligheden dreves der ogsaa i mange Aar en lige saa

betydelig Købmandshandel som Apotek, idet Joh. Andreas Knudsen (1834-53), der blev gift med Heibergs Enke, ved Kgl. Reskript af 18 Aug. 1838 fik Tilladelse til at handle med grove Varer:

Tømmer, Jern, Tjære, Salt, Tran,

Tobak, Hør, Hamp, Humle, Sild og tør Fisk. Den 15. Septbr. 1848 blev Bevillingen udvidet til at omfatte Urtekramvarer og Vin. Nu studser man over, at Apoteket drev Købmandshandel; men den Gang var det almindelig, kun maatte Filialerne ikke handle med slige Varer uden

Gl. Apotek. 1832—82

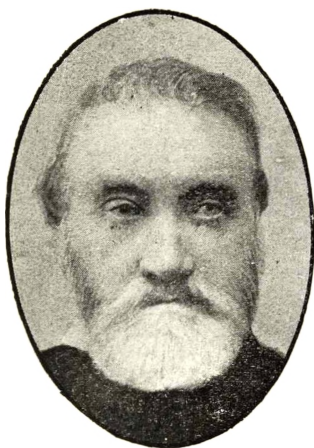
særlig Tilladelse. Heiberg og Knudsen passede dog ikke selv Filialen, men antog som Bestyrer Provisor Jens Gundorph. Denne, der havde taget Pharmaceut Eksamen med Laudabilis d. 2. Maj 1828, synes at have passet udmærket til Befolkningen. Han skildres som en snild og meget gemytlig Mand, der var god til at snakke med Kunderne. Han kunde give dem et godt Raad og han kunde, hvad han især vandt sig Berømmelse paa, fremstille nogle mageløse „Bjædskere“, hvorefter Omsætningen blev ret betydelig. Efterhaanden fik han det indrettet saaledes, at Folk, der skulde til Things først maatte ind i Apoteket og have dem en Bitter og bag efter Portvin eller lignende.

Undertiden blev Folk debiterede for Drikkevarerne, man kunde saaledes i Apotekets gamle Kladebog finde følgende Post: „Herredsfuldmægtig Berthelsen 36 Bittere, 2 Flasker Portvin og 18 Tepunsche“; hvem kan vel nu fortænke Berthelsen i, at han efterhaanden maatte føle Trang til selv at eje sin Beværtning.

Af Mangel paa „bedre Havelse“ kom Gundorph, de sidste Aar han var her, til at ekspedere Silkeborg-Ringkjøbing Posten fra Apoteket, og han blev saaledes vor første „Postmester“. Imidlertid har Gundorph vel fundet, at Forholdene var temmelig smaa her; thi den 11. Aug. 1850 fik han, efter Ansøgning, Bevilling til i Vestervig at drive et Apotek, som han allerede aabnede den 11. December samme Aar*).

Gundorph døde i Foraaret 1860 og Enken, Ane Cathrine fik d. 25. Juni samme Aar Bevilling til at drive Apoteket efter sin Mand. Fra Gundorphs Tid fortælles følgende Historie: „Fjeldstrup paa Sindinggaard havde en Mand til at løbe Ærinder for sig, der kaldtes „Pæ Riis“ eller „Paris“, han boede forresten i Nyby, og Gundorphs Budhed „Pæ Aadser“. Begge var raske til Bens og Fjeldstrup roste navnlig Pæ Riis i høje Toner over for Gundorph. Det endte saa, kort at fortælle, med, at man væddede om, hvilken af de to Løbere, der først kunde naa Holstebro, naar de samtidig løb fra Apoteket. Forinden Løbet gav Apotekeren dem hver en god Dram at styrke sig paa; men den Pæ Riis fik var nok ikke ublandet; thi det varede ikke længe, inden han maatte sætte sig og da det gentog

*) Krarup angiver fejlagtig, at Gundorph flyttede i 1852.

Apoteker Møller.

tatsbogen fremgaar det, at Apotekeren først omkring 58 har faaet en Dicipel. Den 12. Jan. 1861 købte Møller Apoteket af Heiberg for 16000 Rdl. og det ses, at han derefter havde baade en Stud. pharm. og en Decipel til Hjælp.

Møller der var født i Aalborg d. 10. Decbr. 1825, mindes af de nuværende som en godgørende Mand, der bl. a. testamenterede sin Ejendom i Østergade Nr. 37 til et Alderderdomshjem for trængende, ligesom han stiftede 2 Legater for trængende Haandværkere og Næringsdrivende i Herning. I 1904 købte og gav han Museet den Byggegrund hvorpaa Bondegaarden og senere Museets Hovedbygning blev opført. Apoteket solgte han til Otto Peter Emil Bagger fra Køben-

havn til Overtagelse d. 1. Maj 1874 for 42000 Rdl. Bygninger, Grund og Have blev den Gang vurderet til 6000 Rdl. Møller der var Ridder af

Dannebrog døde her d. 4. Juni 1906.

sig et Par Gange, hvorved Pæ Aadser fik et betydeligt Forspring, blev Pæ Riis klar over, at Tiden ikke kunde slaa til for ham paa den Maade. Resolut trækker Manden da Bukserne af og fortsætter Løbet uden Standsning hvorved han ogsaa naaede at komme først til Maalet.

Efter Gundorphs Afrejse bestyrede Chr. Karl Heiberg, en Søn af førnævnte Heiberg, Filialen, indtil Cand. pharm. Jens Chr. Møller i 1855 forpagtede Apoteket. Af Visi-

Apoteket 1882—1915.

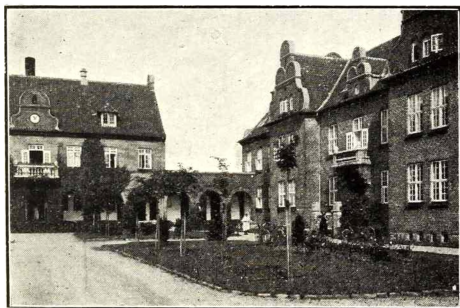
Bagger var gift med en Datter af Proprietær Tolderlund paa Holtbjerg; i 1881 solgte han Apoteket til F. Vilh. Gjørup for 130,000 Kr. Gjørup solgte straks en Del Jord fra det gamle Apotek til Chr. Stentoft og Chr. Romvig paa Betingelse af at de paa den anden Side af Smedegade byggede et nyt Apotek til ham. Denne Bygning Østergade Nr. 24 blev brugt til Apotek fra 1882 til 1915, da den nuværende Apoteker, C. A. Elming, solgte Bygningen til A. S. Jydsk Telefonselskab og flyttede ned i sin nye Ejendom, Bredgade 4. Ved sidste Salg i 1913 var Købesummen 315,000 Kr.

LÆGEVÆSENET.

Ejendommelig nok var der Apothek her i 9 Aar før Byen fik sin første Læge, Jens Frederik Julius Wood, der var her fra 1841—44. Et Aars Tid efter at Wood var kommen, nedsatte Andreas Vilh. Pedersen sig her (1842—47), han blev Distriktets første Embedslæge. Derefter kom i samme Embede Carl August Hoffbauer fra 1847—58. Denne ejendommelige Mand, tysk i Væsen, men dansk i Sind, skildres som halvsær — „Han var en dygtig Doktor, men en gal Prygl“, som en gammel Mand sagde, der i sin Tid murede for Hoffbauer. „Smør dygtig paa, jeg bliver saa rasende, naar det falder ned“ — Huset blev bygget saa lavt, at Hoffbauer nok kunde resikere at løbe Panden imod. Foruden Læge var Hoffbauer Landmand, i hvilken Retning han dog næppe var Foregangsmand. En Gang befalede han sin Karl at fjerne en Trekant, der fandtes paa Marken ved Heringlund, hvor han boede, og en anden Gang sagde han til Folkene, der kastede Klyne i Mosen, at de skulde kaste tørre (!) Klyne. Prokurator Valeur fortæller følgende Træk om Hoffbauer: „Naar han blev hentet flere Gange paa en Dag, bandede han, fordi han ikke kunde være i Ro; og hændte det saa, at der gik et Par Dage, uden at man hentede ham ud i Praksis, kunde han, naar man mødte ham, spankulerende med lange Skridt, tordne og forbande de Karle, der ikke kom og hentede ham ud. Kom der saa en om Aftenen eller om Natten og vilde have ham ud paa Sygebesøg, blev han i Almindelighed rasende og svor paa, at han ikke tog med, og udbrod:

„Hvorfor S kom Du ikke, mens det var Dag? Er det en Tid at komme paa!“ „Ja, da var den Syge ikke endnu daarlig“, lød Svaret. Og Enden blev, at Doktoren, naar han havde udraset, raabte: „Kom saa med Vognen.“

Endvidere fortæller Valeur, at Doktoren var udmærket til at spille Komædie, og navnlig havde han en god Sangstemme. Paa den Tid maatte man nøjes med Dilettantforestillinger, da der ikke kom Theaterselskaber hertil. Hoffbauer var, iflg. Karups Oplysninger, en ivrig Politiker, især knyttet til det „Fædreland“, der med N. David, Monrad Lehmann og flere fremstod i 1839 efter Frederik d. 6tes Død. Han var forresten gift med en Søster til Johannes og Hother Hage. Herfra flyttede han til Vejle, hvor han døde 1877 (født 1810). Byens næste Læge var William James Wedel, Distriktslæge her fra 1858—84. Han var født 1810, kom hertil fra Tarm og døde her i Byen 1887. Hans Eftermand her som Distriktslæge blev Lorenz Jacob Nicolaj Benzon, f. 1825, Læge her fra 1884—96. Han flyttede til Charlottenlund, hvor han døde i 1905. Efter

Amtssygehuset.

Benzon fik Theodor Peter Knudsen, f. 1845, Distriktslæge Embedet i Herning fra 1896.

Foruden ovennævnte Embedslæger har der boet adskillige praktiserende Læger her i kortere og længere Tid, blandt hvilke Andreas

Christian Krog, f. 1853 har praktiseret her siden 1884. I Hardsyssel Aarvog 1915 har Læge Krog skrevet en Afhandling om „Lægevesenet i Ringkjøbing Amt“, hvorfra en Del af ovennævnte Oplysninger er hentede, og hvortil vi maa henvise de, der søger yderligere Oplysninger om dette Emne. Mikkil Hindhede var Læge her en kort Tid (1890). Hindhedes System er jo verdenskendt, saa man maa have Perlen med her, selvom Herning kun i megen kort Tid nød dens Glans direkte. Blandt Byens øvrige dygtige Lægestab maa til Slut nævnes Sygehuslæge Holger Sax-

torph Biilman, der som Kirurg har vundet sig velfortjent Anerkendelse i hele Amtet. Biilman, der er født 1878, blev ansat som Overlæge ved det nye Amtssygehus her i 1909. I 1882 blev der, efter Tegning af Arkitekt Weber, opført et Amtssygehus her med Plads til 23 Senge, og i 1888 byggede Amtet et Epedimihus med Plads til 25 Senge, ligeledes efter Tegning af Weber. Da det nye, moderne Amtssygehus blev opført i 1909—10, blev de gamle, førnævnte Bygninger omdannede til Alderdomsassyl. Der er i Sygehuset Plads til ca. 50 Patienter og i Epedimiafdelingen til godt 50.

GÆSTGIVERGAARDEN OG EFTERFØLGERE.

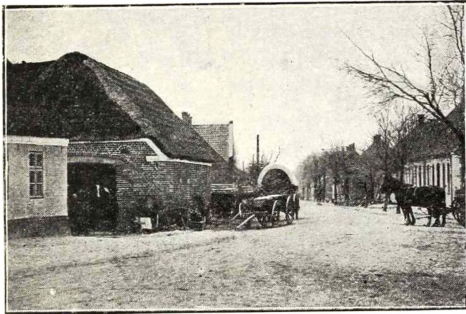
Paa Herning gamle Kirkegaard ligger der to store flade Ligsten. Den ene over Mads Schou, der døde som Ejer af Holtbjerg 1824 og den anden over Byens første Kromand, det vil sige han byggede den første Gæstgivergaard her i 1839. Inskriptionen paa den sidste Sten lyder:

HERUNDER DET JORDISKE AF
EXAMINATUS JURIS
PETER CHRISTIAN
BERTELSEN,
FØDT I HOLSTEBRO 13. FEBR. 1793,
DØD 9. AUG. 1863,
SAVNET AF EFTER LEVENDE HSTRU
MAREN KRISTINE
NYBORG.
ET HVILEKAMMER ER MIN GRAV,
HAN KALDER MIG, SOM LIVET GAV.

Berthelsen, der tidligere var Herredsfuldægtig, forresten gift med en Søster til Gundorpha Kone, var ikke alene Gæstgiver, men ogsaa Forligskommissær og Pengeudlaaner, sidste Forretning skal især have været meget indbringende. Stuehuset var ikke den Gang særlig imponerende, det var kun 13 Fag langt og 12 Alen vidt og der var i Stalden kun Plads til et Par Heste, Herredsfogdens stod, selv om han spændte fra ved Gæstgivergaarden, henne i Thinghusets Stald.

I 1850 solgte Berthelsen Gæstgivergaarden „Christiansminde til Knud Bank, der var en Søn af den bekendte

Handelsmand i Bærslund, Hans Chr. Bank, og flyttede til et usselt Hus, der laa, hvor Missionshotellet nu ligger. Knud Bank byggede den Rejsestald, der ses paa det gamle Billede her og byttede kort efter med John. Samuel Eyde (f. 1814 død 1894) og fik Frøjk Mølle. Da Eyde paa den

Gæstgivergaarden.

Tid var Bestyrer paa Skærum Mølle og Brænderi for Etatsraad Tang paa Vosborg, kunde han ikke overtage Gæstgivergaarden før i 1860 og han havde derfor i nogle Aar en Forpagter her, der hed Løg-

strup. Løgstrup spillede og drak bravt med Stamgæsterne, de rejsende derimod tog han sig mindre af, og de klagede ogsaa over, at der ingen ordentlig Logi var at faa der. Da maatte Eyde bygge et større Stykke til Gæstgivergaardens østre Ende og indrette Gæsteværelser der, ellers havde han maaske mistet Bevillingen. En kort Tid, før Eyde flyttede her over, passede K. Andersen, den senere Købmand, Gæstgivergaarden for ham.

Sammen med Eyde kom den senere saa bekendte og ansete Landmand og Sognefoged Jens Veje her til. I 5 Aar var han Staldkarl hos Eyde hjalp i den Tid Postmester Theill med at ekspedere Posten, der kom kørende hertil om Natten.

1865 giftede han sig og flyttede til Holing, hvor han boede

K. Andersens gl. Købmandsgaard.

til han 1890 solgte Gaarden og byggede „Vejely“. Jens Veje var Sognefoged fra 1875–99 og har foruden mange andre Tillidshverv, baade været Medlem af Rind-Herning og senere af Herning Sogneraad. Endnu er han Vurderingsmand til Ejendomsskyld og Taksationsmand i den Vest- og Sønderjydske Kreditforening m. m. Naar man ser Jens Vejes ungdommelige, ranke Skikkelse, kan man vanskelig forstaa, Manden er 82 Aar d. 6. Novbr.

John. S. Eyde, efter hvilken Ejer Hotellet fik sit Navn, stillede en Købmandsbutik an i Gæstgivergaarden til Sønnen, Christoffer Eyde, senere byggede han Købmandsgaarden, der laa paa Hjørnet af Torvet og Bredgade, hvor nu Hede- og Discontobanken ligger. Hotel Eyde er stadig Byens fineste Hotel i Kraft af sin Tradition, sin Beliggenhed og sin udmærkede Vært; men i de 77 Aar, der er gaaet, siden Berthelsen lagde Spiren til Hotellet, er der dukket mange andre Gæstgiverier frem her

Niels Pagh byggede „Vestjylland“ 1873, Povl Andersen „Vestre Gæstgivergaard“ eller „Vestindien“, som den populært kaldtes ca. 1877, samtidig udlagde han Markedspladsen ved Gæstgivergaarden. Tidligere afholdtes Markederne Syd for Vejen, paa en Plads der nu deles af Lykkevej.

I Provisorieaarene kneb det for Herredsfogden at faa nogen til at køre med sig, naar han skulde ud at pante, og det kneb vist ogsaa med at faa Plads til Gendarmerne, der jo ingen Steder turde gøre Regning paa nogen særlig gæstfri Modtagelse. Da stillede Povl Andersen beredvilligt sit Køretøj til Herredsfogdens Raadighed, den ene Tjeneste er den anden værd, han fik „Hotel Herning“ opført

ca. 1886, og her var Plads ogsaa til Gendarmernes Heste. Tiden læger alle Saar; var der en Del, der ikke sympatiserede med, at en af deres Midte, ikkedemonstrede mod Højremanden, saa

Højskolehjemmet.

varede det ikke længe, inden man fandt, Povls Kaffepunche smagte ligesaa godt som Pers.

Men der fremstod efterhaanden mange andre Beværtninger: Haandværkerforeningens, Højskoleforeningens, hvis nye smukke Højskolehjem blev opført i 1901, „Hammerum Herred“, Missionshotellet, K. F. U. M. (Pensionat) Afholdshotellet, det nye Højskolehjem o. s. v. foruden mange Konditorier.

Naar man læser ældre Beretninger om Livet i Herning omkring Midten af forrige Aarhundrede eller hører gamle Folk fortælle derom, da er det paafaldende, at Byens og Egnens bedste Folk satte megen Pris paa Bachus, og Klubben i den gamle Gæstgivergaard var et Samlingssted for Intelligensen. Den gamle Hjemmedyrlæge, „Pæ Egebjerg“ fra Brande, der i 1850erne opholdt sig her i Byen hos Byens første Dyrlæge, Brockdorff, fortalte os for nogle Aar siden følgende Oplevelse fra Klubtiden: En Dag, efter at Pæ Egebjerg og Brockdorff, der forresten var gift med en Datter af gamle Eyde, kom hjem ved Midnatstid efter at have været i Vorgod, saa de, der var Lys i Klubsalen, Brockdorff vilde da ind og se, hvem der var der inde. Der sad en Skrивerdreng fra Herredskontoret, en Dito fra Posthuset osv., og alle havde de faaet rigeligt at drikke, de tog ogsaa straks efter hjem. Men Morgenen efter blev der banket paa Pæ Egebjergs Dør — han boede hos Vej-assistent Faurbys Enke overfor Gæstgivergaarden, men spiste hos Dyrlægen. Det var ren galt, Postmesterens Fuldmægtig var bleven „henn“, og nu var man ræd for, der var hændt ham en Ulykke. I en Fart kom Pæ Egebjerg op for at søge efter den forsvundne. Da kom han i Tanker om, han kunde jo være „landed o æ Wandhuus“, og ganske rigtig, der sad Skrивeren og sov! —

Til Klubs kom Dyrlæge Brockdorff, Læge Wedel, Procurator Valeur, Apotheker Møller m. fl. foruden Omegnens Proprietærer. Man spillede Kort ved Smaaborde — fire ved hvert — og saa drak de Punsche. En Gang var, foruden nogle Klubs-Medlemmer, Pæ Egebjerg og et Par andre „Handlangere“, deriblandt den senere „gamle Slagter Jensen“ til Stede. Da Klub-Medlemmerne havde faaet en Del at drikke, sagde Jensen: „havde man bare saadan en Prak-

sis, som Lundmølle-Konen (hun praktiserede som klog Kone, hed Anne Grunnet), saa vilde jeg „band'ern'o“ til Klubs hver Aften“. Det var for at drille Doktor Wedel, at han sagde det. Første Gang sagde han, at der var kommen 3—4 Vogne den Dag; men kort efter fortalte han det atter og da havde han set, der var kørt en 7—8 Vogne til hende. — Nu „vender“ Doktor Wedel op, slaar i Bordet for Apoteker Møller og siger, at denne var en ringe Mand; naar han vilde udlevere Medicin efter saadan en Kællings Skrivelse. Men Apotekeren kvitterede med ogsaa at hugge Næven i „æ Skyw“ og sige, at naar han solgte for 1 Mark efter Doktorens Recept solgte han for 10 efter Anne Grunnets! Det kan nok være Wedel blev gal; et Øjeblik efter var de to oppe at slaas; men Wedel var gammel, og det varede ikke længe inden Møller var ovenpaa. Pæ Egebjerg reddede Punchebollen, som han derefter delte med sine Kammerater.

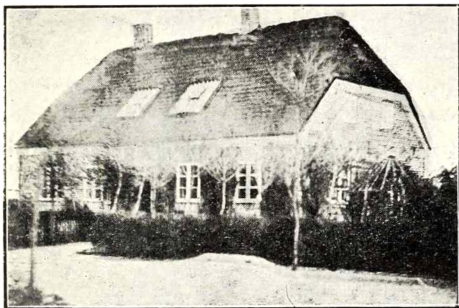
I Løbet af de sidste Aartier har Folks Opfattelse af Ædrueligheds Spørgsmaalet ændret sig meget. Medens det tidligere ligefrem hørte med til god Skik og Brug, at man tog sig en stor Dram ved visse Lejligheder, er der næppe noget fornuftigt Menneske, der nu vil paastaa, at det tjener Vedkommende som Anbefaling, at han ikke er Afholdsmand.

POST- OG BEFORDRINSVÆSENET.

Naar man nu faar, eller kan faa, forskellige Postsager ind ad Døren 6—7 Gange daglig, tager man dette som noget selvfølgeligt, og der er maaske mange, der ikke aner, at Folk for en Menneskealder siden selv maatte hente deres Postsager paa Postekspeditionen — ja, at der for godt et Par Menneskealder siden overhovedet ikke fandtes nogen Postekspedition her i Midtjylland, saa Folk var henvist til selv at sørge for at faa deres Breve etc. med private Bude til nærmeste Købstad, hvorfra Postsagerne saa kunde sendes videre pr. Kgl. Post.

I 1840erne fik man ridende Post mellem Ringkjøbing og Silkeborg, det var Troels Fonnesbæk, der red denne Tur en Gang egentlig. Vejen førte den Gang om ad Lund og der skulde egentlig have været en Postekspedition der;

men der var nok ingen, der egnede sig til at passe sligt Embede. Derimod fandt man i Herning en kvalificeret Mand i Apotekerens Jens Gundorph og denne blev altsaa vor første Postmester fra 1843.

Gamle Posthus.

Postekspeditør her den 30. Marts 1852. I Førstningen ekspederede Hansen Posten fra Gæstgivergaarden; men i 1853 byggede Jens Jeppesen i Skjærbæk Byens første Posthus til ham overfor Gæstgivergaarden, hvor nu Urmager Ormstrups Ejendom ligger.

Gennem en Tjørnehæk og en lille Forhave kom man ind i Forstuen; Postkontoret fandtes da til venstre; ved Siden af dette laa et lille Soverum, og bag dette og Kontoret var der Køkken, Spisekammer og Udgang til Haven mod Nord. Bag Forstuen laa et Sovekammer, og Resten af Huset til højre optoges af tre Stuer. Endelig fandtes der ovenpaa tre Værelser i den østre og to i den vestre Gavl. Huset, der omtrent var i Firkant, var solidt bygget og ret rummeligt. Det brændte i 1887. I 1860 blev Hansen udnævnt til virkelig Kammerassessor — maaske for at have bragt Orden i Postvæsenet i Aarhus efter en uduelig Postmester, der blev afskediget der — og den 1. Maj 1862 fik han Postmesterembedet i Præstø, der var godt lønnet. Lønnen her var derimod kun 400 Rdl. og 150 Rdl. til Kontorhold; men til Gengæld var Postmesteren samtidig Opsynsmand ved Befordringsvæsenet, og det gav efterhaanden godt. Hver, der bestilte Vognplads med Diligencen, maatte betale 1 Mark i „Tilsigelsespenge“ — disse Penge tilfaldt Opsynsmanden, der desuden fik 4 Skill. af Indtægten ved selve Befordringen. Vi maa et Øjeblik se

Efter Sigende passede han Embedet upaaklageligt; men da han 1850 flyttede til Vestervig blev der ansat en constitueret Postekspeditør Bang, indtil Postfuldmægtig Jørgen Salomon Hansen, Odense, blev udnævnt til

lidt paa Hovedforbindelserne med Nabobyerne. Under Ledelse af Generalstaben blev Landevejen fra Silkeborg og vestpaa ført til Ikast i 1847. Der fra var det, ret naturligt, Meningen, at Vejen skulde gaa til Gjelleruplund. Men i Herning havde man Interesse af at faa den projekterede Retning ændret, og Gundorph samt Herredsfuldmechtig Ferslew skal især have arbejdet paa at faa Chauceen forbi Apotheket og Thinghuset. Da Gjellerupboerne intet foretog sig for at værne om deres Interesser i denne Sag, blev Resultatet, at Vejen kom her til. Forresten varede det længe, inden Ringkjøbing Landevejen blev færdig, thi da Fr. VII og Grevinde Danner i Sommeren 1857 kom her igennem paa Vej til Ringkjøbing, maatte de om ad Tandrup, Vorgod og til Røgind Kro, hvorfra der atter var Chausee. I den Anledning blev Folk her fra Egnen beordret til Vejarbejde — Vejen blev forbedret med Lyng. I 1851 blev Holstebro-Vej anlagt, det var Jacob Sivebæk (Bedstefader til den nuværende J. Sivebæk i Herning), der var Entreprenør, og i 1862 blev Vejle-Vej her til paa-begyndt. Denne var saa vidt færdig i 1864, at Østrigerne kunde benytte den; men de kørte rigtignok fast i Knudmose med deres svære Kanoner. Før Vejle-Vej kom til Herning, maatte man om ad Snebjerg, Gl. Arnborg osv. naar man skulde til Vejle.

Vejinspektøren paa den Tid hed Hylling, og han boede i Holstebro. Naar han kom her til den magre By, vakte han en vis Opsigt paa Grund af sin Korpulence. Gamle Eyde var nok ikke særlig begejstret for denne Gæst, og han sagde: „Det er sgu en slem dyr Herre at faa i Huset, for han spiser en hel Flok Høns (Agerhøns) ad Gangen eller 5-6 Bøf“, og Jens Aagaard i Høgild sagde en Gang: „Mo a spør Hr. Inspektøren, hwa han væjer?“ — „hvorfor vil De vide det“, svarede Hylling — „jow, de ku vær skjøn nok o ved“. Da Jens nu fik den kolossale Vægt opgivet, sagde han: „Jøses enda — hwæm der bare haa saa fier en Swien o slawt hwær Oer!“

Tidligere var Befordringsvæsenet stationeret i Gjellerup, og derfra var ogsaa ridende Post 1 Gang ugentlig til Silkeborg. Den første ridende Post, vi har hørt Tale om, var Troels Fonnesbæk, han blev afløst af Jens Nørgaard, der var Kromand i Lund en Tid. I 1845 blev Befordringsvæsenet flyttet til Herning, og i en lang Aarrække fore-

staaet af Laust Post (ell. Laurits Sørensen), der kørte Dili-gencerne mellem Silkeborg og Videbæk.

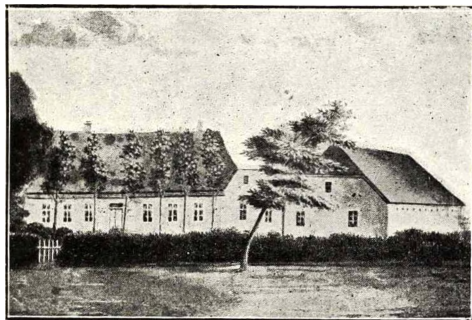
Laust Post boede en Tid i Birk; men solgte, vistnok i 1852, Gaarden til Prokurator W. T. Valeur, og byggede saa den Gaard, Svigersønnen, Kammerraad N. Pagh, siden ejede, indtil de sidste Rester maatte ned i 1910 og afgive Plads for „Varehuset“. Laust Post købte Jorden af Eyde paa „Christiansminde“ og blev Nabo til Posthuset. Efterhaanden, som Byen voksede, blev denne Postkontrahentvirksomhed meget omfattende, saa Laust Post de sidste Aar til Befordring

af Postvogne og Bivogne havde 22 Heste. Turen var stræng, saa han maatte have mange Heste at skifte med.

I 1855, for at tage et enkelt Aar, besørgede Laust Post „den ridende Post“

mellem Herning-Videbæk. Fra Herning Lørdag Formiddag, efter den ridende Brevposts Ankomst fra Silkeborg, og fra Videbæk Fredag Eftermiddag. Turen skulde endes i $2\frac{1}{4}$ Time og den aarlige Løn derfor var 91 Rd. 24 Sk. Samtidig besørgede han samme Post til Silkeborg fra Herning Fredag Eftermiddag og fra Silkeborg Fredag Eftermiddag. Denne Tur, der skulde endes i $4\frac{1}{2}$ Time fik han 161 Rd. 88 Sk. for aarlig. Men samtidig med ovennævnte havde han „den forenede Brev- og Pakkepost“s Befordring paa samme Strækninger. Postvognen gik fra Herning Søndag og Onsdag Formiddag og fra Silkeborg Mandag og Torsdag Formiddag. Denne Tur skulde ogsaa endes i $4\frac{1}{2}$ Time. Derimod maatte han have $\frac{1}{2}$ Time mere til den ridende Post til Videbæk-Turen, da den nye Landevej paa den Tid ikke var anlagt.

For Kørselen mellem Videbæk-Herning-Silkeborg og omvendt fik Laust Post 1209 Rd. 91 Sk. aarlig paa den Tid. Laust Post var en overordentlig dygtig og paalidelig

Postkontrahent Pagh's Ejendom.

Mand, der holdt sit Kram i Orden, en af Postvæsenets bedste og mest ansete Kontrahenter. Havde han faaet en Karl, der var Grund til at klage over, der var ikke mange Afholdsmænd den Gang, blev denne øjeblikkelig afskediget, og saavel Vognene som Seletøjet var altid i den bedste Orden, — Derover skulde

Laust Post.

Postmesteren ellers, i Embeds Medfør, fore Tilsyn. Den eneste Anke, man kunde indvende mod Laust, var, at han ikke kunde skrive, dog kunde han i Stedet for sit Navn sætte „L—s“. Han var født 28. Maj 1823 og døde her den 30. August 1880.

Svigersønnen N. Pagh, fik Postskørslen efter ham, og efter Kammerraad Pags Død har Enken endnu Resten af Embedet, Kørselen med Pakkeposten.

Theill kom hertil den 6. Oktober 1862 netop den Dag, Baron Blixen Finecke blev valgt til Kredsens Rigsdagsmand.

Kammerraad Pagh.

Den 1. Novembr. 1861 blev Theill Sekondløjtnant, og i December 1863 blev han indkaldt i Anledning af Krigen. Embedet blev i den Tid passet af Vejassistent Knudsens Søn, der senere blev Postmester i Karrebæksminde, og Landinspektør Hyldgaard, der boede hos Tolderlund paa Holtbjerg.

Medens Fredsunderhandlingerne stod paa, fik Theill Lov til at tage en Tur hjem; men han maatte gaa civil. Netop paa den Tid kom Østerigerne her igennem — det var Brigaden Ramming, der senere blev oprevet ved Königgrätz. En Officer med Oppasser skulde bo paa Posthuset. Da Theill om Aftenen fulgte Officeren op i Gæsteværelset, blev denne Theills Sabel og Uniformshue, der var sat hen i en Krog, var. Theill sagde da, at han var dansk

Officer, og straks gjorde Østerigeren stram Honnør og sagde, at han aldeles ikke vilde gøre ham Ulejlighed, men straks flytte over paa Gæstgivergaarden, hvad han ogsaa gjorde. Til Gengæld var Soldaterne temmelig nærgaaende, idet de gav sig til at plyndre Haven.

Theill gik da over til Officeren og klagede, og et Øjeblik efter lød der et „Heraus“! hvorefter Soldaterne forsvandt. For den yngre Slægt er Theills lange, virksomme Liv her i Byen et Eventyr. Han begyndte i 1862 som eneste Postmand i en ussel Flække, hvor der næsten hverken var Huse eller Folk. Et halvt Sekel efter, da han tager sin Afsked fra Etaten, sidder han nærmest som en Smaakonge, hvis Rige strækker sig over et Fladerum af Størrelse som Lolland-Falster, med en stor Stab af Funktionærer paa sin mondæne Residens, Posthuset, foruden de 15 Brevsamlingssteder og 64 Landpostbude, der er ham underlagt!

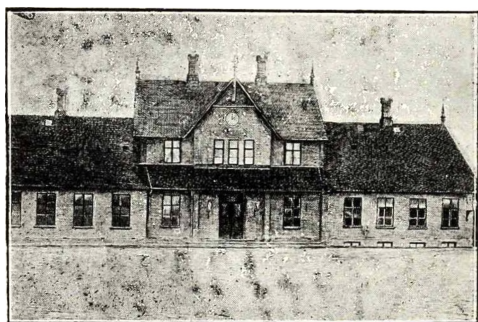
Postmester Theill.

Flækken er da en Købstad paa ca. 7000 Indbyggere. Men Theill tilhører ikke alene Postvæsnet her — hans Trang til Virke gav sig Udslag paa mangfoldige andre Omraader. Gjalddet om at fremme en Sag, som han mente kunde gavne Byen, eller Egnen, var han utrættelig. Han arbejdede ihærdig for Biavlens Fremme — hentede sig bl. a. Medaille for sine Biavlsprodukter i Wien 1873, for Husfliden, for Oprettelsen af Bogsamlinger osv. Meget interesseret Havemand har han altid været — fik to Sølvmedailler paa en Udstilling i St. Petersborg, og Hedeselskabet har haft en af sine Støtter her i Theill. At Theill, som Deltager i vor sidste Krig og som gammel Officer — blev udnævnt til Kaptajn i 1891 — med megen Varme og Interesse har omfattet den sønderjyske Sag, følger af sig selv.

Samtidig kan nævnes, at Theill ogsaa var Boghandler her en Tid, idet han efter Sagfører Alsted, der boede i den vestre Ende af det gamle Thinghus, hvor Sparekassen begyndte i 68, købte og drev Byens første Papir-, Bog- &

Galanterihandel, som han dog atter solgte i 1868 til L. A. Walsted. Nu tilbage til Embedet! Ekspederingen af Dili-gencen fra Aarhus til Herning, hvortil den kom Kl. 2 om Natten, og videre ad Ringkjøbing, medens en anden gik til Holstebro og videre umiddelbart efter, samt den aabne Postvogn, der tre Gange ugentlig gik til Vejle, gav vel mest Arbejde; thi Omsætningen var ikke stor den Gang — ca. 4—5000 Rdl. aarlig, medens den til Sammenligning var paa over 300,000 Kr. pr. Maaned, da Theill tog sin Afsked. Som tidligere nævnt hentede Folk selv deres Postsager paa Postexpeditionen. Først i Begyndelsen af 70erne blev der sendt Landpostbude ud og kørende Post tre Gange ugentlig over Snebjerg, Assing, Felding, Classonsborg, Arnborg og tilbage til Herning.

I 1895 gik der Post til hver Mands Dør i dette vældige Distrikt, forresten et af de første Steder her i Landet, hvor Postgangen paa dette Tidspunkt var i Orden. Ved Siden af sin Postmestergerning var Theill Telegrafbestyrer fra 1871 til sin Afsked, samtidig blev Telegrafstationen flyttet fra Posthuset til Østergade under en særlig Bestyrer.

Herning gamle Jerbanestation.

Den første Jernbane fra Silkeborg kom hertil i 1877 som Privatbane. Det var Kammerraad Møller fra Ringkjøbing, der med Støtte af Handelsbanken i København byggede den. Theill blev da ansat her som Stationsforstander efter en 11

Dages Uddannelse i Ry. Da Banen i 1884 var ført til Skjern og overtaget af Staten, forblev Theill i Embedet; men i 1889 ophøjedes Herning fra Postexpedition til Postmesterembede i 2. Lønningsklasse -- et lignende Spring har kun Esbjerg gjort -- og da maatte Theill give Afkald paa Stationsforstander Embedet. Fra det gamle Posthus flyttede man Postexpeditionen over i Stationen i 1877 og derfra atter i 92 over i det nye, smukke Posthus (Bygnings-

inspektør J. Petersen). Theill var, da han den 1. Marts 1913 fik sin Afsked, Danmarks ældste Postmester, ældste Postmester i Funktion og Amtets ældste Embedsmand, og dog er han endnu en spændstig, livlig interesseret Mand, der hvert Aar tager sig en længere Norgestur. Theill, der er født den 6. Maj 1836 paa „Herthadal“ ved Slagelse, er dekoreret med den norske Sct. Olafs Orden af 1. Kl. og er selvfølgelig Ridder af Dannebrog.

Hans Eftermand, forhenværende Postkontrollør Markmann, der kom hertil fra Odense, er almindelig anerkendt som en dygtig Postmand. Da Postvæsenets Omsætning giver et godt Billede af Byens og Egnens Udvikling, vil vi meddele enkelte Poster:

Solgt Frigørelsesmidler.	Indgaaede Breve
1887 for 45770 Kroner	1886 274303
1903 „ 50995 „	1901 609184
1911 „ 90890 „	1910 1,361048
Ankomne Postpakker	Abbonn. Blade o. Tidsskrft.
1887 8358 Pakker	1886 9201 Exemplarer
1903 24916 „	1901 24732 „
1911 57687 „	1910 40650 „

Omsætningen af Penge steg ligeledes voldsomt; der blev f. Eks. i 1886 udbetalt 130641 Kr. for Postanvisninger i 1910 var Beløbet for samme 2,333084 Kr.

Omsætningen i 1915—16 var:

Solgt Frigørelsesmidler for	108,845 Kr.
Ankomne a/m. Breve ialt*)	1634,762 Stk.
„ anbef. „	9,375 „
„ Pakker „	76,975 „
„ abonn. Blade og Tidsskrifter ..	25,748 „
„ ikke abonn. do. ..	26,272 „
„ Nummerantal ialt	1804,229 „
Udbetalte Postanvisninger	46,895 „
til Beløb 3,737235 Kroner	
„ Postopkrævninger	23,517 „
til Beløb 350,368 Kroner.	

Til selve Postkontoret hører 1 Postmester, 4 Postassistenter, 2 Medhjælpere, 1 Postkontorist, 1 Overpostmester og 8 Postbude. Men desuden sorterer under Her-

*) Tallene fra de Kontoret underlagte Brevsamlingssteder og Jernbanebrevsamlingssteder medregnet.

ning Postkontor 13 Postexpeditioner og 7 Brevsamlingssteder, og der udgaar fra disse og Kontoret 70 gaaende Landpostbude og 5 kørende, hvoriblandt 2 Biler.

Først i 90'erne begyndte enkelte Landpostbude at cykle, efterhaanden cyklede de alle, og i de sidste Aar kører Ørre- og Arnborg Postene i Bil. Næste Fremskridt maa vel blive, at vi faar flyvende Postbude.

TELEGRAF OG TELEFON.

I 1871 fik Herning Telegrafstation, denne blev bestyret af Postmesteren, indtil Telegrafstationen og Statstelefonen, som vi i 1899 fik efter Theills Afsked, blev flyttet op i Østergade under egen Bestyrer, Kr. Lødberg.

Man har for Tiden 4 Telegrafapparater, 1 Telefon-ykselford, 5 Telefonapparater og 9 Abonnenter i Byen m. direkte Dobbeltledningsforbindelse til Telegrafstationen.

Afsendte Telegrammer	Modtagne Telegrammer	Ialt
1887 2431 (+ 45 til Udl.)	2354 (+ 114 fra Udl.)	4785
1902 4557 (+ 102 „)	4583 (+ 287 „)	9140
1911 7247 (+ 234 „)	5870 (+ 366 „)	13117
1915 7545 (+ 482 „)	5807 (+ 656 „)	17966
„ Gennemgangstelegram. til 15 af Oplandets Jernbanestationer	4614	

Af de i Finansaaret 1915—16 afsendte Telegrammer var 3468 indleverede og 1336 udbragte pr. Telefon.

Telefonsamtaler gennem Statstelefonen:

med Indld.	med Uldd.	fra Indld.	fra Uldd.	Ialt
1902 2457	6	4016	3	6482
1911 3325	21	4727	8	8081
1915 5807		5832		11639

A/S. JYSK TELEFONSELSKAB

fik Central her i Byen i 1888. Indtil 1914 var denne installeret i Blikkenslager Engelbredts Ejendom ved Bredgade; men nævnte Aar købte Selskabet Apotheket ved Østergade og flyttede saa Centralen dertil. Der findes for Tiden 380 Abonnenter her under Herning-Centralen. I de sidste Aar er der rundt om i Sognene oprettet en Mængde Smaacentraler, og den Tid er vel ikke fjærn, da hver Landmand, der nogenlunde følger med Tiden, ogsaa faar sin Telefon.

HERNING TOLDSTED.

Først d. 1. Juli 1882 blev det, efter at Handlende og Næringsdrivende allerede i 1880 havde indsendt Andragende derom til Overtoldbestyrelsen, bevilget, at der skulde oprettes et særlig Toldklaringssted i Herning. Tidligere maatte man til Silkeborg i den Anledning. Der blev af Handelsforeningen lejet Lokaler i Fønnesbechsgade og her besørgedes Toldforretningerne af Toldembedsmænd fra Silkeborg en Gang ugentlig i 12 Aar.

I 1894 blev Herning selvstændig Toldsted under Ledelse af konstituerende Toldforvalter, Toldassistent B. B. G. Petersen (senere Toldforvalter i Mariager). Den 23. Juli s. A. udnævntes L. D. Wellejus til Toldforvalter i Herning, han overtog Embedet den 1ste September og fra samme Dato blev der indrømmet de Handlende her almindelig Kreditoplagsret. Efter Toldstedets Oprettelse betalte Toldkassen Lejen af Lokalerne i Fønnesbechsgade indtil det nye Toldkammer toges i Brug i Maj 1895. Wellejus forflyttedes d. 1. Decbr. 1901 til Sæby og Toldassistent Hærvigen, Silkeborg, var derefter konstitueret i Embedet indtil Toldforvalter C. C. Christensen blev ansat her d. 22. April 1903. Paa dette Tidspunkt stod Herning Toldsted paa den sorte Tavle, det vil sige det var blandt de 10 Toldsteder, der i Følge Loven skulde nedlægges.

Da blev der af Handelsforeningen med Støtte af Sogneraadet, Haandværkerforeningen, Landboforeningen o. s. v. gjort store Anstrængelser for at bevare Toldstedet og Byen fik endelig Lov til at beholde sit Toldsted.

I denne Forbindelse maa det nævnes, at Kredens Folketingsmand, Rasmus Nielsen, saavel i dette som mangfoldige andre Tilfælde, kan tilkomme en stor Del af Æren og Takken for det gode Resultat. Hvor liden Grund der var til at nedlægge Toldstedet viser den Omstændighed, at en Udvidelse af Toldkammerbygningen blev nødvendig et Par Aar efter; af forskellige Grunde fandt Tilbygningen dog ikke Sted før i 1909.

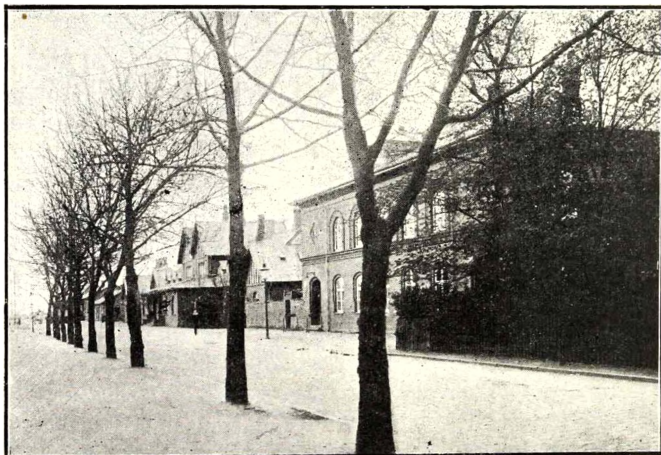
Toldforvalter Christensen blev d. 1. Juli 1907 afløst af H. P. Herfort Pedersen, der siden har ledet Virksomheden; men fra 1. December d. A. forflyttes til Næstved.

I 1894 ($\frac{1}{2}$ Aar) var Indtægterne		8450 Kr.
- 1895		24450 -
- 1900	—	30356 -
- 1903	—	64103 -
- 1906	—	87845 -
- 1910	—	73523 -
- 1915	—	85170 -

Finansministeriet bruger i ret stor Udstrækning Toldkassen til Ind- og Udbetalinger, saaledes udbetaltes der i 1910 efter Anvisning 372100 Kr. og samme Aar blev der af Statshusmænd indbetalt i Renter og Afdrag 10799 Kr., de tilsvarende Tal for indeværende Finansaar er 364640 og 24834 Kr.

JERNBANEVÆSENET.

Vi har i foregaaende Afsnit nævnt, at den første Bane kom hertil som Privatbane fra Silkeborg i 1877, at den blev overtaget af Staten i 1884 og samtidig ført videre til Skjern. Midtjylland kom, om end i langsommere Tempo, med i den rivende Udvikling, der foregik med Jernbanevæsenet siden den Tid. I 1904 blev Holstebrobanen aabnet, i 1906 Viborgbanen og endelig fulgte disse to Baners naturlige Fortsættelse Syd paa til Vejle efter i 1913, hvor

Stationsparti.

ved Herning blev Danmarks største Knudepunkt for Statsbaner. Samtidig med, vi fik Holstebro- og Viborgbanerne, blev hele Jærnbaneterrænet omlagt og en ny tidssvarende, dog ikke imponerende, Stationsbygning opført, hvor den gamle laa. Ved denne Lejlighed blev den smukke Indkørsel til Byen med Vejlevej nedlagt, man byggede, i Stedet for en Viadukt, en Tunnel og anlagde „Ny Vejlevej“, der desværre kom til at vise op i Byens mest umulige Gade, Bryggerstræde. Stationsbygningen, der for en beskednen Sum af ca. 60,000 Kr. blev opført efter Tegning af Statsbanearkitekt Professor Wench, blev taget i Brug April 1906. Paa dette Tidspunkt udgik der c. 550 Tog maanedlig — 10 Aar efter kører der godt 1100!

Efter Theill blev J. Fejlberg, der kom fra Tarm, ansat her som Stationsforstander i 1889. Han var her til 1906, da han blev sfløst af L. Götsche, tidligere Overassistent i Fredericia. Ved Götsches Død i 1912 blev daværende Overassistent Schack i Roskilde udnævnt til Stationsforstander her. Nedennævnte Tal vil, bedre end Ord, kunne give et Billede af Trafikkens Udvikling her i Løbet af de sidste 20 Aar:

1887 solgt	29794	Billetter til et Beløb af	32340 Kr.
1900 „	43804	„ „	51049 „
1910 „	108039	„ „	105314 „

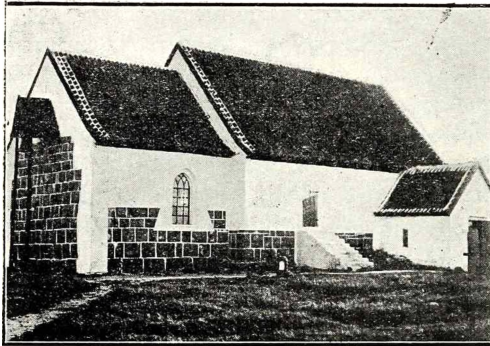
Endelig kan nævnes, at der i August Maaned 1916 er solgt 14738 Billetter, og at Stationens samlede Indtægt i samme Maaned var 22979 Kr. med 13488 Kr. i Aug. 1914, Endvidere er der i Aug. 1916 udgaaet 837 Plantog og 276 Særtog med henholdsvis 837 og 41 i 1914.

Statsbanerne her sysselsætter for Tiden ca. 100 Personer nemlig: 1 Stationsforstander, 1 Godsexpeditør, 1 Overassistent, 6 Assisterter, 1 Medhjælper, 4 Elever, 3 Overportører, 12 Portører, 1 Stationsbud, 5 Stationsarbejdere, 5 Togførere, 18 Togbetjente, 2 Lokomotivfyrbødere, 4 Depotarbejdere, 1 Baneformand, 8 Banearbejdere og 20 Ekstraarbejdere.

Dertil kommer, i Løbet af Efteraaret, Mandskabet ved den nydannede Banesektion, nemlig: 2 Ingeniører, 1 Inspektør, 1 Overassistent, 2 Assisterter og 2 Medhjælpere.

KIRKERNE.

Herning gamle Kirke, der laa ca. 2 Km. V. N. V. for den nuværende, var baade simpel og uanseelig. Den var opført dels af hugne og dels af brændte Sten; dog har den sikkert oprindelig været bygget udelukkende af Kampesten. Den havde intet Taarn, men Klokken hang i et Træstel med Tagværk over ved den østre Gavl. Indtil 1636 var Vaabehuset tækket med Straatag, medens den øvrige Kirke var tækket med Bly; men nævnte Aar blev der fra „Harningsholmb“ (eller „Viig Tegeel Lade“, som der staar andre

Gamle Kirke.

Steder) købt 400 Tagsten a 6 Mark til Vaabehuset.

Højkirken var 20 Alen lang, 13 $\frac{1}{2}$ Al. vid og her var 14 Mands og 15 Kvindestole foruden Herkabsstolen (Pulpitur).

Lavkirken var 9 Alen lang og

10 $\frac{3}{4}$ Alen vid. Kirken havde Bjælkeloft. Stolene var, da Kirken blev nedbrudt, hvidmalede med Nr. paa Endestykkerne og forresten meget simple. Døbefonten var af Træ, se efterfølgende Regnskab fra 1610, og naar saa undtages en malet Rude (nu i Herning Museum), med Rantzauerens Vaaben og mærket C. G. Z. R. — H. A. B. R. samt Altertavlen, fandtes intet af særlig Interesse.

Om den gamle Altertavle, der nu findes i Kølkjær Kirke, skriver Pontoppidan i sin Danske Atlas Tom. V. 1769, at der findes et Par gamle Vaabner derpaa og at Cancelliraad Lassen i 1722 har ladet Tavlen renovere.

Nævnte Vaabner var „den onde Herremand“, Sigfred Reinsckats og Fru Magdalene Munks til Herningsholm.

Af de gamle Kirkeregnskaber belyser det for 1610 paa en meget alsidig Maade saavel Kirkens Tilstand som mange andre Forhold med Hensyn til Haandværkere, Materialer, Pri-

serne paa disse, Arbejdslønnen m, m., at en Gengivelse af nævnte Regnskab sikkert vil have almindelig Interesse.

„Giffuett en snedicker sielf Anden i XIX Uger
for thafflin at giøre paa Altherett till løn .. XL Dr.
For thieris Kost i forskr. XIX Uger
dem hver om dagin VIII sk. ehr XXXIII Dr.
For fiell occ thømer thill forn. thaffuell.. VIII Dr. X sk.
Vognilei effter same thømer III sk.
For huorin lim (Lim lavet af Horn) II sk.
Giffuett Mallerin for same thaffle att formalle
till løn Guld och for sølff med ald Andni
Omkostninger LXXX Dr.
Mallernis Kost i XVII Ughe huer dag VIII sk. XX Dr. I¹/₂ sk.
For Sprinkell Wærck att nederthage i Kierkin
ock stuolle att Ivdszette Igien thill Kost och løn I Dr.
For Ennfutt och 1 log att giøre thill Kost och
løn effter Opschrifts liudelse VI Dr. 4 sk.
Giffuett Murmesterin for Kierckin att Om Mure
och søme och for Klocken att henge Epther
som hand var forthingett paa hans egn Kost XL Dr.
III dags plidtz Arbeidh da Klochin bleff hengdt
thill Kost och løn III Mrk.
For II bielcher som Klochin bleff hengdt udi
medt Voginlie IX Mrk.
For XV las Mursandt vid Giødstrupsø, huer
las 4 Sk. ehr III Mrk. 4 Sk.
For XVIII thøndh Kalch i Ringkiøping, huer thønnd I¹/₂ Mk.
Voginlie epther dett III Dr.
For VI thøndh Kalch i daubirg VI Mrk. 14 Sk.
Voginlie effter dett I Dr.
For V las Murstien som bleff Kiøptt vid Al-
stedt*) IX Mrk. VI Sk.
Voginlie effter denom III Dr. I Mrk.
For thag thil Vobinhuszett och for dett att op-
lege II Mrk. 4 Sk.
Voginlie aff 4 Vogne till Giellerup som hintte
Murmesterin och hans Redskab II Mrk.
Voginlie med Murmesterin och hans Redschab
til Sinding Kiercke I¹/₂ Mrk.
Stoll til Klochin att henge med Smeløn och
plidt Arbeidt VIII Mrk. II Sk.

*) Alsted Øst for Give.

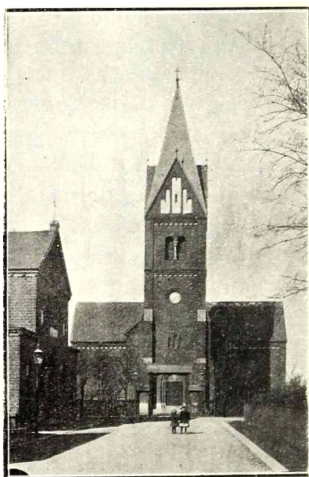
For fieller thil funten i Kierckin	I Dr.
Voginlie efter samme thræ	III Mrk.
For sømb och støffter (d. v. s. Stifter) til same funtt	VIII Sk.
For thræ thill stuolle i Kierckin med Arbedtz- løn	V ¹ / ₂ Dr. I Mrk.
For Stool och Lencke till Vinde offuer funtin med Smeløn och plidtz Arbeidt	III Mrk.
For Almispuoszin*) till Kircken	II Mrk.

Kirken blev efterhaanden altfor lille og brøstfældig og da man fik bevilliget Penge til en ny, blev den nedbrudt i 1887 for at en Del af Materialerne kunde blive brugt til denne. Efter Tegning og under Ledelse af Arkitekt Winholdt blev den nye Kirke opført i Løbet af 1888 og 89 i romansk Stil med malede polykrome Farver i Buerne og paa Loftet. Desværre brændte et Alterbillede, der var skænket af en Grosserer Haunstrup, med Kristiansborg, i Stedet blev der hos Kähler efter Tegning af Bindsbøll lavet et ejendommeligt Alter af farvede, brændte Fliser (Majolica), der nu staar i et senere tilbygget Sakristi.

Da man fik et kommunalt Gasværk, blev der ogsaa indlagt Gas i Kirken og de mer end tarvelige Lysekroner ombyttede med fire stilfulde smedjernes Gaslysekroner, der saavel ved deres smukke Form som rolige Overflade, mørkbrune med lidt Forgyldning, langt maa foretrakkes fremfor de stærkt reflekterende Lysekroner man ellers ser.

I de senere Aar har forskellige Rigmænd „Kirken til Pryd, dem selv til Ære, andre til et godt Eksempel“ ofret en Del paa Inventaret og Kirkens Udsmykning.

Fabrikant T. Truelsen be-

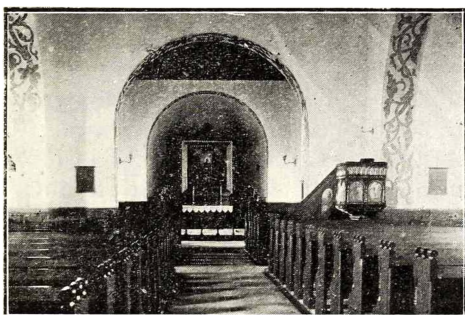
Ny Kirke.

*) Pose paa en Stang til at række ind mellem Kirkefolkene og samle Fattigpenge i. »Klingelbeutel«.

kostede Alterbilledet, der forestiller Jesus, der prædiker i Synagogen, udført af Joackim Skovgaard. Det er et Arbejde, der alletider vil kaste Glands over Kirken. Dernæst tilbød Sander Hansen og Fabrikant Lund, at ville bekoste forskellige Udsmykninger af Prædikestolen og Partiet foran Orglet og endelig blev der paa Provst Gøtzches Initiativ foretaget en Indsamling, hvorved man fik Midler til at foretage en grundig Ændring i Kirkens Dekoration, der blev udført, af Victor Madsen, i Løbet af Sommeren 1916. Samtidig blev der indlagt elektrisk Lys og førnævnte Lysekroner ombyttedes med messing Lampetter og Kroner. Til Slut maa nævnes, at Sagfører Dejgaard og Hustru i Anledning af deres Sølvbryllup den 18. August 1916 har skænket Kirken et

overordentligt smukt og kostbart Døbefad af drevet

Sølv med en Fremstilling af Jesus, der velsigner de smaa Børn. Fadet, der er tegnet af A. Hou, er forarbejdet af Sølvsmed Georg Jensen, København.

Kirken indvendig.

Missionshuset „Bethania“ (1882) — efter hvilket Bethaniagade har Navn — skyldte navnlig Lars Okkels sin Tilblivelse, idet han testamenterede en Pengesum til Opførelsen deraf. Da den nye Kirke var under Opførelse, blev Bethania brugt til de kirkelige Handlinger; i hvilken Anledning der blev tilbygget et „Vaabenhus“.

Det gamle Missionshus afløstes i 1898 af det nye anseelige, der blev lagt ved Torvegade tæt ved Kirken. Bygningen er tegnet af Arkitekt Wiinholt.

Den gamle Kirkegaard, der ligger urørt*) og overgroet af Græs og Buske, ude Nordvest for „Vejely“ var ligeledes meget lille og da man til Tider var saa generet af Grundvandet, at man maatte øse de nykastede Grave flere Gange, slog en Del Beboere, deriblandt Apoteker Møller,

*) Kirkens Omrids, Fonten, Alteret og Prædikestol, markeret med Plantninger.

Prokurator Valeur, Gæstgiver Eyde, Gartner Østergaard, Theill, Tolderlund m. fl., sig sammen og fik anlagt en ny Kirkegaard ved Byen i 1873, hvortil man Aaret efter flyttede Ligene af Tolderlunds Forældre og 20 Børn, der var begravede paa den gamle Kirkegaard. Det var et fælt Arbejde, da Kisterne sad saa fast i Lerkvadderet, og lugtefrit var det heller ikke, dertil kom, at Kisterne skulde flyttes om Natten, flere af Folkene var ogsaa nær ved at daane. Senere købte Kommunen Kirkegaarden af Konsortiet. Midt- og Vestjylland har navnlig i det sidste Par Slægtled været meget kirkeligt interesseret. Dels har Folkene i de Egne, hvor Kampen for Tilværelsen har været haardere end i de fede Egne, været mere modtagelige for Paavirkning og dels har vi haft den Lykke i de sidste Aartier at have mange dygtige Præster dels af indremissions og dels af den grundtvigianske Retning, hvis Arbejde har sat sig dybe Spor. Jens Hansen i Rind (nu Hatting) var den sidste fælles Sognepræst for Rind-Herning Sogne. Samtidig med, Kirken var færdig i 1889, blev Peter Gabriel Koch kaldet til Sognepræst i Herning, hvor han virkede til han i 1900 blev udnævnt til Biskop over Ribe Stift. Koch, der samtidig var Forstander for Missionskolen her i samme Tidsrum og Provst for Hammerum Herred fra 1891—1900, blev paa Grund af sin store Dygtighed og vindende Væsen meget afholdt. I de sidste Aar, han var her, kom daværende Sognepræst i Ørre, Enevold Terkelsen, ofte til Herning dels for at prædike i Kirken og dels for at holde Foredrag i Højskoleforeningen. Terkelsen vandt sig en stor Tilhører- og Vennekreds og da Koch blev udnævnt til Biskop, var der mange her i Sognet, der ønskede Terkelsen til Sognepræst. Johs. Gøtzche fik imidlertid Embedet d. 27. Decbr. 1900 og Følgen blev, at adskillige Familier løste Sognebaand til Terkelsen. Sidste fik Kaldet i Rind efter Jens Hansen i 1901 og var

Biskop Koch.

der til 1904 da han blev Valgmenighedspræst for de da oprettede Herning-Gjellerup Valgmenigheder.

I 1904 blev Jens Nimb Larsen ansat som Sognepræstens Kapellan, han var her til 1908. Dernæst var Jørgen Koch her fra 1909 til han i 1914 blev afløst af Chr. Julius Isager. De to kirkelige Hovedretninger har, ogsaa udenfor Kirken, hver paa sin Maade, udfoldet en betydelig Virksomhed saavel for kristelig som almindelig Folkeoplysning, man behøver blot at nævne K. F. U. M. og K. F. U. K. samt Højskoleforeningen og dennes Ungdomsforening, for at angive i hvilken Retning Arbejdet er gaaet.

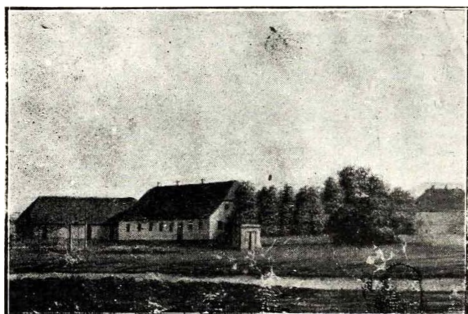
SKOLERNE.

I ældre Tid har Sogndegnen været fælles for Rind-Herning. Der nævnes en Niels Christensen i 1647, Niels Stephansen i 1714; men det er dog først fra Midten af det 18. Aarh., at man ved nogenlunde Besked med Degnene. I 1742 nævnes Jørgen Thorlund, der var theologisk Kandidat, han skal have været en dygtig Prædikant og udmærket sig som Visedigter. Han døde 1800 som en meget gammel Mand. Thorlunds Eftermand, Frederik Ludvig Christensen, der var født i Kidris Mølle, havde ligeledes læst til Theolog. Han var meget drikfældig og det endte med, at han drak sig ihjel ved et Bryllup i Skarrild, da han i Embeds Medfør var ude med „Provstetasken“.

Christensens Eftermand blev Frellesen, der var Degn i begge Sogne i ca. 40 Aar, han døde 1837.

Den første Skolelærer i Herning, der er nævnt i Embedsbogen, var Peder Troelsen (kaldet Peder Skole). Han var ueksamneret, døde i 1819 og skal have været Lærer her i henved 50 Aar. Hans Efterfølger, Thomas Pedersen, der var demiteret fra Borris i 1816, var gift med en Datter af Frellesen; ved Sogndegnens Død blev han Kirkesanger her. Den Gang var der kun en Skole her i Sognet og denne laa, hvor Fattigaarden er; men en Del Aar senere

efter at man nogle Aar havde lejet Skolestue i den vestre Gavl i Overgaard i Gullestrup, blev Gullestrup Skole bygget (1854). Fr. Pedersens Søn, Poul Chr. Petersen der var demiteret fra Jelling 1848, var en Tid Hjælpe-lærer hos Faderen; men da han tog Del i „Dømmer Bevægelsen“, blev Faderen, der da boede paa sin Gaard „Sønderager“*), paalagt at flytte tilbage til Skolen eller tage sin Afsked; han foretrak det sidste og Peder Chr. Lauritsen, forhen Lærer og Kirkesanger i Sinding, blev da kaldet til Lærer og Kirkesanger her d. 6. Decbr. 1855.

Gamle Skole 1864.

Medens Børne-antallet ved Hovedskolens Eksamen Oktbr. 1855 kun var 37 ialt var Antallet i 1862 allerede steget til 73 og nu voksede Tallet stærkt trods det selvstændige Embede i Gullestrup og Vinterskolen i Kæret, der dog tog en

Del. Da oprettede Folketingsmand Thomas Nielsen Realskolen i 1877. Der var i Skolen Plads til 3 Klasser a 30 Elever og Rind-Herning Sogneraad traf en Overenskomst med Realskolen, saa denne for en aarlig Godtgørelse af 600 Kr. skulde modtage indtil 30 Børn fra Herning By.

I 1880 maatte Sogneraadet træffe en ny Overenskomst med Th. Nielsen, saa denne skulde tage mod indtil 90 Børn, hvoryed man fik Børneantallet i Hovedskolen ned til 80. Men Herning voksede stadig og to Aar efter blev hele Skolevæsenet omordnet, saa der blev bygget en ny Skole i Herning og en do. i Herningby. Lauritsen flyttede, efter eget Ønske, ud til Herningby, men beholdt Kirkesangerembedet her og Lærer C. Christensen (senere Overlærer) fik „Herninggade Skole“.

Den gamle Skole blev samtidig indrettet til Fattiggård. Lærer Lauritsen, der blev Dannebrogsmænd i 1880, søgte sin Afsked i 1894 og døde 9. Nov. 1904. Efter Lauritsen blev-

*) Tidligere ejede han Herninglund, som han solgte til Hoffbauer.

Lærer Lauritsen.

Overlærer Christensen.

daværende Lærer ved Herning Realskole, Andreas Petersen (nu Kordegn A. Slavnstrup) Lærer ved Herningby Skole og Kirkesanger ved Herning Kirke.

Johs. Kiilerich,
Overlærer.

Imidlertid voksede Byen og Børnetallet stadig og Skolen maatte udvides, ligesom Lærerantallet steg Aar efter Aar. Den 26. Decbr. 1906 døde Overlærer Christensen og Lærer Carl Pedersen var i to Aar constitueret som Overlærer, indtil Skolevæsenet i 1908 helt blev omordnet. Dette Aar købte Kommunen Realskolen af dennes daværende Ejer og Leder Joh. Kiilerich, der samtidig blev ansat som Overlærer ved den kommunale Mellem- og Realskole, medens Realskolebestyrer Cand. theol. N. S. Gjerløff fra Tra-

nekær blev kaldet til Skoleinspektør ved Herning kommunale Skole. Ved Christensens Død, var der 663 Børn i Skolen fordelt i 20 Klasser og der var paa den Tid ansat 7 Lærere, 4 Lærerinder foruden 2 Vikarer og 1 Timelærerinde i Haandgerning og Gymnastik.

I 1916 — 10 Aar efter — er der i Folkeskolen ca. 1000 Børn fordelt i 28 Klasser.

Der er for Tiden 26 Lærere og Lærerinder.

I 1915 blev der til Byens Skolevæsen knyttet en Fortsættelsesskole for unge, „Herning kommunale Ungdomsskole“, Skolen var søgt af 29 unge Piger og 17 unge Karle hvoraf dog 17 Elever var udensogns.

N. S. Gjerløff
Skoleinspektør.

ansk Friskole og Frk. Torms Skole, der ogsaa har et ret betydeligt Antal Elever

Skolen er treaarig beregnet paa at skulle være i Virksomhed 1 Gang ugentlig i 17 Uger (5 Timer hver Gang) og Undervisningen har omfattet Regning, Skrivning og Dansk, desuden er der hver Undervisningsdag holdt et Foredrag for Eleverne. Den 15. Febr. 1916 vedtog Byraadet, Opførelsen af en ny Skole paa 20 Klasseværelser og et Gymnastikhus, hvortil man allerede har købt en større Grund ved Nørregade og Nygade.

Foruden ovennævnte Skoler findes her en grundtvigian-

REALSKOLEN

blev, som nævnt, grundlagt af Thomas Nielsen i 1877, hvem anden end netop denne utrættelige Mand kunde have startet saa flot. Tilskud fra Stat, Amt, Kommune og Sparekasse paa henholdsvis 1000, 400, 200 og 172 Kr.! Efter et Aars Forløb var Elevantallet ca. 70, og efter 2 Aars Forløb havde Skolen Ret til at holde Præliminæreksamen. Skolen laa den Gang ved Østergade; men da Skolebestyrer Møller i 1883 købte selve Institutionen, flyttede „Herning Folkeblad“ med Trykkeri ind i den første Skolebygning, Østergade 19—21, og den nuværende Realskolebygning ved Torvet blev opført 1884 paa en Grund, der var købt af Gæstgiver Eyde for 70 Øre pr. □ Alen.

Møller var Ejer og Bestyrer af Realskolen fra 1883 til 1890 hvilket Aar Joh. Kiilerich købte Skolen for 34000 Kr. Samme Aar blev der indført Fællesundervisning for Drengene og Piger i alle Klasser, hvad man ikke havde haft før.

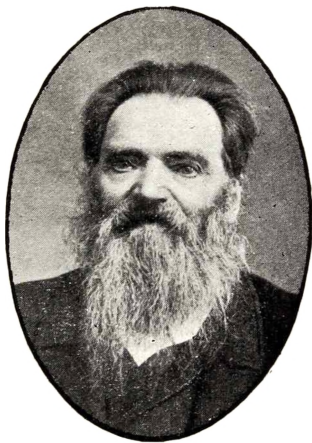
TRØSTRUP OG MUSEET.

For nogle Aar siden overraskede det fremmede at se, at der var et Museum i Herning. Byen var kun en Landsby — rigtignok Landets største — og de Traditioner, der ellers plejer at danne Grundlaget for Museerne fandtes ikke her. Nu kan man derimod, selv i afsides liggende Købstæder — ja endog i smaa Landsbyer — se Museer dukke frem, saa Forundringen over at finde et Museum her, bliver mindre end Forbavselsen over dets rige Indhold.

I Thorsted, Nord for Ringkjøbing, levede fra 1862—92 en meget original Mand, Lærer Trøstrup. Denne Mand skabte Herning Museum i Kraft af sin rige Kærlighed til sit Folk og dets Minder, sin sejge Udholdenhed, Originalitet og — Fattigdom. Vi maa dog, for ikke at blive misforstaaet med Hensyn til sidstnævnte Egenskab, straks indskyde den Bemærkning, at Museer i Almindelighed ikke tager saa simple Ting med, som Trøstrup var glad for — fordi de har Raad til at faa Ting, der har større materiel Værdi; men heldigvis er de gamle Sagers kulturhistoriske Værdi ikke afhængig af Tingenes materielle Værdi.

Trøstrup var født den 28. September 1830 i Birkmose, Timring Sogn — blev døbt Jens Andersen, og levede der til efter sin Konfirmation. Naboerne sagde: „Det er en sære Dreng den Jens“, og det var han ogsaa. Han havde ikke

samme Interesser, som andre Børn; legede disse, da tegnede han eller han fandt Blomster og Insekter; og fik Forældrene Fisk hjem, kunde man se Jens staa og gennemrode Indvoldene af disse for at undersøge, hvoraf Fiskene levede. Bøgerne var Jens helt tosset efter, og han samlede sig allerede som ung en Del, som det videbegjærlige Menneske studerede med megen Interesse.

J. A. Trøstrup
Museumsforstander.

Efter sin Konfirmation var han i flere Aar Vinterlærer i Timring, Vorgod og Snebjerg Biskoler. I 1854--55 var han Soldat i Kiel, og i Vinteren 1858 blev han forberedt til Seminariet. „Birkmose“, som han paa den Tid kaldtes (fra sin Soldatertid), var dernæst i Jelling Seminarium fra 1859--62. Trods sine mange Interesser kneb det den 30aarige Karl at følge med; men Forstander Svendsen mente nok, Birkmose kunde bruges. Svendsen har vel neppe haft nogen mer interesseret Elev end denne mærkelige vestjyske Karl -- og Trøstrup var hele sit lange Liv dybt præget af Svendsens Paavirkning.

Nu var „Birkmose“ — eller Trøstrup, som han senere kaldte sig efter sin Farfar — som nævnt Lærer i det fattige Hedesogn Thorsted i 30 Aar. Han arbejdede her ihærdig for Oplysningen baade i og udenfor Skolen. Han holdt Aftenskoler, Husflidsskole, folkelige og bibelhistoriske Foredrag osv., tegnede i sin Fritid — samlede Bøger i voldsom Mængde og en utrolig Mængde forskellige Ting, saa Hjemmet mere lignede et Museum end en Skole. „En taawelæ Dæjn“ sagde nogle. Professor A. Feddersen fortalte, at der i Thorsted levede en tam Gjedde og en vild Degn, (Trøstrup havde i sin Tid en tam Gjedde i en Dam i sin Have), og en mærkelig Størrelse var han og, det ikke alene paa Grund af sine Interesser; men hele Mandens ydre og indre var vidt forskellig fra Gennemsnitsmennesket. En eller anden engelsk Videnskabsmand har sagt: „Vi fødes alle som Originaler, men de fleste af os dør som Kopier“. Trøstrup var mindre Kopi end de fleste. Han var udpræget Følelsesmenneske. Var han glad, da var han saa god som faa, og gik noget ham imod, da gik det i uhyggelig Grad til modsatte Side. Pudsigst var det, at han selv i sligt oprørt Sindsstemning ikke vilde indrømme, at han var eller havde været vred — han var „harmt“, sagde han.

Her er forøvrigt ikke Plads til nogen Levnedsskildring af Trøstrup; men da der uden ham intet Museum vilde have været her, maa nogle af de vigtigste Datoer i hans Liv dog nævnes. I 1891 døde Trøstrups Kone — Ægteskabet var barnløst — og han søgte sin Afsked og flyttede til sit Fødesogn, Timring, Aaret efter og derfra faa Aar senere til Herning. Allerede i mange Aar forinden havde han arbejdet med den Tanke, at Midt- og Vest-

Jylland burde have sit Museum. Og da han var kommen til det Resultat, at Herning var mest centralt liggende, fik han ved sin Ven, Landstingsmand Thomas Niensens Hjælp Planen virkeliggjort.

Den første Styrelse blev valgt den 16. September 1892, og efter nogle Aars forberedende Arbejder og Indsamlinger aabnedes „Museet“ paa det nye Tinghus den 29. September 1896. I to Gavlværrelser dyngede Trøstrup nu bogstavelig talt Sagerne, han indsamlede, op, indtil disse blev flyttede over i det nye Museum i 1910.

Trøstrup var en fortrinlig Samler, der kunde se „det ærværdige, høje“ selv i en gammel revnet Jydepotte. At der undertiden kom Kuriositeter med f. Eks. en Flintknold, der lignede en „Luffevante“ og lignende havde mindre at sige — hellere lidt for meget, end Samleren skulde gaa uopmærksom forbi Ting, der kan hjælpe til at belyse Fortidslivet som kommende Museumsmænd med deres bedste Villie maaske ikke kan fremskaffe.

Den 5. Febr. 1915 døde den gamle ihærdige Mand. Som gammel efterlønnet Lærer begyndte han sit Livs Størværk, dersaalænge Herning Museum staar, vil sikre hans Navn fra Forglemmelsen. Han saa sin Ungdoms

Herning Museum.

lyse Drømme opfyldte ja, han opnaaede meget større Resultater, end han eller nogen havde turdet drømme om. Man skulde synes, sli­g Mand maatte være lykkelig, det var han dog ikke. Hans store Virksomhedstrang holdt sig, trods Kræfterne aftog. At han selv blev gammel og at yngre Kræfter nødvendigvis maatte tage fat, kunde han i Virkelighed ikke gøre sig fortrolig med, og han opfattede derfor nærmest andres Arbejde for Museet som en Tilside­settelse. Trøstrup modtog i 1908 Fortjenstmedaillen i Sølv.

Som en Ejendommelighed for Eg­nen maa „Binde­stuerne“ nævnes. I de lange Vinteraftener samledes Ung-

dommen i en bestemt Bondegaard, (paa Omgang), og arbejdede med deres

Bindehose, medens de skiftedes til at synge en Sang, fortælle Eventyr, Spøgelseshistorier osv. Dette

Bindestueliv, som Blicher saa mesterligt har skildret i „Æ Bindstow“, ønskede Trøstrup at faa gengivet i et Interiør i det paatænkte Museum; men efterhaanden som man arbejdede med Planen, fremstod „Bondegården“ med „Bindestuen“ i 1906 i Stedet for et bestemt Interiør.

Bondegården, hvis Opførelse og Udstyrelse Trøstrup ledede, blev en saa betydelig Seværdighed og Atraktion, at Vejen forholdsvis let blev banet for selve Museet, hvis Samlinger blev aabnede for Besøg d. 12. August 1910.

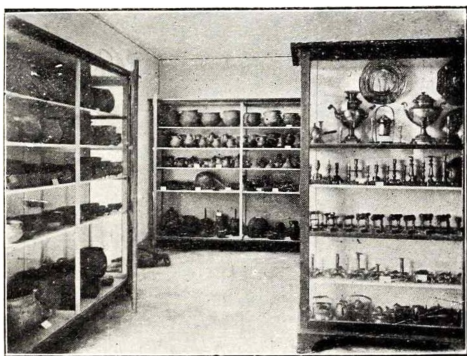
Museets Vækst er stadig ret god — ca. 250 Nr. aarlig. I 1913 havde vi den Glæde at modtage en betydelig Samling som Gave fra Forfatter og Folkemindesamler Evald Tang Kristensen og samme Aar en god Samling Oldsager fra Hr. Ingeniør Schäfer i Hellerup. Besøget er overordent-

ligt godt og stadig stigende. Saavel vore Pengeinstitutioner som Byraadet viser Museet megen Velvillie, og medens man tidligere maatte give Afkald paa tilbudte Museumsager af Mangel paa Penge, ser Museet sig nu i Stand til at redde som Regel de Ting, der bliver det tilbudt.

Museet har en dobbelt Opgave nemlig, foruden at redde de gamle Sager, at virke i Oplysningens Tjeneste. I denne Forbindelse tillægger man de mange Skolebesøg stor Betydning. Aarlig besøges Museet af ca. 2000 Skolebørn. I de senere Aar har ind- og udenlandske Videnskabsmænd paa deres Studierejser fundet Vej til Herning Museum, hvori man nok tør se et Bevis for Samlingerne har, hvad man tilstræber at de skal faa, videnskabelig Værd.

Byggegrunden blev skænket af gamle Apotheker Møller i 1904. Fra Stavlund i Haderup fik man s. A. en gammel Ladebygning, et Aashus og fra Høgild i Rind et Stuehus fra 1700, der nu er Udhus med Af-tægtslejlighed. I en Del af sidste Hus saavel som i

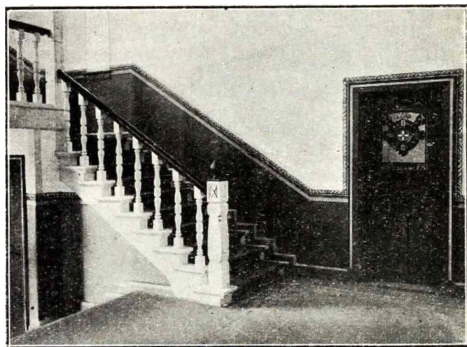

Jydepotter m. m.

hele Laden er udstillet en ret betydelig Samling Agerdyrkningsredskaber m. m. Stuehuset er derimod opført af nyt, da et gammelt brugeligt Hus ikke kunde skaffes her fra Egnen. Udstyret er her en ret tro Gengivelse af, hvorledes det saa ud i en vestjysk Bondegaard omkring Midten af det forrige Aarhundrede.

I 1914 modtog Museet som Gave fra Evald Tang Kristensen en Maltkølle fra Faarup ved Rødkjærbro, som Museet lod opføre ved Bondegaarden. Hovedbygningen, opført i 1909 efter Tegning og under Ledelse af Arkitekt Gullev, er prydet med fire keramiske Felter paa Facaden, malede af Hansen Reistrup og brændte af Kähler. Felterne symboliserer Danmarks Natur, Oldtiden, den nyere Tid (Kulturhistorien) og Hedeselskabet. Straks indenfor

fanges Øjet af en stilfuld Mindetavle med Museets Historie i korte Træk; saavel Tavlen som Dekorationen i Forhallen, Opgangen og paa Dørene er udført efter Møller Jensens Tegninger og under Kunstnerens Ledelse. Over Døren til venstre hænger Knud Larsens Maleri af Trøstrup. I Stue- tagen optages Rummene af en Oldsagsamling, gamle Møb-

Forhallen.

ler, Bøger, Mønter, Vaaben m. m. og en etnografisk Samling, og paa første Sal findes Husgeraad, en værdifuld Jydepottesamling, Tidsmaalere m. m. Redskaber til Tilberedning af Hør og Uld, Klæder, Smykker osv., og i et andet Rum findes Bundgaards

Dalgas-Model (Gave fra Kunstneren 1916) og en lille Hedeselskabs Samling. Endelig er her en Samling udstoppede Pattedyr, Fugle og andre Naturalier. I Tagetagen er der en stor Ovenlyssal, hvor Vandreudstillingen har været udstillet, siden Kunstforeningen blev stiftet i 1913, og i to Værelser findes Evald Tang Kristensens Samling, der indeholder en Mængde interessante Ting til Belysning af jysk Folkeliv. Foruden Beboelse til Opsynsfolkene findes der i Kælderetagen Varmeværk, Pakrum osv.

Museets Ledelse varetages af en Bestyrelse paa fem Medlemmer: Forretningsfører Chr. Kjær, Formand, Valgmenighedspræst Enevold Terkelsen, Næstformand, Kantor Adserballe, Kasserer, samt Rentier Chr. Jensen i Aulum og pens. Lærer Mikkelsen-Tønning i Hammerum. Ved Trøstrups Død i 1915 ansatte Bestyrelsen Konservator H. P. Hansen som Museets Forstander. Medens Bondegaarden blev opført ved Museets egne Midler, ydede Staten et Tilskud paa 31,500 til Hovedbygningen. I denne Forbindelse maa det nævnes, at Museet altid har mødt megen Velvillie hos Pengeinstitutterne, navnlig af Hammerum Herr. Sparekasse, Hede- & Diskontobanken og Kommunen; sidste

betaler aarlig Renter og Afdrag af et Sparekasselaan, der blev optaget i Anledning af Hovedbygningens Opførelse.

FRA BINDEINDUSTRI TIL TRICOTAGEFABRIK.

Fra gammel Tid er Hammerum Herred kendt som et Centre for Bindeindustrien. Forklaringen dertil maa søges i, at Landbruget førte en ret kummerlig Tilværelse i disse magre Egne, førend man fik lært at bruge Mergel og Kunstgødning. Befolkningen var derfor henvist til at skaffe sig en Biindtægt, der i mangfoldige Tilfælde blev Hovederhvervet, for at eksistere. Medens det til Tider kunde knibe haardt nok med at skaffe Føden til Stor-Kreaturerne, afgav de udstrakte Heder, der hist og her var spættede af Moser og Kær, rigelig Næring til store Faareflokke. Og af Faarenes Uld tilvirkede man det Bindtøj, Uldhandlerne (Hosekræmmerne) i Kraft af et kgl. Privilegium fra 1741 forhandlede overalt i Riget. Hvilken Rolle denne Industri spillede, faar man et Begreb om derigennem, at det, selv i Bøndergaarde, kunde hænde, at alle Folk blev jagede ind til Bindehoserne, naar Manden manglede Penge til Skatter og Afgifter, Markarbejdet maatte da vente til siden. I Følge en Statistik fra 1842 var der i Ringkøbing Amt paa den Tid 409, der drev Uldbindingen som Hovederhverv, selvfølgelig har endnu flere haft en Biindtægt af denne Industri. Friderich Ludvig Moltke har i „Danmarks og Norges økonomiske Magasin“ Tom. III 1759 givet en Skildring af „Det fordelagtige Manufaktur af Strømper, Vanter, og Nat-Trøjer i Hammerum Herred“ grundet paa egne lagttagelser i Egnen. Forfatteren skriver bl. a., at der paa Herningsholms Gods aarlig forarbejdes fra 16—20,000 Par Strømper og maaske derover; men man kan ikke opgive hvad der ialt laves i Hammerum Herred eller i Nabosognene, da Beboernes Tal var ukendt, (den første Folketælling fandt Sted 1787). „Strømperne i Hammerum Herred koste, ligesom Kornet er dyre og let til, ere Aarene dyre, ere Strømperne let Priis; thi Hosekræmmerne, som boe iblandt Bønderne ved, at de da trænge til Penge til Udgifterne, da Bonden maa lade dem faa Strømperne, for hvad de vil give; men er det lette Aaringer, da koste et Par Karle Strømper almindelig 24, 26, 28 Skilling a 2 Mrk.

ligesom de er fine til, og et Par Fruentimmer Strømper fra 20 til 26 Skilling“.

Alle i Hjemmene, der kunde bruge Hænderne, bandt — selv Smaa børn fra 5—6 Aar tumlede med Strikkepinde og Bindehosen var det sidste Arbejde, Oldingen maatte opgive*). Man kunde almindelig se Folk gaa og binde, naar de gik til og fra Markarbejdet. Manden, der kørte Gødning ud, havde ofte sin Bindehose med og ikke nok dermed, en dygtig kone kunde godt drive det til „o bind, o tvind, u æ Baaen, o kjan Smør“ samtidig (d. v. s. binde Hose, tvinde Garn, vugge Barnet og kærne Smør).

Som man ser af Moltkes Beretning, var man med Hensyn til Afsætning af Varerne prisgivet Opkøberne.

Dette Forhold blev mulig ændret noget, da der efterhaanden fremstod Landkøbmænd, d. v. s. Bønder, der ved Siden af deres Landbrug gav sig til at drive Handel med de nødvendigste Varer, man ellers maatte hente i Købstæderne. Her kunde Folk nemlig straks komme af med deres Bindtøj og faa Varer eller rede Penge for, uden at skulle vente paa Opkøberne. Blandt de Landkøbmænd, der her paa Egnen kom til at spille en større Rolle maa især Truels Gravesen og denne Søn, Søren Truelsen paa Vesterholm nævnes. I Midten af det 18. Aarh. boede der en Gaardmand og Sognefoged i Vaadde i Ikast, der hed Truels Gravesen; at denne Mand i Sammenligning med Sognets øvrige Bønder maa have været ret velhavende synes at fremgaa af, at han var den første der i Sognet, der havde en Jernkakkellovn og et Stueuhr. Alligevel havde Sønnen, Graves Truelsen, der hos Frølund fejlagtig kaldes Gravers Christensen, kun 1 Ko og 30 Rigsdaler, da han begyndte paa Vesterholm. Som Ungkarl skal Gravers Truelsen have været Lærer i Gullestrup, rimeligvis Vinterlærer, saa købte han en Del Jord fra Gaarden Nørholm og byggede af et gammelt Hundehus fra Herningsholm det første Stuehus. Om Dagen maatte han ofte gaa paa Hovarbejde og saa arbejde for sig selv om Natten. .

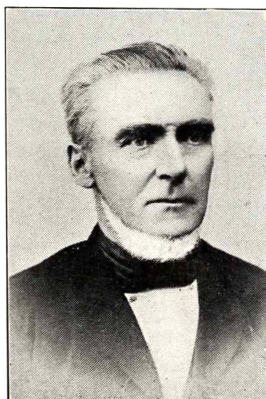
Dennes Søn, Truels Gravesen*), der grundlagde det senere saa bekendte Handelshus, blev født d. 27. Marts

*) Der findes Folk paa henimod 90 Aar, der har bundet til Truels Gravesen, Søren Truelsen, og som endnu binder Luffevanter til T. Truelsen & Co., hvorved de sidder og tjener nogle Skillinger paa deres gamle Dage.

1795. Sammen med Grdm. og Sognefoged Jens Chr. Jespersen i Overgaard fik Truels Gravesen d. 8. Juni 1827 kgl. Bevilling til at drive Handel med grove Varer, disse skulde tages fra en af Amtets Købstæder uden at maatte forskrives direkte. Imidlertid købte Herredsfoged, Cancelliraad Hunderup i 1843 Gaarden Nørholm og flyttede Herredskontoret dertil fra Laulund; Følgen blev, at Truels Gravesen efterhaanden fik en betydelig Omsætning, idet han af Hunderup, med Amtmandens Samtykke, fik mundtlig Tilladelse til, for en billig Betaling at holde Udskænkning og Beværtning for de til Herredskontoret søgende Personer.

Troels Gravesen nøjedes dog ikke med at sælge Træ, Jern, tør Fisk o. s. v, samt at gæsterere trængende, der skulde til Herredskontoret. Han købte Befolkningens Produktion af Bindtøj og forsynede til Gengæld Folk med Karter, Sæbe, Kaffe, Sukker, Sirup, Brændevin og Krydderier osv. Saa foretog Silkeborg Toldkontrol i 1847 en Husundersøgelse og beslaglagde et ret betydeligt Lager af ulovlige Varer. Det Offentlige anlagde Sag mod Truels Gravesen, og det vilde vist have gaaet Handelsmanden ilde, hvis denne ikke havde haft saa gode Naboer; men saavel Herredsfogden, Kammerjunker Toxverd, der afløste Hunderup i 1845, som dennes Kontorist, Høst, hjalp trolig Manden ud af Kniben, og det endte med, at Truels Gravesen først fik Bevilling paa Brændevinsudsalg og siden almindelig Købmandsbevilling.

Truels Gravesen var en Mand, hvem den kendte Karakteristik for Egnens Befolkning: Flid — Nøjsomhed — Gudsfrygt — især passer godt paa. At han var anset af sin Samtid fremgaar bl. a. deraf, at han baade har været Sognefoged og Amsraadsmedlem. Den 5. September 1865 døde Truels Gravesen, og dennes Søn, Søren Truelson, der allerede i mange Aar sammen med en yngre Broder, Carl Truelson, havde hjulpet Faderen, overtog da Forretningen.

Søren Truelson.

Søren Truelsen, der var født d. 8. Marts 1826, arvede foruden den gode Forretning, Faderens Handelstalent, han var i den Retning en ægte Jyde. Det var interessant at høre, hvorledes han forstod at omælte det meget uensartede Smør, der blev leveret paa Vesterholm; for siden at sælge det i Randers og andre Steder som en 1ste Kl. Vare, eller hvorledes han i København ved Auktionerne købte gamle Munderinger, Vaaben, Vogne etc., som han udmærket kunde afhænde paa Vesterholm med stor Fordeel o. s. v. Naar undtages at Søren Truelsen en Tid var Sogneraadsmlem i Herning Sogneraad tog han ikke megen Del i det offentlige Liv, dels var hans Tid meget optagen af den store Forretning og dels var han vistnok en altfor selvstændig Mand til at han vilde egne sig til Samarbejde med andre.

Efterhaanden som Herning voksede op og navnlig efterat Herredskontoret 1878 var flyttet til Herning igen, mistede Vesterholm sin Købmandshandel. Handelen med Uldvarer voksede derimod stadig, og da Pladsen blev for indskrænket, købte Søren Truelsen Nørholm, hvorfra Forretningen atter i 1883 blev flyttet til Herning under Firmanavn »S. Truelsen & Søn. Sønnen, T. Truelsen

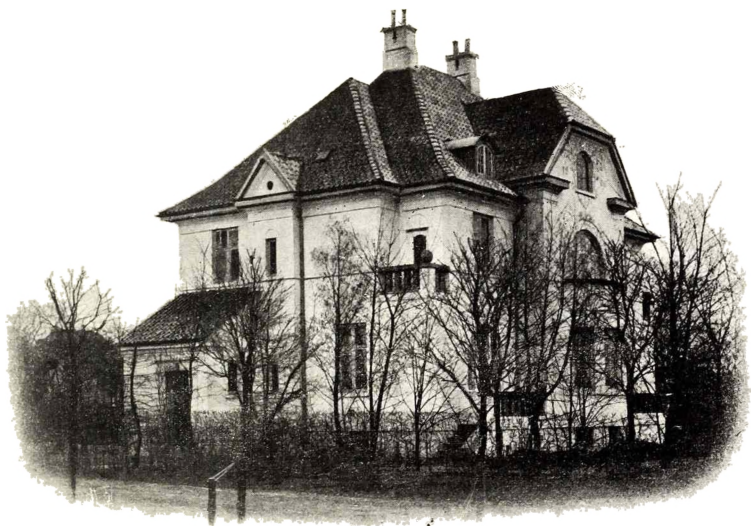
T. Truelsen.

overtog her Forretningens Ledelse. Medens Varerne tidligere udelukkende blev forarbejdede ved Hjælp af de fem Pinde«, fik man nu efterhaanden Strikkemaskiner — alligevel beholdt Industrien et vist husflidsagtigt Præg, idet Firmaet har flere Hundrede Maskiner rundt om i Smaahjemmene, foruden de mange, der masker, gimper, hækler og syr sammen og paa anden Maade behandler de maskinstrikkede Sager, der fra selve Fabriken sendes ud til Behandling med Hænderne.

Søren Truelsen døde i Herning den 28. Februar 1910. I 1913 optog T. Truelsen sine to Fættre, J. Chr. Truelsen og Chr. Truelsen, der allerede i mange Aar havde virket i Forretningen, i Firmaet.

Paa selve Fabriken i Herning sysselsætter man foruden Kontorpersonalet godt 100 Arbejdere, og man raader her over ca. 170 Maskiner af forskellige Typer. Rundt om i Hjemmene i By og paa Landet har Fabriken ca. 300 Maskiner i Brug; men hvormange der sysler m. Strikning Maskning, Hækling, Gimpning og Syning udenfor Fabriken kan vanskeligt opgives — Tallet varierer ogsaa efter Aarstiden -- men det overstiger da sikkert et Tusinde.

Haandstriking (Binding) spiller nu en ret ubetydelig Rolle; det er som Regel kun gamle Folk fra Bindetiden der kommer med bundne Vanter, Underbenklæder o. lign.

T. Truelsens Villa.

og Værdien af et helt Aars Produkt af den Slags kan formentlig kun sættes til ca. 10,000 Kr.; medens man tidligere tilvirkede for ca. 100,000 Kr. alene i Hammerum Herred. I 1879 fik man de første Strikkemaskiner til Nørholm og i 1880erne løste Firmaet Fabrikantbevilling. Firmaets Produktion af Tricotage afsættes til de forskellige Handlende rundt om i Landet.

HANDELSSTANDEN.

Sognets første Købmand var Truels Gravesen i Vesterholm; men efterhaanden blev der ogsaa Steder i „Byen“, hvor man kunde forsyne sig med Købmandsvarer. Apotekets Købmandshandel er tidligere nævnt; dog holdt man vel næppe af at købe mere der en højst nødvendig, da man selvfølgelig maatte betale „Apotekerpriser“ for Varerne. Saa kunde man hos Jens Kr. Støvl, der boede i Herningby, faa enkelte Ting, som grøn Sæbe og lignende og endelig drev Retsvidne Jens Knudsen, der boede i den Landejendom hvor nu Søren Jørgensen, Dalgas Allé, bor, nogen Købmandshandel. Som en Maalestok for Jens Knudsens Omsætning kan nævnes, at Købmanden selv bar sine Varer hjem paa Ryggen fra Fiederholt, hvor hans „Grosserer“ K. Hansen boede, denne hentede atter sine Varer

Gadeparti, Hotel Eyde.

i Horsens. Jens Knudsen drev i mange Aar en ikke saalille Virksomhed med at sætte Ruder i og kan vel nok kaldes Byens første Glarmester.

Da det „nye Thinghus“ blev bygget i 1857 lod Amtet det gamle sælge ved Auktion

og det blev Laust Post tilslaaet for 1200 Daler. Laust solgte atter Huset til Jeppe Kr. Jensen fra Gjellerup og Karl Brun fra Ikast, der samme Aar aabnede Byens første rigtige Købmandsforretning her. Karl Brun, der var Søn af Lærer Kirkegaard i Ikast og Broder til den gamle forlængst afdøde Drejer Anton Kirkegaard her, var uddannet Handelscommis; men han var svagelig og døde Aaret efter af Tuberculose og faa Aar efter var Jeppe Kr. Jensen færdig med Handelen. Senere kørte Jeppe K. Jensen til Silkeborg en Gang ugentlig efter Varer, man ser hans Vogn, der var overspændt med Lærred, paa det gamle Billede af Gæstgivergaarden.

Da købte Knud Andersen i 1866 Ejendommen*) og Forretningen, som han ved sin store Flid og Paapasselighed efterhaanden drev op til at være Byens mest ansete Forretning, for 2700 Daler; Andersen havde været paa Staby Vinterlærerseminarium, blev Huslærer hos Jon Eyde i Skærum Mølle og kom hertil Byen som Bestyrer af Gæstgivergaarden nogle Aar efter at Eyde havde købt denne.

I mange Aar passede K. Andersen Forretningen og Ejendommen ved Hjælp af en Karl, de to skiftedes til at staa i Butikken og gaa i Marken. Et lille Træk, der udmærket viser Andersens Paapasselighed, skal lige nævnes:

K. Andersen,
Købmand

Naar han vejede Kaffebonner af, kunde man se ham lægge et Par Bønner i Posen for atter at tage en af, inden Vægten kom til at passe, man kunde da ogsaa opleve, at en og anden spøgfuld Kunde kunde raade ham til „o bej æ Bön öwer“.

Efterhaanden blev den beskedne Forretning meget omfattende. Man handlede med Manufakturvarer, Støbegods, Tømmer o. s. v. Og det var den første Forretning her paa Pladsen, hvor man kunde købe Korn og Foderstoffer.

Foruden Andersen, drev Købmand Morten Petersen og Eyde lidt Handel med Træ; men da Omsætningen var temmelig lille for hver af de tre, slog de sig sammen og dannede A/S. Herning Tømmerhandel. Senere blev denne Forretning købt af

Niis Hansen og efter ham blev den atter omdannet til et A/S. Herning Trælasthan- del.

Hvor Andersen havde sin Tømmerplads blev Sparekassen bygget. K. Andersen var en anset Mand,

der beklædte adskillige Tillids-

N. K. Hansens
Kolonial & Støbegodsforretning.

*) I 1875 blev 2. Etage bygget paa.

hverv og som et synligt Minde om Mandens Velstand ser man det Enkesæde, a la Rosenborg, hvor Sagfører Valeur nu bor, det blev nemlig bygget til K. Andersens Enke. Han var født 2. April 1834 og døde 29. Juli 1889.

Sønnen overtog, efter Faderens Død, Forretningen; men i Løbet af kort Tid var han færdig, og Forretningen blev saa i 1901 solgt til dens nuværende Ejer N. K. Hansen. Det bliver for vidtløftigt at komme til at omtale de mange Forretninger, der i forskellige Brancher har været her i Aarenes Løb. Mange Købmænd gik i Stykker, Oplandet var for daarligt og Tiderne ugunstige; men der findes dog endnu adskillige større Handelshuse og Forretninger her, der er voksede op sammen med Byen, og blandt disse Veteraner kan efter Alder nævnes: Jacobsens Boghandel 1865 (se Side 27), Fjederhandler C. T. Jensen, 75, Busch Christensen, Manufakturhandel, 77, Købmand N. E. Præstmark 79, Isenkræmmer Rasmussens Forretning 79. Vi stander ved dette Aar, da Herning, som nævnt andet Steds, blev selvstændig Kommune 1882 og Pladsen her ikke tillader at fortsætte; men naturligvis er Hovedmængden af de store, moderne Forretninger fremstaaede, efterat Byens Udvikling, som foran skildret, tog Fart.

Som et Led i Handelsstandens Udvikling maa Handelsforeningen, der blev oprettet d. 30. December 1887, nævnes. Foreningens første Formand var Købmd. K. Andersen. I Aarenes Løb gjorde Handelsstanden sin Indflydelse paa Byens Udvikling gældende gennem Handelsforeningen, hvor man behandlede mangfoldige Emner vedrørende Post, Jernbane, Telefon- og Toldvæsen, Gas- og Elektricitetsværk, Købstadsspørgsmaalet, Handelsskolen m. m.

Efter at Chr. Yde, der i mange Aar med megen Dygtighed havde beklædt Formandspladsen i Handelsforeningens Bestyrelse, nægtede at tage mod Genvalg i 1909, blev Foreningens nuværende Formand, Materialist J. Gjeding, Thisted, valgt.

Handelsskolen blev oprettet paa et Møde d. 15. Sept. 1892. Lærer J. K. Andreasen var Skolens første Leder, men siden 93 har Lærer Andr. Petersen (Kordegns A. P. Stavstrup) været dens Forstander. I 1896 bestod Skolens første Elever, A. Stengaard (nu Købmd. her) og H. Foldager (nu Manufakturhdl. i Stubbekjøbing) Examen med et smukt Resultat. Elevantallet steg efterhaanden og var fra 1900

til 1913 ca. 40 om Aaret, de sidste Aar har der været omkring 50 Elever. De første 8 Aar holdtes Skolen i Real-skolen; men siden i Kommuneskolen, Dens Lærerkræfter er for Tiden Kordegn Stavnstrup, Kantor Adserballe, Lærer Kofoed, Lærer Marcussen og Lærer H. C. Hansen.

HAANDVÆRK OG INDUSTRI.

Bagere: Mohr er den første Bager, vi har hørt tale om, han boede Vest for Retsvidne Jens Knudsens i »æ Bakstæj«. Saa byggede Jens Knudsen omkring 1856 et Hus med Bageri, Nord for, hvor Spindefabriken nu ligger, til sin Søn, Knud

»Bager«, der havde »lært« Kunsten i Viborg i et Tidsrum af 14 Dage. Knud havde imidlertid kun ringe Interesse for Faget, navnlig holdt han ikke af at bage fint Brød for Byens Madamer, og han gik derfor over til Landbruget. Saa

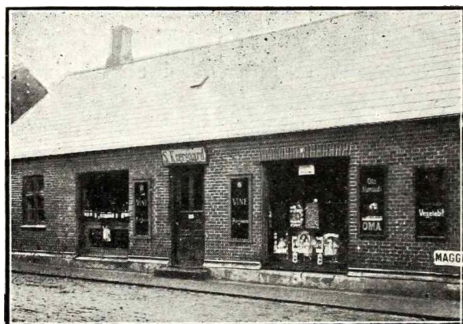
Gadeparti.

overtog Bager Meder, der kom fra Garding S. for Tønder, Bageriet først i 60erne. Hos Meder arbejdede Byens nuværende ældste Bager N. C. Jensen som Svend i 1863 og ligeledes en kort Tid efter Krigen.

Omtrent samtidig boede der en Bager Mathiasen, hvor nu Jensen bor. Bageriet, der tilhørte Købmand. Joh. Sivebæk, brændte i 63, og da det atter blev bygget op, lejede Meder det. Omkring 1867 byggede Meder det Bageri i Østergade, Ludvig Kristensen senere købte og drev til sin Død. I det hele taget førte Meder en ret omskiftende Tilværelse; en Tid efter at han havde solgt sin Forretning til Ludvig Kristensen, ejede han Ikast Mølle, der satte han sine

Penge til; men senere aabnede han atter en kombineret Bager- & Hatteforretning her i Bredgade Nr. 52.

Meder var tyskvenlig, talte med fremmed Acent og var meget galsindet. En Søndag, han og Konen, der stammede fra Husby, gik til Kirke, blæste Meders høje Hat af; han, der var daarligt gaaende, humpede bag efter Cylinderen, men allerbedst som han var lige ved at faa fat paa den, stak den af igen — endelig, efter megen Anstrengelse, saa han sit Snit til at hugge et Ben ned i Hatten, og nu fik denne sig en velfortjent Omgang, hvorefter Meder barhovedet med Madamen bærende det ejendommelige Monstrum af en Cylinder bagefter traskede hjem ad igen.

S. Kjærgaard & Co.
Kolonial- og Foderstofforretning.

har han siden drevet sin Forretning.

Smede: I Begyndelsen af forrige Aarhundrede laa der et Par Smaahuse, Syd for det nuværende Hotel Eyde, disse blev købt og nedbrudte af Berthelsen, da denne byggede Gæstgivergaarden. I det ene Hus boede Niels Smed. Noget senere boede der en Smed ved den gamle Mølle, der hed Niels Tvis, han flyttede til Arnborg herfra; men den første faguddannede Smed her, var Thomas Brix, der var født 1819 i Viborg, hvor han ogsaa lærte sit Haandværk. Brix nedsatte sig først i Gjellerup, men flyttede her til Byen i 1853. I Førstningen boede han paa Laulund, senere fik han bygget sig et Hus ved Gaden vest for. Han døde i 1894. Samtidig med Brix nedsatte Byens første Klejnsmed, N. J. Kjær, sig her. Kjær er født i Gaarden ved Herningby Teglværk 1831. Moderen, Ane Lars Datter,

der var født 1779, blev, 18 Aar gammel uddannet som Jordemoder. Faderen, Jens Kjær, var kommen fra Kæret, han begyndte forresten saa smaat med at lave Sten, hvor det store Teglværk senere har udviklet sig. Kjærs Mor-moder, Maren »Hesselbjerg«, der var gift med Lars »Sjællænder«, var den første Jordemoder, man ved af at sige

Herning Jernstøberi & Maskinfabrik
P. H. Ball.

her i Egnen, og en Bror til Kjærs Kone var den bekendte Mads »Dyrlæge« i Sinding. Lars Sjællænder og Maren ejede Herninglund, der paa den Tid kaldtes »Nyborg«; men de solgte Gaarden til Lærer Petersen og flyttede til Herningby.

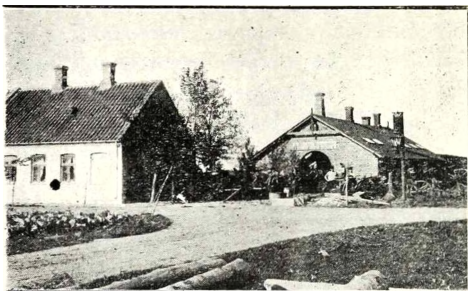
I 1847 kom Kjær i Lære hos Klejnsmed Thygsgaard i Horsens, hvor han var i 4 Aar som Lærling og siden en Tid som Svend -- Lønnen var da 9 Mark om Ugen og Opholdet.

Da Kjær kom her til i 1853 boede han i Herningby, indtil han blev gift; men i 57 byggede han det, nu gamle Hus, der ligger ved Ligkapellet.

I 1875 byggede han det første Hus (Nr. 12) i Smedegade, hvor han endnu bor, og selvfølgelig fik Gaden sit Navn efter den bekendte Smed.

Blikkenslagere: Egnens første Blikkenslagere var, bogstavelig talt, Kæltringer, den sidste af disse, der drev

Professionen, var Mads „Kat“. Til Gengæld er vore nu værende Blikkenslagere hæderlige Samfundsborgere. I 1875 begyndte A. C. Engelbrecht, f. 1864 død 1912, Byens første større Blikkenslagerforretning. Engelbrecht

Jens Hansens gamle Smedeforretning.

var dog ikke faglært, han arbejdede først i 70'erne som Haandlanger her: men hos J. Nielsen Gabs, der baade var Blikkenslager, Fotograf og meget mere, lærte Engelbrecht for et Honorar paa 10 Rdlr. at lodde, og nu arbejdede han sig ved sin store Flid og Nøjsomhed frem fra smaa Kaar til at indtage en anset Stilling blandt sine Medborgere og fik efterhaanden en stor og god Forretning, som Sonnen C. Engelbrecht overtog i 96. I mange Aar var A. C. Engelbrecht Medlem af Teknisk Skoles Bestyrelse.

Urmagere & Guldsmede; N. A. Nielsen, der i

Chr. Møller Nielsen
Cycle- og Symaskineforretning

1855 nedsatte sig her i »æ Bakstøje«, var vor første Urmager. Nielsen, der stammede fra Brixhus i Timring, var tidligere Uldhandler og gik navnlig i Sønderjylland og Holsten; men saa fik han et daarligt Ben, maatte opgive Uldhandlen og nedsatte sig altsaa her som Urmager.

Senere byggede han sig et Hus ved Hovedgaden, hvor nu Otto Sepstrups Forretning ligger. Nielsen var blandt andet med til at oprette Sparekassen her, og han ledede

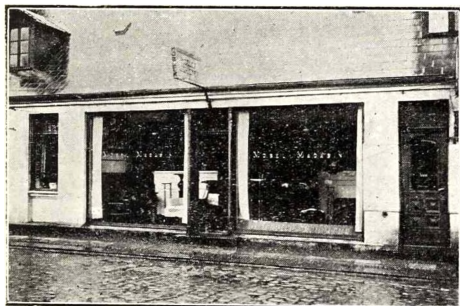
denne Virksomhed fra Valeur i 74 fratraadte og til sin Død 1891. I 1875 nedsatte Joh. Østergaard sig i Østergade som Urmager, Aaret efter byggede han Ejendommen i Bredgade Nr. 27, hvor nu Skomager P. Nielsen bor, og endelig i 82 opførte han den Ejendom overfor (Nr. 22), hvor han endnu sammen med Sønnen driver Forretningen.

Nord for Spindefabriken laa indtil for faa Aar siden et gammelt straatækt Hus, som man kaldte Familiehuset, fordi det gerne var lejet ud til flere Familier. Her boede i 60erne Niels Skiffert, der var Slagter, Chr. Christensen, senere Snedker i Skolegade, og Guldsmed Nielsen. Nielsen var nok faglært, men nogen større Virksomhed har han i Følge Forholdenes Natur ikke kunnet drive her; han kom hertil fra Thisted, men var født i Gjellerup. Nielsen blev Byens første Postbud. Byens eneste faglærte Guldsmed, W. Lind, kom her i 1881; han er uddannet hos Faderen, Guldsmed Lind i Holstebro.

Urmager Nielsen.

Skomagere: Hernings første Skomager hed Beck; han boede i et lille Hus Nord for Skolen vest for Farver Frobergs (nu Chr. Jørgensens). Beck har sikkert været Fagmand, da han bl. a. syede Støvler for Herredsfoged Feddersen. Feddersen vilde ikke gaa i nye Støvler, hvorfor Skomageren maatte gaa og træde disse til; men saa gik han gerne saa længe i de nye Støvler, at det første Par Saaler blev slidt af, sagde man. Beck døde i 70erne.

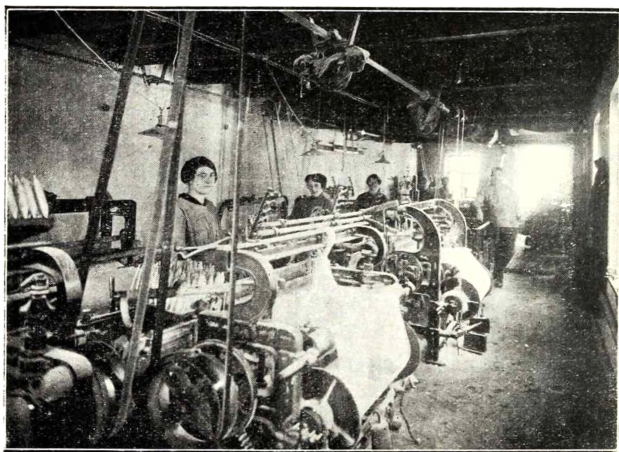

J. Husted Abildtrups
Møbel-Etablissement.

I 1860 kom den i sin Tid meget bekendte og ansete Skomager J. C. Kjær hertil; han havde lært Professionen i Lemvig, var født 1832 og døde her i 1906. Byensældste Skomager i Virksomhed er for Tiden P. Nielsen, der har drevet

Forretning her siden 1881; han er forresten en Søn af førnævnte Guldsmed Nielsen.

Skrædere: I et lille Hus, der laa Syd for Apoteket boede Jacob „Skræjer“, han var kommen fra Ringkøbing-Egnen, en Datter af Jacob, Karen Margrethe, blev gift med Klejnsmed Kjær. Jacob syede en Del, men paa den Tid kom her ogsaa jævnlig en Mand, Morten Frank fra Snejbjerg, som altid kaldtes Morten „Skræjer“. Denne kunde ikke gaa, hvorfor han red omkring paa et Æsel. Ejendommeligt nok holdt Morten meget af at jagne og han havde derfor gerne tre store Mynder med sig, der skulde løbe Vildtet ind til Mesteren.

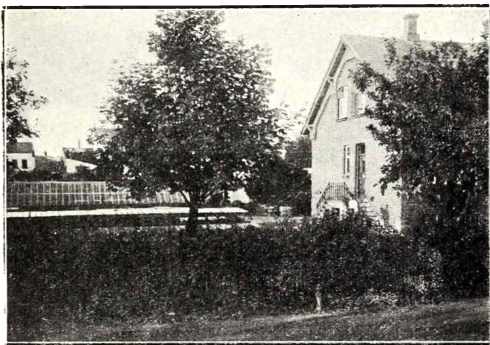
H. H. Henriksens Væveri.

Foruden disse to Skrædere var der nogle Kvindeskrædere, der syede for Folk. Vor ældste Skræder er for Tiden Kongshaug, der kom hertil som Svend fra Tyskland i 75, han er født i Norge.

Bygningshaandværkere. Med Murere og Tømrere var det smaat bevendt i Byens Barndom. De fleste hjalp sig selv paa den Tid, naar det da ikke drejede sig om Nyopførelser, i saa Tilfælde hentede man Haandværkerne andet Steds fra. Da det ældste Tinghus blev bygget, hentede man saaledes Murermesteren, „Kræ Mueslund“, i Bording.

I 1872 kom der mange af Byens senere saa bekendte Murermestre hertil sammen med I. Bentsen Jensen fra Lemming ved Silkeborg, der havde Arbejdet med Opførelsen af Hedebanken, Prokurator Valeurs (nu Missionshotel)

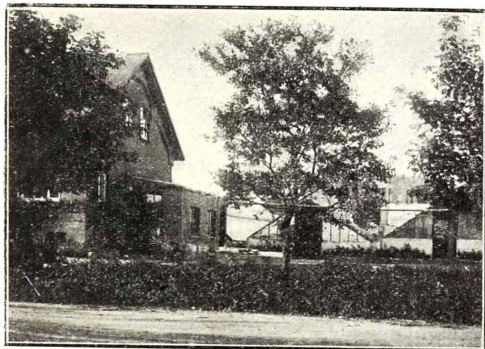
Sagfører Mahlers, Landinspektør Kleins o. s. v. samt „Vestjylland“, der blev opført i 73. Blandt de kendte Mænd, der ved denne Lejlighed kom her til Byen maa nævnes Murer A. Madsen, J. C. Rønnow, A. Berthelsen og Knud Nielsen.

M. Elkjærs Handelsgartneri.

I 1876 gik Rønnow og Madsen i Kompagni med Bentsen Jensen, sidste døde imidlertid i 77, og Madsen lavede Arbejdet ved Stationsbygningen færdigt samme Aar.

Blandt de mest kendte af Byens ældre Tømrere maa Jens Jepsen (Skærbæk),*) Jeppe Kr. Jensen og Ole Nielsen nævnes, sidste, der ogsaa var kendt som en dygtig Snedker, har været her siden 74 og er stadig i Virksomhed.

M. Elkjærs Handelsgartneri.

I denne Forbindelse kan noteres, at der i Folketællingslisten for 1801 er opført en Kr. Pedersen Køll som Husmand med Jord og Murmester, samt Lauritz Pedersen Køll som Husmand med Jord og

*) havde Opsyn med Opførelsen af Herredskontoret i 77.

Teglbrænder. Sandsynligvis er det Rester af sidstnævntes Ovn og Brændinger, man er stødt paa ved Opførelsen af Murer Ottesens Ejendom, Hj. af Fønnesbechs- og Sølvgade. Der er saavel tidligere som nu opgravet en Mængde Sten paa denne Plads — de udmærkede sig ved deres Størrelse og var saa velbevarende, at de kunde bruges i Indermur.

Byens ældste Møbelsnedker er P. Højland, der kom hertil fra Harboøre i 1866. Før først i 60erne fandtes der ingen Malere her; men en Maler Olsen fra Ringkøbing tog herud om Sommeren, naar Apotheket, Thinghuset og andre Bygninger havde Brug for en Maler.

Saa nedsatte Maler Borup, der kom fra Viborg, sig her omkring 1862 — han byggede det Hus i Vejlegade i 1867, hvor Enken endnu driver Blomsterhandel.

I 1864 nedsatte A. C. Nielsen, der havde lært hos Olsen i Ringkøbing, sig her som Maler og hos ham lærte Raben, der først havde lært Skræderprofessionen hos føromtalte Morten Skrædder. Nielsen og Raben, der begge er i fuld Virksomhed er, Byens ældste Malermestre.

Karethmagere:

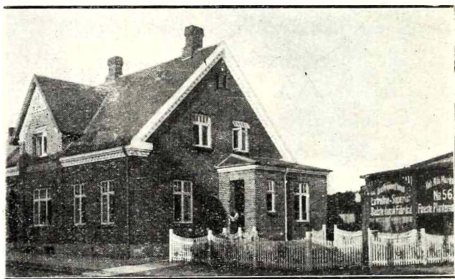
En Broder til Blikkenslager Engelbredd drev nogen

Karethmagervirksomhed i „Hanningby“. Saa kom P. J. Poulsen her i 1870 fra Vejle, hvor han havde lært. Poulsen boede først hos Pagh,

der havde købt

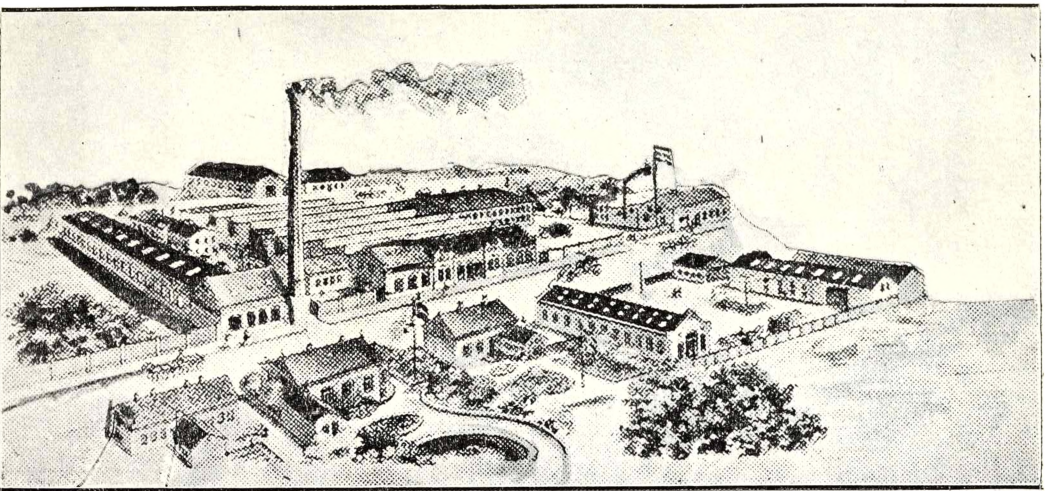
Herninglund i 1867 for 6000 Rdl.; men i 1876 købte han af Maler Raben den lille Ejendom paa Hjørnet af Smallegade og Bredgade, hvor han endnu bor og driver sin Forretning. Blandt Byens ældste Haandværkere maa Rebslager N. A. Jensen, der uafbrudt har drevet Forretning her siden 1864, nævnes; han er for Tiden Byens eneste Rebslager. Før Jensen kom, boede der en Rebslager i Familiehuset, der hed Niels Nybo, hvis Kone forresten var Jordemoder.

Pladsen tillader desværre ikke at komme ind paa nærmere Omtale af Byens store og ansete Haandværker-

S. Iversens Kontor & Lager.

stand; men til Slut maa lige nævnes nogle af de industrielle Virksomheder, der bidrager til at give Herring sit Bypræg. Uldspinderiet „Brdr. Lunds Fabriker“, der blev

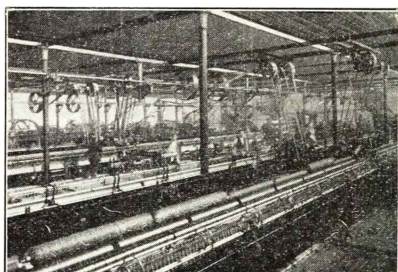
A/S. Brødr. Lunds Fabriker.

grundlagt i 1873 af Poul Andersen og købt af Brdr. Lund i 1883. Navnlige i de sidste 10 Aar har Fabriken arbejdet sig vældig frem og sysselsetter nu halvandet Hundrede

Mennesker. Efter Branden i 1901 er Fabrikken moderne opbygget og indrettet.

Fabrikken er grundlagt 1873 som et lille Uldspinderi. Dette købtes i 1883 af Brødrene J. A. Lund og F. C. Lund.

Fabrikkens Drivkraft var da en 6 H.-K. Dampmaskine. Arbejdsmaskinerne bestod af 1 Sæt Kartemaskiner og 2 Sæt Haandspindemaskiner med ialt 120 Spindler. Fabrikken beskæftigede da 4 Arbejdere.

Interior fra Spinderiet.

Under Brødrene Lunds dygtige Ledelse er Fabrikken stadig gaaet fremad.

Udviklingen vises af følgende Tal:

1888	6	H. K. Dampmaskine,	160	Spindler,	7	Arbejdere
1890	12	—	360	—	10	—
1892	12	—	520	—	14	—
1894	50	—	760	—	38	—
1895	50	—	1060	—	60	—
1896	100	—	1540	—	70	—
					6	Vævestole.

(Indlæg af elektrisk Lys fra eget Værk).

1898	100	H. K. Dampmaskine,	1980	Spindler,	80	Arbejdere
1899	100	—	2880	—	90	—

Fabrikant Lunds Villa.

F. C. C. Lund
Fabrikant.

Den 25. Juni 1901 nedbrændte Fabrikken, hvorefter den genopførtes i sin nuværende Skikkelse. Den 1. November 1901 sattes Fabrikken i Gang igen med 2880 Spindler, 25 Vævestole og 100 Arbejdere.

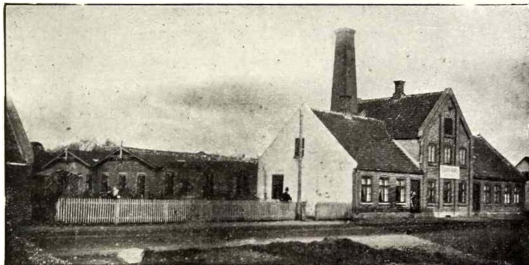
Fabrikken har nu som Drivkraft en 300 H. K. Dampmaskine, Kedelanlæg efter nyeste System med Overheder og automatisk Fyrapparat.

Spinderiet har 2880 Spindler, Væveriet 40 Vævestole. Desuden har Fabrikken Farveri Appretur indrettet med Nutidens nyeste og bedste Maskiner, eget Reparationsværksted og Maskinsnedkeri.

I selve Fabrikken beskæftiges nu 130 Personer, men da Fabrikken driver stor Konfektionsvirksomhed af egne Stoffer, beskæftiger den derved c. 100 Syersker i Byen, Fabrikken beskæftiger saaledes ialt ca. 230 Personer.

Fabrikken har sin egen Pladsagent i København, samt 4 Rejsende, som udelukkende rejser med Fabrikkens Artikler: Herre- og Damestoffer, Sjaler, Tæpper, Dækner Plaids, Nederdele, Benklæder og Habitter.

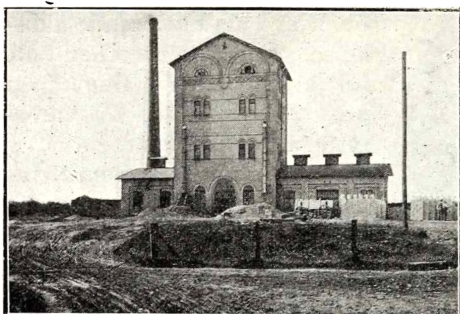
Overgik i November d. A. til et Aktieselskab.

Uldspinderiet 1888.

I 1876 anlagde N. G. Nielsen „Herning Jernstøberi“, som Nielsen endnu driver.

Blandt de yngre industrielle Virksomheder maa især nævnes H. H.

Midtjysk Kalksandstensfabrik
(E. Ludvigsen).

Henriksens Væveri, P. Mortensens og Andreas Jensens Maskinfabrikker, Kalksandstensfabriken, Overgaard & Olsens Savskæreri & Snedkeri, Bertel Jensens Savskæreri, Lervarefabriken samt Jungets Fabrik for

Træbearbejdningsmaskiner og Greens Rammeindustri, der især synes at skulle komme til at gøre Herning-Navnet kendt udadtil; med mange flere Virksomheder.

HAANDVÆRKERFORENINGEN OG TEKNISK SKOLE

For at skaffe Haandværkerstanden passende Indflydelse paa Byens Udvikling, højne Standen og dygtiggøre de unge vordende Haandværkere, stiftede man i 1876 Haandværkerforeningen og Teknisk Skole.

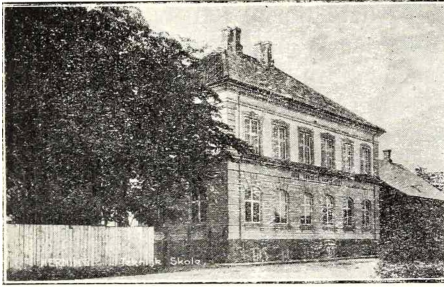
Haandværkerforeningens Bestyrelse bestod af Købmd. Ludvig Sivbæk, Apoteker Bagger, Kæremager Poulsen, Smed Th. Brix og Farver Larsen — sidstnævnte, der vistnok havde taget Initiativet, var Bestyrelsens Formand. Foreningens nuværende Formand er Bødker N. O. Jensen, og dens øvrige Bestyrelse bestaar for Tiden af: Godsexpeditør Meyer, Redaktionssekretær Stampe, Værkfører Nielsen, Sadelmager A. Jepsen, Mekaniker E. C. Christensen, Murermester M. P. Madsen, Tømrermester Kjærsgaard Mortensen Skomagermester P. Nielsen, Guldsmed W. Lind, Fabrikant

Farver Larsen.

Andr. Jensen, Arkitekt Gullev, Købmd. Johs. Jespersen, Læderhandler B. Nielsen og Sagfører Riis Hansen.

Teknisk Skole begyndte i den gamle Dansesal ved „Christiansminde“ med Postkontrahent N. Pagh og en Bygningstegner Kastrup som Lærere. I 77 flyttede man Skolen om i den nyopførte Realskole, hvor Lærerne Petersen og Laage kom til at lede Undervisningen. Blandt de

Teknisk Skole.

senere Ledere maa især nævnes Realskolebestyrer Møller, Kommunelærer Chr. Christensen (senere Overlærer) og Skolens nuværende Forstander, Overlærer Küllerich.

I 1887 fik man Haandværkerforeningens Bygning ved Nørregade opført, og her foregik Undervisningen indtil man i 1904, efter Initiativ af Urmager C. Ormstrup, der paa dette Tidspunkt var Haandværkerforeningens Formand, fik „Teknisk Skole“ bygget ved Nygade.

Skolens Bestyrelse bestaar f. T. af: Gartner M. Elkjær, Blikkenslager C. Engelbredt, Bødker N. O. Jensen, Maler L. T. Lund, Murer A. Madsen, Jernstøber N. G. Nielsen og Urmager C. Ormstrup — Jernstøber Nielsen er Bestyrelsens Formand. Skolen har følgende Lærere: Tømrermester Bjerre, Murermester Christiansen, Arkitekt Gullev, Vævermester Hansen, Elektriker Lund, Lærer Poulsen, Lærer Rønne og Tømrermester Skodshøj. Elevantallet er for Tiden godt 100.

BYENS PENGEINSTITUTTER.

„Hammerum Herreds Spare- og Laanekasse“ — Byens ældste Pengeinstitut — begyndte sin Virksomhed d 1. Juli 1868 med at udlaane 200 Rd. til Lærer K. Jeppesen i Hammerum. Laanet skulde tilbagebetales Kassen 3 Maaneder efter og forrentes med 5 $\frac{1}{2}$ pCt. Obligation Nr. 1, der er

udstedt 6. Juli 1868 findes i E. T. K.s Samling i Museet her. Idéen til Oprettelsen af nævnte Sparekasse kom fra Gartner J. J. Brandt; idet denne paa Landøkonomisk Selskabs Møde paa Thinghuset den 11. April 1859 fremsatte et skriftligt Forslag til Oprettelsen af en Sparekasse for Hammerum Herred.

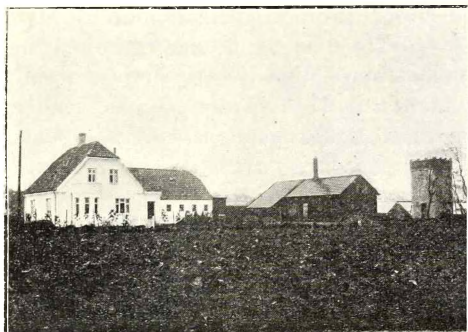
Den 8. December 1859 blev der paa et Møde i samme Selskab nedsat en Komité bestaaende af: Herredsfoged, Cancelliraad Feddersen, Niels Merild i Bærslund, Gartner Brandt, Proprietær Godt paa Højris, Gaardejer Jens Eriksen, Proprietær Schnachenburg paa Ejsingkjær og Chr. Medom, til at fremme Sagen. Sparekassesagen blev senere drøftet baade i 1862 og 4. April 1863 ved hvilken Lejlighed man nedsatte en ny Kommission bestaaende af: Nielsen i Gjellerup, Apoteker Møller, Urmager Nielsen, Lauritsen og Morten Nørgaard. Disse Mænd fremsatte paa Selskabets Møde den 29. Oktober s. A. Forslag til Love for Sparekassen; men Forsamlingen var ikke beslutningsdygtig, Mødet blev udsat, atter blev Spørgsmaalet drøftet paa et Møde den 17. December 1863 og da blev sidste Kommission supleret med 2 nye Medlemmer nemlig Valeur og Sagfører Wedel — saa kom Krigen.

Tre Aar senere, 1867, tog „Ringkøbing Amts Folketidende“ Spørgsmaalet frem til Behandling og Landøkonomisk Selskab drøftede atter Sagen og fik den fremmet, saa Valeur paa Mødet den 11. April 68 kunde meddele, at Sparekassen vilde træde i Virksomhed til Juni Termin s. A. Forresten laa Oprettelsen af nye Sparekasser den Gang i Luften; idet der fra 1864—74 oprettedes over 200 nye Kasser i Jylland.

Den første Bestyrelse bestod af: Prokurator Valeur (Formand), Apoteker J. C. Møller, Købmændene Niels Merrild i Bærslund og Andersen, Herning, Farver P. Froberg og Gaardejer Morten Mikkelsen, Nørgaard, af hvilke sidste endnu sidder i Bestyrelsen. Senere har Fabrikejer J. Jepsen, Gaardejer Chr. Overgaard, Købmand Chr. Eyde, Mejeriejer J. C. Smedegaard, Gaardejer Søren Krøjgaard, Postkontrahent N. Pagh og Købmand J. Kølback været Bestyrelsesmedlemmer, medens førnævnte Morten Nør-

gaard, Gaardejer Hans Overgaard, Apoteker V. Gjørup, Fabrikant T. Truelsen, Skatteraadsformand P. C. Jensen, J. C. Nørgaard og Købmand S. Kjærgaard udgør den nuværende Bestyrelse. Sparekassen begyndte sin Virksomhed i det gamle Thinghus (K. Andersens) i 2 smaa Værelser med 1 Kontordag ugentlig, senere 2 og 3 Dage, indtil den ved Opførelsen af

Th. Sepstrups Handelsgartneri.

sin egen Bygning i 1886 fik daglig Ekspedition.

Sparekassen stiftedes oprindeligt som Aktieselskab med en Kapital paa 2650 Rdl. tegnet af Byens og Egnens ansete Mænd; men efter forudgaaende Trækninger ind-

løstes Resten af Aktierne 1875, hvorefter der direkte af Indskyderne valgtes et Repræsentantskab paa 20 Medlemmer, ligelig fordelt paa Herredets Sogne, som sammen med Bestyrelsen udgør Generalforsamlingen. Denne er Kassens højeste Myndighed, som godkender Regnskabet, bestemmer Overskudets Anvendelse og vælger Bestyrelse, Forretningsfører og Bogholder.

Indtil 1891 besøgedes al Ekspedition direkte af Bestyrelsen, idet da afdøde N. A. Nielsen fra 1874 baade var Formand, Bogholder og Kasserer. Ved dennes Død overtog Datteren, Mariane Nielsen, Bogholderiet, medens J. C. Smedegaard ansattes som Forretningsfører og Kasserer og i 1900 afløstes af forhenværende Købmand V. Kjær.

Til Belysning af Sparekassens Udvikling vedføjes nedenstaaende tabellariske Oversigt over Indskud og Reservefond:

	Kontiantal	Indskud		Reservefond	
1870		26,190	Kr. 00 Øre	106	Kr. 00 Øre
1880	1,041	473,380	" 94 "	12,889	" 97 "
1890	2,861	1,434,309	" 24 "	78,584	" 80 "
1900	5,750	2,932,414	" 41 "	104,622	" 77 "
1910	9,549	4,835,402	" 29 "	275,878	" 81 "
1915	13,190	7,238,845	" 60 "	390,545	" 34 "

Sit første Bidrag til almennyttige Formaal ydede Sparekassen i 1873 med 10 Rdl. til „Det danske Hedeselskab“ og eftersom Indtægterne øgedes, er Kassen bleven fast Bidragsyder til flere og flere Formaal, saaledes at de samlede Bidrag i en Aarrække har været omkring 3000 Kr. aarlig. Denne direkte Støtte har dog kun ringe Betydning i Sammenligning med hvad Sparekassen igennem let tilgængelige og billige amortisable Driftsloan har været i Stand til at bidrage til Egnens og Byens Opkomst og Udvikling; det er meget betydelige Beløb, der i Aarens Løb har været udlaant til Opdyrkning, Forbedringer, Andelsmejerier, forskellige Landbrugsformaals Fremme osv.

HEDE OG DISCONTOBANKEN.

Fire Aar efter Sparekassens Oprettelse begyndte Hedebanken sin Virksomhed, Efteraaret 1872. Initiativet skyldes i dette Tilfælde Generalkonsul Pontoppidan i Hamborg:

P. H. E. Tolderlund.

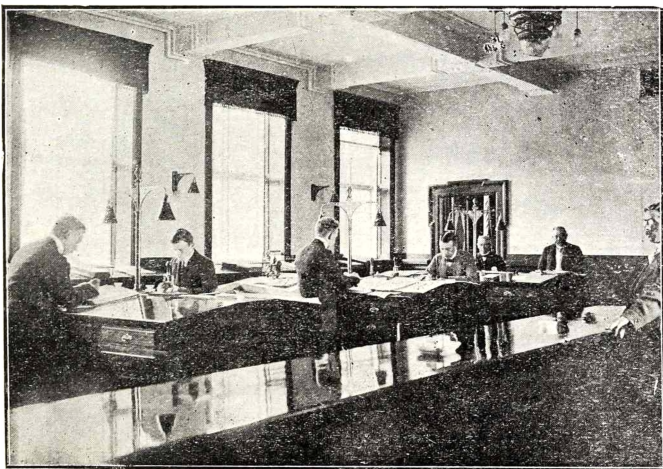

Sander Hansen.

der mente igennem denne Institution at kunde udrette noget for Hedernes Opdyrkning. Takket være Pontoppidan og dennes gode Forbindelser fik man i Løbet af et Aarstid tegnet en Aktiekapital paa 115,600 Kr. (57,800 Rdl.) Det viste sig imidlertid at Bankens filantropiske Maal, at

forsyne Hedeboerne med Laan til en lille Rente ikke lod sig gennemføre og man gik derfor kort Tid efter over til at drive den som alm. Discontobank. Prokurator Valeur, der efter Pontoppidans Tilskyndelse havde arbejdet for Hedebankens Oprettelse, blev Bankens første Formand og Bogholder. Direktionen bestod af W. T. Valeur, H. Pontoppidan og Købmand M. Petersen, Herning, foruden et Repræsentantskab paa 12 Medlemmer.

Valeur maatte 1. Juli 1874 opgive sin Stilling som Formand og Bogholder i Sparekassen og efter at Banken var bleven Discontobank maatte han opgive sin Bogholderstilling her, men han blev i Bestyrelsen som Direktør og Kasserer til 1883. Sidstnævnte Aar blev Landinspektør

Interiør fra Hede- og Discontobanken.

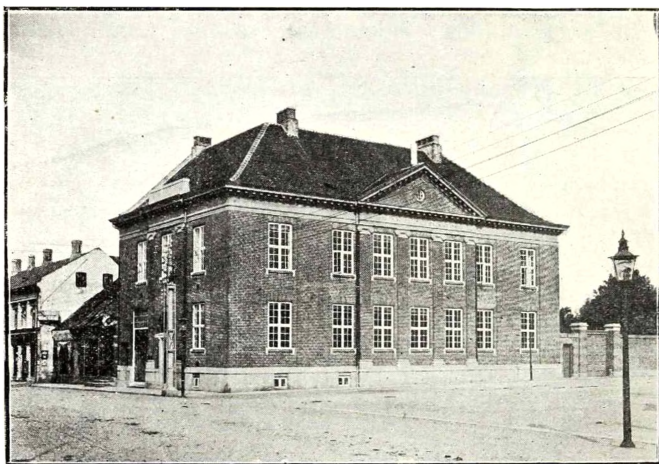
Klein, der forud havde været Bogholder, baade Direktør, Kasserer og Bogholder med Proprietær Tolderlund og Herredsfuldmægtig Jensen som Medbestyrere.

Nu bestaar Bankraadet (Repræsentantskabet) af 9 Medlemmer nemlig: Herredsfoged Chr. Siersted, Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd, Formand, Bankdirektør Chr. Schou, R. af D., Aarhus, † 1916, — Konsul Edv. Bergmann, Ridder af Dannebrog, Aarhus, Committeret Chr. Dalgas, Ridder af Dannebrog, Dannebrogsmænd og Fortjenst Medaillen i Guld, Amtsraadsmedlem N. Sjørvad,

Købmand J. Gjeding-Thisted, Købmand J. K. Larsen, Sagfører O. R. Dejgaard og Købmand Poul Nørgaard.

Bankens Direktion er P. H. Eugen Tolderlund, Sander Hansen og P. Poulsen. I 1893 blev Aktiekapitalen udvidet til 173,400 Kr. og atter i 1910 til 360,000 Kr.

	Omsætningen*)	Reservefond	Udbytte
1873	865,823,46 Kr.		3 pCt.
1880	658,892,44 "	5,904,55	5 "
1890	60,252,35 "	33,082,91	6 "
1900	166,748,26 "	71,737,87	10 "
1910	372,668,72 "	105,833,33	10 "
1915	653,717,55 "	161,000,00	8 "

Hede- og Discontobanken.

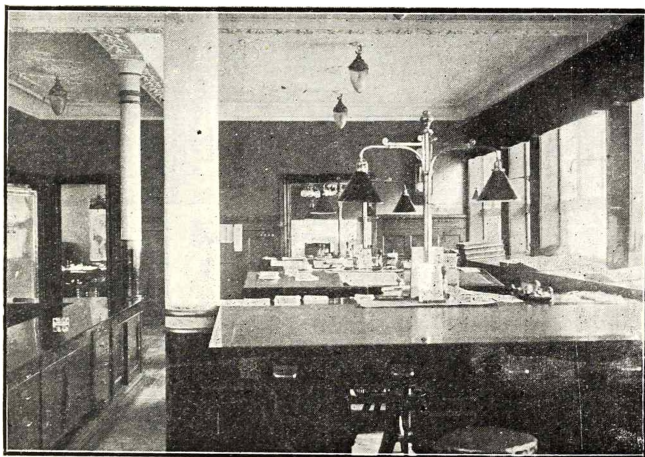
Til velgørende Formaal er der de sidste Aar udbetalt ca. 3,325 Kr. aarlig. Indtil 1912 fandtes Banken sammen med Grundejerkreditforeningen i Ejendommen Nr. 25 paa Østergade; men nævnte Aar købte Banken Eydes gamle Købmandsgaard paa Hjørnet af Torvet og Bredgade og opførte den smukke, moderne Bankbygning, der ses paa hostaaende Billede. Her har Hedebanken Lokalerne i Stueetagen, medens Grundejerkreditforeningen findes paa 1ste Sal. I Løbet af Efteraaret 1916 rejser Bankdirektør Tolderlund her fra Egnen og Sagfører O. R. Dejgaard overtager da dennes Stilling i Banken, som Direktør.

*) Totalomsætningen den dobbelte.

HANDELS- OG LANBRUGSBANKEN.

Byens yngste Pengeinstitut, der begyndte sin Virksomhed den 1. Decbr. 1903 skyldes D'hr J. Justitsraad Fr. Bitsch og Købmand Chr. Yde sin Tilblivelse.

Direktionen bestod den Gang af Chr. Yde og Fr. Bitsch; ved sidstnævntes Død i 1913 blev Th. Jacobsen Meddirektør. Bankraadet bestaar for Tiden af følgende 11 Medlemmer: Fabrikant F. C. Lund, Formand, Købmand N. K. Hansen, Næstformand, Købmand Jens Ahle, Købmand M. H. Fenger i Ikast, Fabrikant J. Junget, Købmand Jens Jensen i Vildbjerg, Gaardejer Lars Jeppesen i Kidris, Urmager C. Ormstrup, Gaardejer Knud K. Thomsen, Dannebrogsmænd, i Drongstrup, Købmand A. Bredmose i Kibæk og Bager Otto Petersen i Hammerum.

Handels- og Landbrugsbanken.

Bankens Virksomhed:

	Indlaan	Folio	Netto Overskud.
1904	349,326,55	86,496,24	9,074,85
1910	1,304,197,23	126,711,32	30,860,24
1915	2,818,502,00	476,778,28	43,024,78

	Reservefond	Total Omsætning
1904	2,390,04	14,002,524,14
1910	65,000,00	32,887,959,85
1915	125,000,00	74,793,573,31

Handels- og Landbrugsbanken.

Der udbetaltes i Aarene 1904, 1910 og 1915 henholdsvis 5, 8 og 10 pCt. til Aktionærerne og i sidste Regnskabsaar har Banken skænket 900 Kr. til forskellige velgørende Formaal. Aktiekapitalen, der oprindelig var paa 100,000 Kr. blev i 1905 forhøjet til 175,000 Kr. og nu i 1916 til 300,000 Kr. I 1913 flyttede Banken ind i sin egen Bygning „Hammerhus“, opført 1901 af Tandlæge Hansen; tidligere havde Banken lejede Lokaler i Østergade Nr. 3.

KREDITFORENINGEN AF GRUNDEJERE PAA LANDET I JYLLAND.

Der blev, efterhaanden som Herning, Odder, Esbjerg og flere købstadlignende Byer voksede op i Slutningen af forrige Aarhundrede, en stærk Trang for at faa en Kreditforeningsinstitution, hvor der var Plads til de Ejendomme,

de andre Kreditforeninger ifølge deres Statutter ikke kunde eller vilde optage.

Den herværende Repræsentant for Husmandskreditforeningen, Farver Larsen drøftede Sagen med Landstingsmand Thomas Nielsen og flere. Man rettede derpaa en Anmodning til »Ny jydsk Kjøbstadkreditforening« om at optage ovennævnte Ejendomme, men der fik man, som tidligere ved lignende Henvendelser, Afslag.

Da holdt man i 1890, efter Indbydelse af Farver Larsen og Direktør Elmquist, et Møde i Herning, ved hvilken Lejlighed Planen til den nye Institution blev lagt.

Rasmus Nielsen indbragte et Lovforslag i Rigsdagen angaaende Oprettelsen af ovennævnte Kreditforening. Lovforslaget blev vedtaget d. 14. April 1893 og efter at Statutterne for »Kreditforeningen af Grundejere paa Landet« var vedtagne paa et Møde i Skanderborg d. 7. Maj s. A., hvor ogsaa Bestyrelsen — Direktør Elmquist, Formd., Cancelliraad Jensen og Folketingsmand Rasmus Nielsen — blev

valgt, kunde man begynde Virksomheden til Decbr. 93 med Kontor i Aalborg.

Ved Elmquist's Død blev Cancelliraad F. V. Jensen valgt til Bestyrelsens Formd., og Kontoret blev da flyttet til Herning i 1900, hvor det siden har været.

Allerede i Foreningens andet Regnskabsaar var Udlaanet ca. 3¼ Mill. i det syvende henved 11 Mill. og 1915 var der siden Foreningens Stiftelse udbetalt 7790 Laan til et Beløb af 43,756,100 Kr.

Den nuværende Bestyrelse bestaar af Direktør G. Larsen, P. S. Thomsen og Rasmus Nielsen.

Herning Malervare- og Tapethandel
Otto Jensen.

LUND MARKED ELLER »Æ STUER MARKEND«

I »Gamle Minder« 1890 skriver Forfatteren (Justitsraad Krarup): »Er der noget i Hammerum Herred, som er grundig forsvundet, da er det Lundemarked, og er der noget, som for alle nulevende og især indfødte Beboere i Hammerum Herred hører til de gamle, glade og kære Minder, da er det ogsaa Lundemarked. Det saakaldte store Efteraarsmarked afholdtes i 3 Dage; i Reglen de 2 à 3 første i September; men kom der en Søndag i Vejen, saa toget 1 à 2 Dage af August Maaned med. Det sidste Marked blev afholdt i Aaret 1876 eller 77 — og er nu flyttet til Herning, sædvanlig Ugen efter Borris eller Dalager Marked.

Hvorlænge dette Marked har eksisteret, eller hvorledes det i en lang Række af Aar har udviklet, skal ikke her undersøges eller meddeles, man har opgivet 1758 etc.“

Skønt det ellers ligger udenfor vor Opgave at skildre Lund Marked,

hvor interessant dette Stykke af Egnens Historie ellers vilde være, maa vi dog nævne, at det første officielle Marked blev holdt i Lund i 1765. Herom indholder »Rundetaarns« Almanakken for nævnte Aar følg.: »September. Den 3 ved Lundbye i Gjellerup Sogn i Riber-Stift, Heste, Fæe, Kram og Trævahre i 2 Dage.« Sidste Aar, der afholdtes Marked i Lund — da dette Sted maatte slippe sin gamle Tradition og give efter i Konkurencen med Herning var i 1876: »Lundby, 18. April Kreaturer, Lærred og Avlingsprodukter, 31. August og 1. September, Kram; 1. og 2. September, Heste og Fæ. Paa samtlige Markeder falholdes desuden Haandværks- og Trævarer, Havevækster og Husflidsfrembringelser«.

London Herre Magasin
(v. Olivarius Paulsen).

Der var dog allerede 8 Aar før holdt Marked i Herning — det var selvfølgelig »Landøkonomisk Forening«, der havde taget Initiativ dertil. Om Byens første Marked hedder det i »Herning Avis« for 19.-5.-1868: »Det første nu afholdte Marked i Herning var, dels paa Grund af det heldige Vejr og de gode Veje, som fører til denne for Markeder heldigt beliggende Plads i Hammerum Herred, over Forventning talrigt besøgt og det uagtet Markedet ikke var avterret i Bladene, eller anført i Almanakken, og der

N. O. Jensens Bødkerforretning.

netop samme Dag afholdtes Marked i det ca. 4 Mile derfra beliggende Kollemorten.

Kreaturhandelen var just ikke stor, men der opnaaede ualmindelige høje Priser.

Værtshusholder-virksomheden dreves derimod efter en forbav-

sende Maalestaak, idet over totrediedelen af Byens Beboere, foruden de talrige Markedsgæster af dette Fag — mere til Skade end til Gavn -- benyttede en Markedsdags Frihed til Udskjænkning af alle Sorter Drikkevarer o. s. v. Paa Handel af Markedsgjæster med Kramvarer lagdes der ej heller noget Baand, uagtet Markedet kun er berammet for Kreaturhandel«.

Vel varede Lund-Marked, efter Almanakken, kun 2 Dage; men denne sjældne Lejlighed til at træffe Kendinger, til at handle og maaske ogsaa til at faa sig en gammel dansk Dram eller Pons extra — thi Bønderne holdt baade af at handle og af at pøse — kunde nok holde Venner, Købere og Sælgere, Kromænd og Gæster sammen i flere Dage. — Da nu Markedet blev flyttet til Herning, skulde der jo skabes en ny og bedre Tradition, og Herredsfogden, Justitsraad Feddersen paa Nørholm meddelte derfor de interesserede Parter følgende gennem »Vestjylland«: »Det bekendtgjøres herved, at Pladsudvisning paa Herning Marked den 31. ds. og 1. September sker d. 30. ds. Eftm. Kl.

4 præcis, men at al Handel denne Dag forbydes. Kreaturer, der maatte ankomme den 30. ds., ville blive bortviste fra Markedspladsen.

Hammerum Herredskontor, d. 16. August 1877.

Feddersen.

Om det første »Store Marked« i Herning 1. Sept. 1877: beretter »Vestjylland«: »Markedet igaar var besøgt af en stor Mængde Mennesker. Jernbanetogene havde fuldt op at bestille, baade de extra og de ordinære. Man talte henimod 30 Vogne med hvert Tog. Kreaturmarkedet var ogsaa meget stort; Handelen gik livlig, og Priserne vare høje.

Bedste Stude kostede pr. Par fra 500—600 Kr., mellem ditto 400—500, og selv for meget smaa Stude forlangte man 200 Kr. og derover. Bedste Kalvekvier kostede 180—190 Kr. Stk., selv ældre Kvier kostede over 100 Kr. Stk.

Hestemarkedet var ikke meget righoldigt og der var ikke megen Handel med Hestene, dog synes Priserne at være lidt opadgaaende. Kornmarkedet var ligeledes stort og der fandtes ikke mindre end 3 lange Rækker Telte. Vejret var godt, naar undtages, at der henimod Kl. 3 kom en meget stor Regnbyge, som pludselig ryddede Gaden“.

I det daglige Liv var „æ stuer Markend“ paa flere Maader en Mærkepæl. Nu hørte Middagssovnen op, Formiddagsmellemmad fik man ikke længere paa Landet, til den Tid skulde man her i Egnen gerne have „Kaaeg aa æ nøj Row“ o. s. v. Endelig kan, som et morsomt Eksempel paa, hvilken Rolle dette Marked spillede

i Smaafolks Bevidsthed, nævnes, at en Dreng, der ved Visitats skulde nævne Højtiderne, lod Remsen ende paa „Luend-Markend“!

Følgende Skitse Sander Hansens Trælast- & Støbegodsforretning som vi nedskrev i 1904, kan maaske give kommende Slægter et Begreb

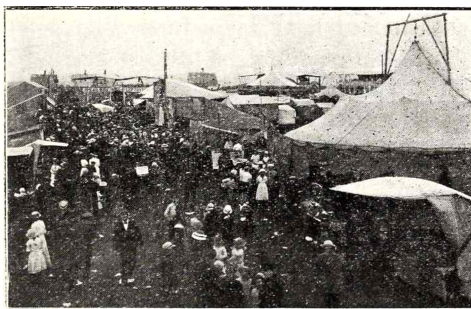
om, hvorledes Markedet tog sig ud, da det var i sin største Vælde. Faa Aar senere blev der heldigvis sat en Stopper for den Strøm af fremmede Beværtningstelte, der væltede ind over Markedet, og som i adskillige Tilfælde medførte tvivlsomme „Damer“.

»Det er første Markedsdag 1904 — alle Veje fører til Rom. Folk med og do. uden Fæ, gamle, unge, gaaende, kørende, cyklende — alle stævne de mod Herning. Tiderne har forandret sig, man ser det paa Typerne, ja selv paa Fæet, der er færre vadmelsklædte Bønder end tidligere, og Ungdommen især har faaet et mere moderne Snit.

Paa Vej til Markedet kom vi til at følges med en gammel Hedebonde, han har taget sin tykke, blaa Vadmelstrakke under Armen og trækker sin brogede »Bos« efter sig — den skal gøres i Penge.

Efterhaanden som vi Nord fra nærmer os Byen, hører man en underlig Musik, en Blanding af Klokkeklange, Kreaturenes Brølen, Hestenes »Hvinnien«, Lirekasser, Gøglernes Raab, Blæseinstrumenter, Pistolskud, Slag paa Kraftprøver osv., det er, som man let kan forestille sig, et rent futuristisk Indtryk, man modtager.

Nu ser man Toppen af Circus Teltene og de største Gøglertelte, og snart ligger det store Marked udstrakt for ens Blik — et efter Egnens og Landsbyens Forhold storlaaet Skue.

Store Marked 1916.

Markedets Nordside ved Møllen afgrænses af Vogne og Boder med Frugt, Kageboder fra »Christiansfeldt« eller andet Steds — længere mod Vest findes nærmest Markedet, Kraftprøverne og ellers i broget Blanding i to Rækker: Karuseller, Gynger, Skydetelte, Vaffelbagere, Gøglere og ikke mindre end tre konkurrerende Cirkuser. Her i Gøglernes Gade findes vidunderlige Ting: Mænden med Jernhovedet, Danmarks mindste Mand og Verdens største Mand,

der er 89 Tommer høj, kun 22 Aar, med sine to sorte afrikanske Tjenere, der, efter Udraabernes Udsagn, har svoret den lange Mand evig Troskab med mere, fordi han engang reddede dem fra den grumme Død i Afrikas vilde Urskove. Saa er der Troldmænd, Fandens Overmand og den berømte Professor Labri, der just er i Færd med »gratis at vise Publikum et lille Eksperiment, som ikke koster noget«. Professoren saavel som de to Hjælpere bærer rød Fez med sort Kvast og har frygtindgydende Dragter paa — Labri præsenterer sig, »blæser« paa sin Tryllestav et Stykke, der er sammensat af de mest disharmoniske Toner, han formaar at frembringe, medens hans større Medhjælper, Jakani, slaar Takt i Luften med megen Alvor. Mængden, der just var strømmet hen foran et Cirkus overfor for at se paa Klovnerne, strømmer nu tilbage — Labri kniber det højre Øje i, peger paa en yngre Karl ude i Folket, der ikke ser ud til at have opfundet Krudtet — Karlen bliver rød i Kammen — Labri kroger sig lidt sammen, gør Tegn til Fyren og siger: »kom her hen!« Karlen trækker sig varsomt tilbage; men Professoren siger nu med bydende Røst: »kom her hen for S . . . , naar jeg siger det!« og nu kommer Fyren modstræbende.

Efter at have lavet forskellige Smaakunster, udvikler Labri sit Program: »denne Gang vil jeg optræde paa Magiens, Trolddommens og Tankelæsningens Omraade samt tage Hovedet af denne unge Mand, alt for en lille 10 Øre.«

Th. Nielsen

Overfor findes et lille Menageri, hvor Slangetæmmerken, af Mangel paa andet Arbejde, staar og kysser sine Slinger lige midt paa Munden. Foruden nævnte Herligheder findes Terningkastere, Fonografmændene, Silhouetklippere, Manden med Ægteskabskontoret, der lader den lille Mand fra Filadelfia gaa ned og underskrive Ægteskabskontrakten, her kan man nemlig blive forlovet og gift med det samme for 10 Øre. Et Panorama med Bil-

Vilhelm Dalgaards
Manufakturforretning.

leder fra den Russisk-Japanske Krig savnes naturligvis heller ikke, ligesom fembenede Kalve, trebenede Høns o. lign. Seværdigheder høre med til de sædvanlige Attractions. Naar man nu kommer igennem Rækken og vil om paa selve Markedet lyder der fra Kraftprøvemændene høje Raab „Pas paa Bagslaw — sejs Slaw for femogtyve Øre — højere op, den ka ring“!

Den store Markedsplads begrænses af Gøglet mod Nord, mod Syd af Byen (især den vestre Gæstgivergaard)

og paa begge Sider af to lange Rækker Drikketelte over 60 Stykker. De fleste Gæstgivere fra By og Omegn stiller med Telt (eller Telte): men saa er der desuden fra Holstebro, Viborg, Ringkøbing, Varde, Esbjerg, Kolding, Vejle, Randbøl, Vorbasse, Horsens, Aarhus, Aalborg o. s. v.

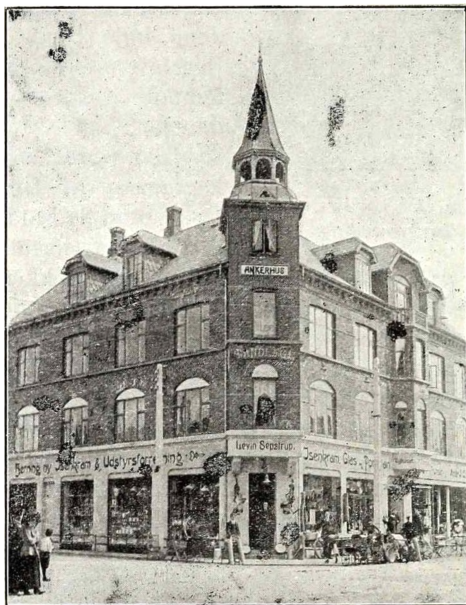
Langs Møllevejen nærmest Byen holder en Del Vogne med tørrede Fisk, den saakaldte Ho (Pighaj) og Skaaer (Rokker), som der saadan Dag er god Afsætning paa. En Pottemand fra Hejnsvig savnes heller ikke — vi ser paa Jydepotterne, der er Gryder, Boldkar, Dowelspander, Kander osv., og da Manden mærker, de sorte Potter interesserer os, uden det lader til, vi er Køber, siger han: »Ja det er som en Slags Oldsager«. Ja, Manden har Ret — mere end han selv aner — selv om der staar indgneden Aarstallet 1904 i Bunden paa en Del af Karrene.

I Udkanten, nærmest Byen, findes Vogne med røde Potter og Fade — Handlende med Grimer, Hestetøj, Piske osv., og her holder Hælmusprangerne til, hvis egentlige Arbejdstid først begynder efter Solnedgang, og naar deres Kunder er passende omtaaede. Hele den store Plads derimellem er saa fyldt af Kreaturer og Heste samt Handlende, Trækkere og nysgærrige Folk i en broget Blanding.

Gaderne er vrirlende fulde af Folk og Fæ — ved Hjørnet af et Hus sidder en blind Mand og gnider paa sin

gamle Violin, der standser altid en og anden og lader en Skilling falde i Mandens Blikkop.

Byen har i disse Dage et vist orientalsk Præg, idet der langs Hovedgaden udfor de fleste Forretninger findes primitive Boder, dels med Frugt og Slik og dels andre med forskellige udrangerede Varer, der godt kan afsættes. Byens Handlende, navnlig Manufaktur- og Beklædnings-handlere, har travlt i disse Dage -- Fotograferne har travlt

Herning Isenkramforretning
Levin Sepstrup.

med at forevige de, der har fundet hinanden og som sjælden har Lejlighed til samtidig at komme til Byen, og foran Guldsmedens ser man en Ungersvend hive i en rød musset Pige, der synes at betænke sig, før end hun vover sig ind til Smeden.

De helt uredkommende Drikketelte blev for nogle Aar siden nægtet Adgang og samtidig blev det paabudt, at alle Drikketelte paa Markedspladsen skulde lukke Kl. 5, det hjalp selvfølgelig meget; men mon man ikke skulde

Varehuset
S. Christensen

opleve den Stund, da alle Beværtninger i Byen faar Paabud om at lukke f. Ex. Kl. 8 paa Markedsdage — skulde et meget tørstigt Individ ikke have faaet Bugt med Tørsten til den Tid, var det vel ikke uhumant at henstille til vedkommende, om det alligevel ikke var det fornuftigste at drage hjem. — Anden Markedsdag har i flere Aar ikke spillet nogen Rolle med Hensyn til Kreaturhandlen; men Ungdommen strømmer jo til Byen i store Skarer, og en Del Handlende beklager derfor at denne Dag, paa Forslag af Landboforeningen, bliver nedlagt.

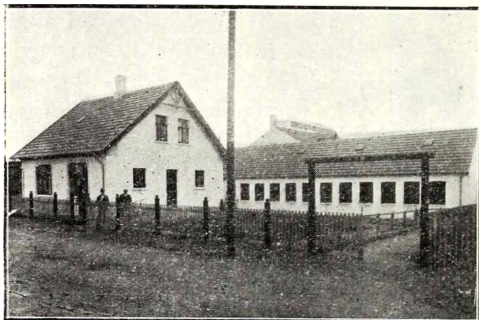
I denne Forbindelse kan det have sin Interesse at se, hvor betydelig Jernbanetrafikken kan være i disse Dage. Der afsendtes i 1906 i begge Markedsdagene ca. 400 Heste i 70 Vognladninger og ca. 300 Kreaturer i 50 Vognladninger. Om Torsdagen kom der 670, om Fredagen 2830 og om Lørdagen 1270 Rejsende — ialt 4770. Det var den Gang den største Persontrafik Herning St. havde haft paa Markedsdagene. Men Tallet paa de, der kommer til Markedet pr. Bane, er dog forsvindende mod de, der kommer pr. Vogn, Bil, Cykle og til Fods fra det store Opland.

PRESSEN I HERNING.

Det er ikke med urette, man kalder Pressen for Stormagt; men om man skal sætte »den syvende« eller mulig Talrækkens første Zifer — 1 -- foran, skal vi lade være usagt -- mægtig er den og derfor fortjener ogsaa vor Presse sin Omtale her.

Man undskyldte, at vi ikke har kunnet indlede nærværende Bog med dette Afsnit — vor Presse kom noget

sent til Verden, til Gengæld har den haft en rig Virksomhed og varetager nu — ved Siden af at den spreder Kundskabens Lys over Egnen — fem forskellige efter Forholdene politiske eller religiøse Partiers Interesser — eller saa omtrent. Begyndelsen blev gjort, da Ungkarl Anders

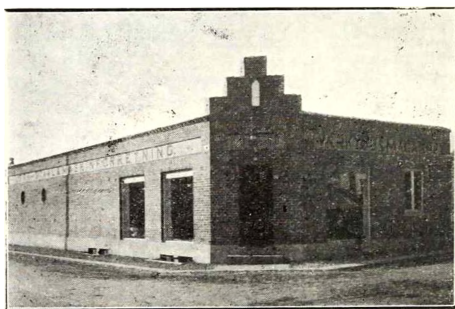
P. Nielsen Greens Rammefabrik.

Kr. Jensen, Bukkær i Assing Sogn, Torsdag d. 3. Oktb. 1867 udsendte No. 1 af sit Blad »Ringkjøbing Amts Folketidende«, trykt hos H. S. Sørensen i Silkeborg. Naar undtages Præsentationen hvori meddeles Læserne, at

Holderne selv kunne hente Bladet paa Posthuset — det vil udkomme Tirsdag, Torsdag og Lørdag — samt en Kundgørelse vedrørende Hammerum Højskole, der opfordrer til Indmeldelse af Elever — Skolen indvies d. 22. Oktober s. A. (Annoncen er undertegnet: Hammerum og Birk d. 29. September 1867. K. Jeppesen, Th. Nielsen) — da indeholder det lille trespaltede Blad intet lokalt.

Prisen for Bladet var 5 Mk. fjerdingaarlig og Annonceprisen 4 Skilling pr. Linie. Forresten har Annoncerne størst Interesse paa den Tid; i Nr. 7. den 10.

Oktober 1867 kundgør Prokurator Valeur i Birk Auktion over det forhenværende Købmand P. Han-

Brødr. Bøggilds
Jern-, Staal- og Maskinforretning.

sen tilhørende Sted i Herning og Boghandler Theill har en lille Annonce i. I December samme Aar blev der dannet en Forening, hvis Formaal var at bære Tabet ved Udgivelsen og iøvrigt støtte Bladet, der fra Nytaar kom til at hedde „Herning Avis og Ringkøbing Amts Folketidende“. I Evald Tang Kristensens Samling har Museet gemt et Opraab fra denne Tid, der lyder saaledes:

„I over et Aar har der i Hammerum Herred været udgivet en Avis, som uagtet Abonnements Antallet stadig har været i Stigen, Indtægterne dog ej har kunnet dække demed Udgivelsen forbundne Omkostninger, nærmest fordi Avisen har maattet trykkes i Silkeborg.

Herning Materialhandel
(J. Gjeding Thisted).

Efter den Interesse der imidlertid er blevet vist Bladet, og da en fortsat Udgivelse altid vil gavne Herredet, antage undertegnede at imødekomme et almindeligt Ønske, naar vi herved indbyde de af Beboerne som have Herredets Opkomst for Øje til at møde paa Herning Gæstgivergaard, Torsdag d. 29. Oktbr., Frmd. Kl. 10, ved hvilket vil blive fremlagt Udkast til Anlæg og Drift af et Trykkeri i Herning, som

tænkes oprettet saaledes, at dets Virksomhed kan begynde til Nytaar. Med Hensyn til Driften og Bestyrelsen har vi foreløbig truffet Aftale med en paalidelig og dygtig Typograf som vil være tilstede ved Mødet, og som har erklæret sig villig til naar der kunde bydes ham nogenlunde Betingelser, da at nedsætte sig som Bogtrykker i Herning.

Herning den 20. Oktober 1868.

Theill.	Morten Nørregaard.	N. Merrild.
Valeur.	N. A. Nielsen.	A. K. Jensen.
L. A. Walsted.	E. T. Kristensen.	

Dette Opraab læste daværende Lærer E. T. Kristensen forresten paa Kirkestævnet ved Gjellerup Kirke.

Resultatet blev dog ikke, at Herning fik et Trykkeri den Gang; men Bladets Udgivelse blev dog sikret. Fra April 1869 slog A. K. Jensen sig sammen med Lærer Th. Nielsen (senere Landstingsmand) og flyttede Virksomheden til Vejle, eller rettere, de købte „Vejle Amts Folkeblad“ med Trykkeri og udgav derfra et nyt Blad af samme Navn.

Sørensen i Silkeborg, der netop den 1. April samme Aar havde meddelt Bladets Læsere, at Lærer Th. Nielsen i Birk var antaget som Medredaktør, protesterede naturligvis, men maatte opgive Konkurrencen; dog maatte Jensen og Niensens Blad foretage Navneforandring, saa det fra nu af kom til at hedde „Vestjylland eller Herning Folkeblad“.

Chr. P. Göttsches Slagterforretning og ved Th. Niensens Død 1895, og Ejendom.

Ved Fornyelsen af Skriftmateriellet i 1883 fik Bladet dets nuværende Hovedtitel, »Herning Folkeblad«, hvortil en af Grundene var, at Th. Nielsen ikke vilde have Bladet forvekslet med Gæstgivergaarden »Vestjylland«, hvad nok kunde ske ved Forsendelser eller Meddelelse pr. Telegraf eller Telefon. — I 1876 flyttede Bladet til Herning, hvor det siden er trykt i eget Trykkeri under Faktor P. J. Rasmussens Ledelse. Folkebladets nuværende Ejer og Redaktør L. V. Bendixsen blev i 1889 ansat her som Redaktør

overtog han helt Bladet og Trykkeriet.

I 1890 etablerede C. Berg et Aflæggerblad, »Herning Dagblad«, her i Byen — det blev først trykt i Ringkjøbing, men fra Slutningen af 1908 i Holstebro. Til Lokalredaktør ansattes Sagfører Fr. Bitsch, der havde nedsat

sig her i Byen i 1888. Bitsch var en politisk interesseret Mand og Stillingen førte jo med sig, at han efterhaanden kom til at betyde en Del for Udviklingen her. Da Venstreforeningen for »Hammerum Herred« blev stiftet i 1892 blev Bitsch dens Formand og han var Fører for Reformpartiets Vælgere her i Kredsen, indtil Foreningen i 1912 blev ophævet ved Dannelsen af „Herningkresens Venstrevælgerforening“.

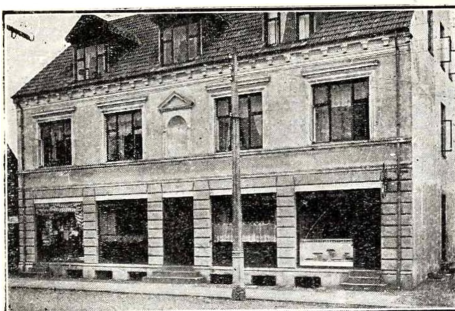
Desuden blev B. Tiendekommissær Medlem af Over-

skatteraadet, Revisor i Grundejerkreditforeningen, administrerende Direktør for Hypothekforeningen fra dennes Hovedkontor i 1904 blev oprettet her og indtil Kontoret blev flyttet til Aarhus i 1910, endelig var B. i 1903 med til at oprette »Herning Handels- og Landbrugsbank«, ved hvilken han til sin Død den 14. Maj 1913 var Meddirektør.

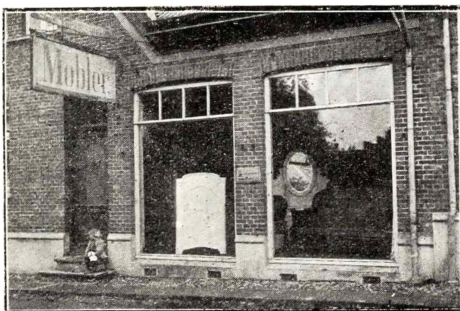
Han blev i 1905, da han opgav Stillingen som Redaktør af Dagbladet, udnævnt til Justitsraad.

Efter Bitsch blev Bladets nuværende Redaktør C. F. Larsen Lokalredaktør her.

»Herning Avis«. Det er forståeligt, at Tilhængerne af Indre-Missionen, der tæller langt det største religiøse Parti her, ofte har maattet savne deres eget Organ.

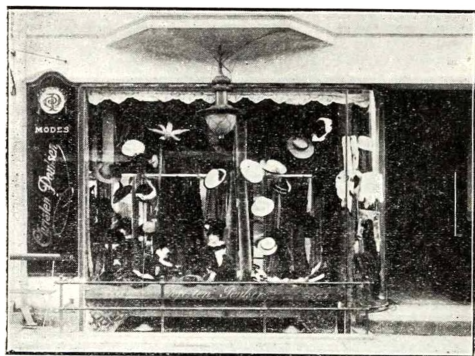

Videbæk Poulsens
en gros Forretning.

Chr. Rasmussens Møbelforretning.

Dette Savn blev afhjulpet, da man i 1903 dannede „A/S Herning Avis“ og fik „Eksprestrykkeriet“ oprettet her med Kiersgaard som Bogtrykker. Bladets første Redak-

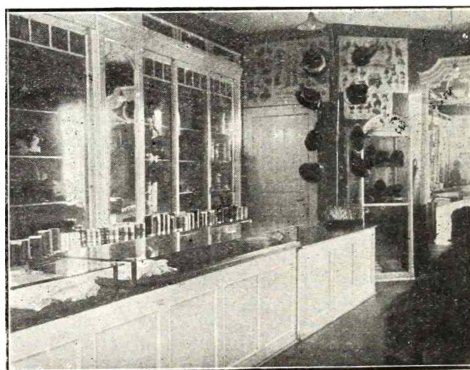

Chr. Poulsens Modeforretning.

tør var Jerne indtil 1905, derefter blev det fra 1. Novbr. 1905 til August 1906 redigeret af Cand. phil. Nissen-Pedersen, der nævnte Tid blev afløst af Bladets nuværende, ansvarlige Redaktør J. M. Therkildsen. I 1912 blev daværende Redaktionssekretær P. Stavnstrup ansat som Medredaktør ved Bladet. Efter at Bogtrykker Kiersgaard flyttede bort, har Faktor Christensen ledet Trykkeriet.

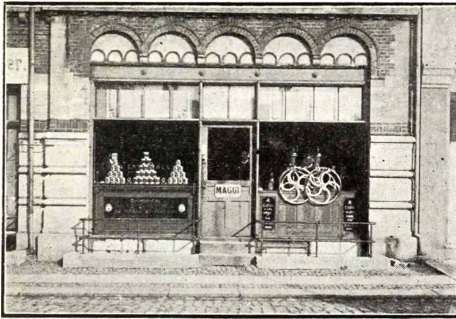
„Herning Social-Demokrat“. Efter at der i Tidsrummet 1897—1905 havde været forskellige Aflæggere af

Socialist-Blade her, begyndte „Herning Social-Demokrat“ d. 1. Juli 1905 sin Løbebane med Gotfred Winther som Redaktør. Det er ingenlunde altid nogen let Opgave at være Social-Redaktør, hvis fornemste Opgave til Tider, synes at være den at finde Samfundets Brøst

Chr. Poulsens Modeforretning.

og raade Bod paa Fejlene. Skavankerne er desværre altfor hyppigt forekommende og iøjnefaldende til, at den Side af Sagen skulde volde Besvær; men raade Bod paa Mang-

Jens Ahles
Kolonial-, Korn- og Fødestofforretning.

blev valgt ind i Sogneraadet og blev Fattigudvalgets Formand. Desværre voldte dette Arbejde ham saa megen Bryderi, at han en Tid efter maatte opgive saavel denne Stilling som sin Redaktørvirksomhed. Winthers Efterfølger i Embedet blev S. F. Frandsen, det vil sige ved „Herning Social-Demokrat“ fra d. 1ste Novbr. 1909. Bladet trykkes nu i Silkeborg. Foruden de fire førnævnte Blade, er der til Tider udgivet forskellige periodiske Skrifter og lignende som har været uden videre Betydning; men fra den 1ste April dette Aar er der begyndt at udkomme et

V. Lind's Guldsmed- og Urmagerforretning.

kalt Dagblad. Bladets Lokalredaktør her blev Bogtrykker Anton Larsen.

lerne er tit uhyre vanskelig og saa er det et rædsomt Arbejde at pirre i Ting, andre, der ligesaa fuldt ser Skæven, gaar forsigtig uden om, et utaknemligt og dog samtidig saare taknemligt Arbejde! Winther nærde megen Interesse for Fattigvæsenet,

Blad, „Herning Venstreblad“ med Undertitlen „Radikalt Dagblad for Vestjylland“. Det var den gamle „Ringkøbing Amts Avis“, der blev købt af et Aktieselskab bestaaende af Mænd fra alle Egne i Ringkøbing Amt og omdannet til et radi-

FORENINGER.

„Hammerum Herreds Landboforening“. Begyndelsen til Landboforeningen blev lagt da den meget bekendte Søren August Fjelstrup paa Sindinggaard i Forlindelse med flere fremragende Mænd fik „Filiatlandhus-holdningselskabet for Hammerum Herred“ dannet.

Selskabets første Møde holdtes d. 19. Marts 1816 paa Thingstedet i Herning og dets Formand eller Præsæs, som

han nævnes, var Amtmand Kammerherre, Greve Schulin. Den 18.

Juli 1818 holdt Selskabet sit sidste Møde — Krigen bragte ogsaa Forstyrelse her — der var kun mødt 5

Medlemmer, medens der ellers var over en Snes. Den 22. Marts 1855 tog man fat igen

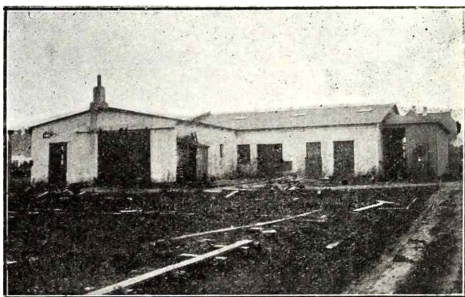
under Navnet „Hammerum Herreds Landøkonomiske Selskab“ med Herredsfoged, Kammerjunker Tillisch som Formand. Ved dennes Bortrejse valgtes Landvæsenskommissær H. Krarup i Skibild til Formand den 19. Marts 1856. Efter Krarup blev

Proprietær Claudi paa Nygaard valgt til Selskabets Formand 17. Decbr. 1863; men da han

blev indkaldt i Anledning af Krigen, blev Prokurator Valeur valgt i Stedet 14. Marts 1864. Valeur var nu Formd. til 26. Januar 1872 da

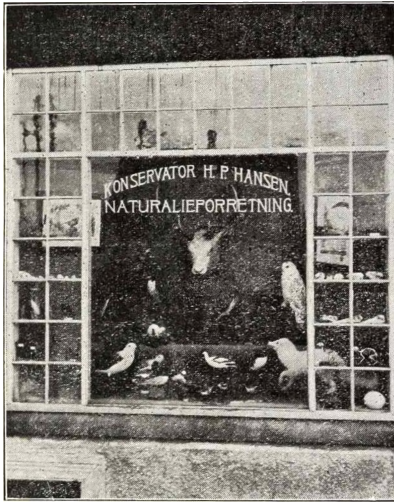

C. Meldgaard Andersens
Forretning.

Herning Dampsav- & Høvleværk
(B. Jensen)

han blev afløst af Landinspektør Klein, der atter blev afløst af Proprietær Harrsen paa Bjødstrup d. 23. Jan. 1874. Proprietær Vorm paa Herningholm blev saa Formand d. 29. Januar 1877 og Proprietær Chr. Riegels paa Lindbjerggaard 12. Februar 1879. Den 25. Jan. 1881 blev Skovri-der Borck Formand og den 6. Febr. 1882 H. E. Tolderlund. Provisoricaarene bragte Splid i Foreningen og fra den 23.

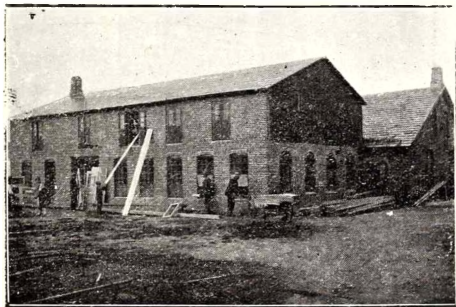
H. P. Hansen, Naturalieforretning

Febr. 1885 til d. 20. Jan. 1892 var Niels Mouritsen, Møllejejer i Vildbjerg, Foreningens Formand, indtil Tolderlund atter, sidstnævnte Aar, blev valgt. Den 30. Jan. 1904 blev Assistent Vestergaard Formand og denne afløstes den 28. Jan. 1910 af Foreningens nuværende Formand Amtsraadsmedlem Niels Sjørvad i Langlund. — Der er for Tiden ca. 800 Medlemmer.

Med Hensyn til Foreningens Virksomhed, da lagde man i de første Aar megen Vægt paa Plantningssagen, og man forskrev mange Tusinde Træer til Udlevering blandt Medlemmerne; man diskuterede mange forskellige agronomiske Spørgsmaal, fremskaffede moderne Redskaber og søgte paa mangfoldige Maader atophjælpe Egnen. — Blandt særlige Opgaver,

Jan. 1892 var Niels Mouritsen, Møllejejer i Vildbjerg, Foreningens Formand, indtil Tolderlund atter, sidstnævnte Aar, blev valgt. Den 30. Jan. 1904 blev Assistent Vestergaard Formand og denne afløstes den 28. Jan. 1910 af Foreningens nuværende Formand Amtsraadsmedlem Niels Sjørvad i Langlund. — Der er for Tiden ca. 800 Medlemmer.

Med Hensyn til Foreningens Virksomhed, da lagde man i de første Aar megen Vægt paa Plantningssagen, og man forskrev mange Tusinde Træer til Udlevering blandt Medlemmerne; man diskuterede mange forskellige agronomiske Spørgsmaal, fremskaffede moderne Redskaber og søgte paa mangfoldige Maader atophjælpe Egnen. — Blandt særlige Opgaver,

Herning Maskinsnedkeri og Listefabrik Overgaard & Olsen

Foreningen tog sig af maa nævnes: Spørgsmaalet vedrørende Oprettelsen af en Sparekasse i Herning, Sessio-
nens Afholdelse her (62) — tidligere maatte de Unge
til Holstebro eller Ringkjøbing i den Anledning, Jernbane-
sagen (62), Oprettelsen af en Skytteforening paa Forslag
af Herredsfoged Feddersen (61), Markedspladsen (77), Hus-
flidssagen -- man dannede efter et Foredrag af Lærer Rom
fra Feuling (72) straks en Forening paa 40 Medlemmer,
Telegrafanlæg, Hedebanken o. s. v. — Desuden afholdt
Foreningen Foredrag, Dyrskuer, præmierede fremragende
Husmænd o. s. v.

I en Tid, da Bøger var ret sjældne blandt Almuen og
Smaafolk, holdt Landboforeningen et ret betydeligt Biblio-
tek og saaledes kunde man blive ved med at fremdrage
Opgaver, som Foreningen tog sig af i Aarenes Løb.

Der kan næppe være Tvivl om, at ligesom Landbo-
foreningen er langt den ældste Forening her i Egnen, er
det ligeledes den, der har spillet størst Rolle for Midtjyl-
lands stærke Udvikling i de senere Aartier, selv om mange
andre Faktorer var medvir-
kende.

At komme ind paa nær-
mere Omtale af de utallige
Foreninger der eksisterer her
vil være ugørlig. Man kan
lettere med faa Ord nævne
de Foreninger, der hverken
findes eller savnes her, end
alle de mulige og umulige,
vi har. Her er Foreninger
til Menneskers og Dyr's Be-
skyttelse, til Varetagelse af
forskellige sociale, religiøse,
politiske eller faglige Parti-
ers Interesser, Idrætsforenin-
ger, nationale Foreninger,
Kunstforening. Foreninger,
hvor man dyrker

Horning & Møllers Udsalg
(R. Frederiksen)

baade Bachus og Tobakken, andre hvor man bekæmper
Sprutten, men nok holder af at sidde i en tilrøget
Atmosfære og endelig har vi da ogsaa en Forening, hvis
Program kort og godt lyder: „Bort med Tobakken!“

BYENS ANLÆG OG MINDESMÆRKER.

For den, der mindes Egnens Udseende for en Menne-skealder siden, er det iøjnefaldende, hvor Landskabet har ændret sig. Levende Hegn i Markskellene bryder nu Landskabets Ensfor-mighed og danner Læ for Korn og Fæ; velplejede Haver fin-des selv ved de mindste Ejendomme og talrige større og min-dre Plantager findes spredt overalt, hvor Landet tidligere var nøgent og øde

Veldyrkede Marker, smukke nybyggede

Gaarde med vær-difulde Besætninger har afløst alt det trø-steløse, der tidligere mødte en, naar man kom ud i de vestjyske Hedeegne.

For disse Foran-dringer fortjener for-uden Landboforenin-gen Hedeselskabet og nogle af dets Mænd en særlig Tak.

Undtager man de største Gaarde, var det meget smaat med Plantninger her i Egnen indtil sidste Halvdel af for-rige Aarhundrede.

Øst for Apotheket boede Anders „Murmester“ og Mæt „Murmester“. Manden var Byens første Slagter — slagtede sammen med Mads „Peberkræmmer“ fra Bjød-strup — og Konen drev en Del Handel med Potter, Fisk, Lys o. l. Det var forresten et Sted, hvor der samledes mange Folk. Paa deres Jord — Ejendommen kaldtes Lille Laulund — fandtes Rester af gammelt Egekrat (æ Krat); der var omkring 1840 endnu mellem 10—20 forkrøblede

Mejeriet Danalyst
(Bestyrer Chr. Jørgensen).

Ch. P. Gøtches Slagterforretning.

Træer, der dog var saa store, at Børnene kunde kravle i disse. — I Tolderlunds Have findes et Par prægtige Ege, som et Minde om Plantagen, der fandtes ved Laulund og som var anlagt omkring 1852, ved Herninglund fandtes en Del Træer, Landt anlagde en Plantage paa en fælles Lerplet, omtrent mellem Fredens- og Jyllandsgade, den voksede saa godt til, at man senere holdt forskellige Fester der. Og langs „Gaden“, blev der af daværende Vejmand Karl Jensen plantet Popler i 1854, disse blev fældede, da Hovedgaden blev brolagt; men ellers var Byen ret træfattig. I det hele taget betragtede man i ældre Tid Haver og Plantninger som en Slags Luksus, det ikke var hver Mands Sag at faa Del i. Derimod havde man de fleste Steder en forsømt „Kaalgaard“, hvori man dyrkede nogle af de almindeligste Køkkenurter.

Levin Sepstrup Isenkramforretning.

I denne Forbindelse maa Byens første Gartner

J. J. Brandt nævnes.

Nu ser man vel neppe direkte Spor af Brandts Virksomhed; der findes dog i Haver, der tidligere horte til Brandts Jord nogle gamle Træer fra hans Tid; men i sin Tid drev han

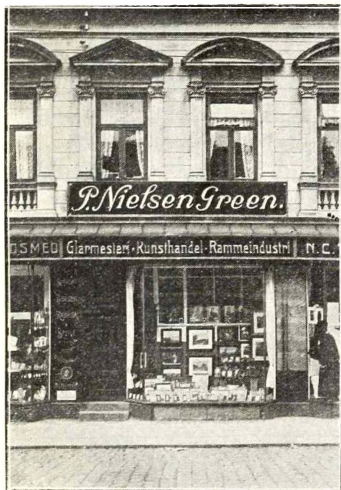
en omfattende Handel med Frø, som han fik fra Hamborg. Det var ellers en Mand, man maatte lægge Mærke til baade paa Grund af hans

særegne ydre og indre Væsen. Han var i 1846 Medlem af „Filiallandhusholdnings-selskabet“ her og tog senere Del i Landøkonomisk Selskabs Møder, hvor han f. Eks. 1859 fremkom med

N. E. Præstmarks Kolonial- & Foderstofforr.

Forslag til Oprettelse af en Sparekasse for Hammerum Herred, ligesom han paa et saa sent Tidspunkt som 1875 deltog i Diskussionen og anbefalede Rodfrugtdyrkning.

P. Nielsen Green.

Mand, men ogsaa dygtig galsindet. Børnene slog han, ogsaa efter at de var blevne voksne. Faldt han over en Skammel, fik Skamlen ogsaa Tærsk og blev han stødt paa en Kunde, der skulde ikke meget til, saa herut!

En Dag kom vor Folketingsmand, „lille Pæ Knudsen i Snævtrup“ ind til Brandt for at købe Frø, Rigsdagsmanden syntesmaaske, han i Kraft af sin Værdighed burde have Frøene lidt under Dagspris, hvorfor han tillod sig at prutte med Handelsmanden; men den Slags forstod Brandt ikke, han blev saa lynende gal derover, at han kylede vor Rigsdagsmand ud af Butikken!

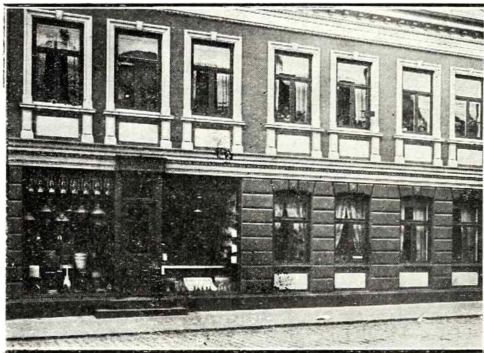
Billede af ham findes, desværre ikke, men saadan saa han ud: Figurfrakke, høj Silkehat, Briller paa Næsen, høje Flipper med lange fremstaaende Spidser (Fadermordere), naar der saa tilføjes, at han bar Hovedet temmelig rejst, kan Læserne vist se Manden for sig. Nu maa man endelig ikke tro dette Kostume hørte Højtiderne til, nej, saadan gik Manden ogsaa, naar han først i 50erne pløjede eller kørte i Marken med sine graa Køer! Han var en dygtig

S. Ørum Petersen
Slagterforretning.

Brandt ejede megen Jord — fra Skolegade til det nuværende Apothek omtrent og Syd for „Gaden“ fra Slagter Gøtsches og til „Christiansminde“s Jorder og saa ud i Knudmose; men Avlingen var det saa smaat med, at hans Karl tit maatte ud i Omegnen at hente Foder til Køerne. Derimod avlede han dygtig med Sener, som han vaskede og gav Køerne — et fortrinligt Foder — mente han selv.

Han boede i et uselt lille Hus med Lergulv, hvor Blikkenslager Engelbreidt siden byggede; senere byggede han et Par Fag til den østre Ende; dette Parti var imidlertid meget højere, og der var derfor flere Trappetrin fra

C. Engelbreddts Blikkenslagerforretning.

de gamle Stuer op til Brandts Residens, hvor der blandt andre Herligheder ogsaa fandtes Fjælegulv.

Da Læge Wedel købte Huset, flyttede Brandt over paa Sydsiden af Gaden og opførte, hvor senere Brygger Kjær byggede, et simpelt Hus ved Hjælp af Træer, han i sin Tid selv havde plantet. — Konen boede han ikke sammen med, men han forsørgede hende. I mange Aar havde han en Husholderske, man kaldte „Stine Brandt“, hun blev siden gift med gamle Bjerghus. En Dag — saaledes fortalte man — da Brandt stod og skar et Stykke Kød af til sin Kone, blev han hidsig og smed Kødet i Hovedet paa hende — Følgen blev, at Barnet, hun gik med, fik et stort Modermærke i Ansigtet.

Brandt, der var født 1805, døde i Tjørring hos Sviger-sønnen Palle Fløe i 1887.

Foruden at Byen nu er dekoreret med grønt overalt fra de mange velplejede Haver, findes her tvende Anlæg, der har deres Historie.

Hedeselskabet, der blev stiftet i 1866, købte i 1867 2½ Td. Land Vest for Herning og anlagde der dets første Planteskole. Gartner Joh. Østergaard, Søn af Pastor Østergaard tidligere Præst i Grønland, senere Sdr. Felding og sidst i Husby, fik Ledelsen og Opsynet med Planteskolen. Det første Aar gav det et Underskud paa 7000 Kr., men efterhaanden gik det jo bedre, man maa ogsaa huske paa, at Hedeselskabets Virksomhed gaar i filantropisk Retning og Hedeboerne høstede i stor Udstrækning Gavn af denne Planteskole.

Efter Dalgas Død i 1894 blev Skovrider Borch Direktør for Hedeselskabet og han købte Planteskolen, men solgte den atter til et Aktieselskab, der omdannede den til et Anlæg; senere købte Kommunen dette.

Her blev i 1896 rejst et smukt Mindesmærke i Form af en granit Obelisk med Medaillon for Oberstløjtnant Dalgas. Paa Medaille-Siden staar indhugget: „Enrico Mylius Dalgas, Oberstløjtnant, Direktør i Det danske Hedeselskab 1866—1894.

Rejst af Hammerum Herred og Omegn 1896“. Paa modsatte Side: „Hedeplantagerne bevare Mindet om Dalgas's Livsgerning. Denne Støtte viser hans Billede og vidner for Efterslægten om hans Samtids Taknemlighed“.

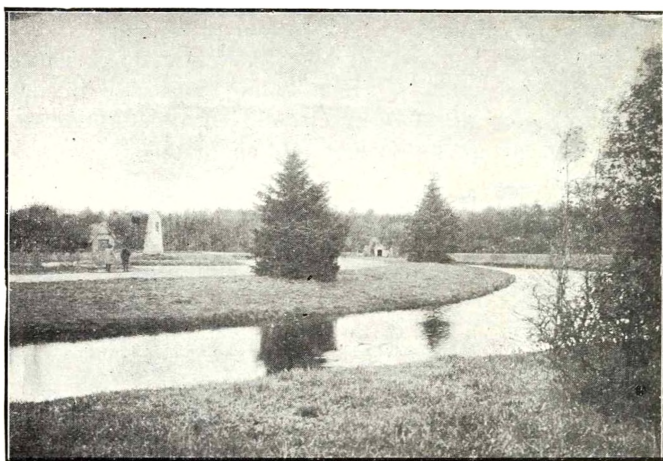
Dalgas Statue.

Blandt de fremmede Mænd der har fulgt Herning By og Omegns Opkomst med særlig Interesse, fortjener Generalkonsul H. Pontoppidan i Hamborg først og fremmest at nævnes.

Under en Pengekrise havde hans store Handelshus modtaget Hjælp fra Danmark — dette glemte Pontoppidan aldrig, og naar Lejlighed gaves, var det ham en Glæde at fremhjelpe de daarligtstillede Egne baade paa den ene

og den anden Maade. Men naar Midtjylland især høstede Gavn af Pontoppidans Gavmildhed, skyldes det, at han var i nøje Kontakt med Hedeselskabet og Dalgas samt Postmester Theill.

For nogle Aar siden traf man i de beskedne Sognebogsamlinger*), der findes hist og her, det kostbare Værk, „Landmandsbogen“. Det var Generalkonsulen, der havde stillet et større Beløb til Raadighed, saa dette Oplysningsværk kunde vinde Udbredelse, hvor Midlerne ellers var for smaa. — Han tog Initiativ til at Hedebanken blev oprettet

Søndre Anlæg.

her i 1872. Det var hans Mening, Banken skulde have et filantropisk Tilsnit, hvad man ligefrem kan læse i Lovene: „ — — — lette Pengeomsætningen til Fordel for Hedens Tilkultivering, Agerbrug, Handel og Industri“ — men det varede naturligvis ikke længe, inden de interesserede Folk vilde have den Fortjeneste, der kunde blive.

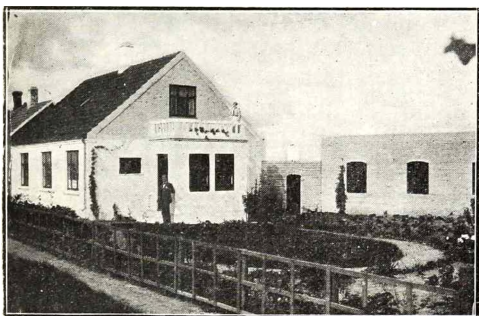
Teknisk Skole støttede han, og i 1891 skænkede han Hedeselskabet 8000 Kr. til Køb af et større Areal af Knudmose, paa hvilket man anlagde Mosestationen „Pontoppidan.“

*) »de 18 Sognebiblioteker« omtales atter og atter i en Del Breve fra Pontoppidan til Kaptajn, Postmester Theill her. Theill var Pontoppidans Mellemand for Uddelingen af de mange Tusinde Pjeser og Bøger her i Egnen.

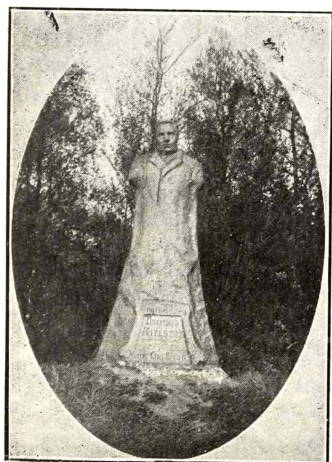
Direkte vil Pontoppidans Navn desuden være knyttet til Byen ved „Søndre Anlæg“, som han skænkede Byen.

Dalgas lagde Planen og ved Hjælp af 18 Mand og en Del Tipvogne fik daværende Forstkandidat Hornemann fra Birkebæk Anlægget tilplantet i Løbet af 8 Dage, det var i 1896.

Nu Træerne er voksede op, er der ikke mange uindviede der vilde tro, Anlægget omfatter 12 Tdr. Land, og var det ikke for det bløde Underlag og „Halvmaanens“ sorte Dyb, vilde man ogsaa vanskelig faa Folk til at tro, at Terrainet for tyve Aar siden laa hen i ujævn Mose, fuld af gamle „Klynpøter“. Her i Anlægget, med Front

Fabrikant P. Pedersen Herborgs Ejendom.

Th. Niensens Statue.

mod Syd ud over Mosestationen, rejste man i 1903 et smukt Mindesmærke for ovennævnte ædle Mand.

I en høj Granitsten findes Pontoppidans Brystbillede i

Bronce og udenom staar:

„Generalkonsul H. Pontoppidan, født 21. Marts 1814, død 22. Februar 1901“ og nedenunder:

„En Ven af Flid og Nøjsomhed“.

Naar Pontoppidan i sine Breve omtaler en enkelt stræbsom Husmand eller Hedeboerne i Almindelighed bruger han ofte Udtrykkene: Flid, Nøjsomhed og Dygtighed.

Ud for den store Forsamlingsplads, hvor man forhaabentlig i en nær

Fremtid opfører en stor kommunal Pavillon, staar, i en dertil passende Krog, et mere aparte end just smukt Mindesmærke for Landstingsmand Thomas Nielsen. Det er udført i Granit af N. Hansen Jakobsen og rejst i 1900. Øverst er Th. Niensens Hoved og Skulderparti udhugget. Ligheden er, naar man tager Hensyn til Materialet, ret god; det nederste Parti skal derimod helst ikke ses. Følgende Inskription findes paa Mindet: „Tingmanden Thomas Nielsen, f. 13. November 1838 † 27. Marts 1895“ og nedenunder: „Hans Ord blev hørt“.

Th. Nielsen har haft stor Betydning saavel for Egnen som for Byen. I 1867, medens han var Lærer i Birk, var han med til at oprette Folkehøjskolen i Hammerum; han oprettede i 1876 det første Bogtrykkeri her, hvorfra han i mange Aar udgav „Herning Folkeblad“; Herning Realskole fik han i Gang i 1878 osv. Dertil kommer, at han som Rigsdagsmand var ihærdig til at skaffe mange Bevillinger til Egnens Opkomst etc.

Til stor Fornøjelse for Ungdommen især, blev der i 1912 indrettet en Rensdyrpark i Søndre Anlæg.

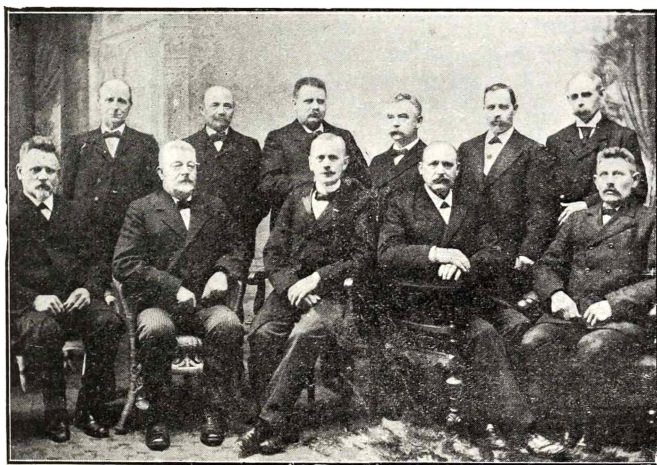
Der blev født enkelte Dyr her, men der døde rigtig nok flere. Da tilmed Forplejningen i Krigsaarene blev temmelig kostbar maatte de ejendommelige Dyr lade deres Liv. Nu er der af Dyr kun et Par Svaner paa Halvmaanens mørke Vover og saa forresten en Rigdom af Sangfugle, der varierer meget med Hensyn til Arterne efter Aarstiderne. I Løbet af 1916—17 bliver der opført en stor Musikpavillon i Anlægget — saa fattes der blot en Pavillon til Møder, for at Anlægget kan siges at være i Orden.

KOMMUNEN.

I kommunal Henseende hørte Herning sammen med Rind indtil d. 1. Jan. 1882 og den fuldstændige Adskillelse mellem de to Sogne hørte først op, da Herning i 1889 fik sit eget Pastorat.

Det er en uhyre Udvikling der, ogsaa med Hensyn til Kommunalvæsenet, er foregaaet i de 35 Aar, siden Herning blev et selvstændigt Sogn — eller navnlig i de sidste 15 til 20 Aar! — Hvilket Spring er der ikke fra den Tid, man

Herning Sogneraad 1912.

Gr. Jensen. A. Nielsen. Henriksen. Ormstrup. C. Jensen. J. Hansen.
Andreasen. Bunch-Christensen. Yde. B. Jensen. J. P. Jørgensen.

betalte sin Skat i Farver Larsens Butik eller hos Manufakturhandler Yde og saa til at vor veldidte, men ikke altid saa velkomne, Skatteopkræver Christensen stiller med sin bugnende Pengetaske og en Bunke af Kæmneren signerede og Assisterer kontrasignerede Kvitteringer i alle Regnbuens Farver. Der er ogsaa en iøjnefaldende Afstand mellem den største Skatteydere Kommuneskat i 1882 — 395 Kr. og saa de 18000 Kr. Byens største Skatteyder maa ud med i Aar.

Den 1. Januar 1904 overtog vor nuværende Kæmner, C. Christensen, Stillingen som Kommunekasserer — han var da ene om at besørge en Del af det store Arbejde, Sogneraadets Formand og Kassereren tidligere skulde udføre i Embedets Medfør.

Først i 1907 fik man særlige Lokaler indrettet i den østlige Del af Skolen til Kontor og Mødesal for Sogneraadet.

For Tiden betjenes Kæmnerkontoret af Kæmneren, 2 faste Assisterter samt Skatteopkræveren — desuden er der et særligt Borgmesterkontor m. fl. Kontorer, hvor Byraadssekretær Exam. juris. Schultz residerer.

Oprindeligt bestod Herning Sogneraad af 7 Medlemmer, senere af 9 indtil man i 1909 forøgede Antallet til 11.

Ved Overgangen til Købstad nøjedes man med sidste Antal, men samtidig blev der valgt en Ligningskommission paa 7 Medlemmer.

Følgende Mænd har været Sogneraadetsformænd fra 1882 til 1913: Farver Larsen indtil 1883, Sagfører Wedel til 1891, Farver Larsen til 1894, Bager Ludvig Christensen til 1897, Sagfører O. R. Dejgaard til 1903, derefter var Bankdirektør Chr. Yde først Sogneraadetsformand indtil 1913 og der efter kongevalgt Borgmester fra den 1. April 1913.

I Dejgaards Tid begyndte de store kommunale Opgaver især at melde sig. Vi fik et kommunalt Gasværk i 1898, der senere er udvidet et Par Gange — Kloakvæsenet blev ordnet i 1899 og man tog i 1903 fat paa Brolægningen og Elektricitetsanlægget. I 1907 fik Byen sit Vandværk og saaledes meldte det ene Krav sig efter det andet.

Medens Hr. Yde har staaet som øverste Leder af vort Kommunalvæsen, har Byen paa næsten alle Omraader arbejdet sig frem fra en Hedelandsbys ret beskedne Stilling til at være en Købstad, der ikke alene med Hensyn til sin Størrelse, men fuldt saa vel ved sin fortrinlige Administration, staar langt oppe i Rækken blandt vore ældre Købstæder. Selv om man vel ikke kan tilskrive den lokale Presse Æren for, at Byen blev Købstad, maa det dog bemærkes, at Bladene rejste Spørgsmaalet sidste Gang i Januar 1911. De indsamlede Udtalelser fra forskellige af Byens kendte Mænd viste, at der var Stemning for at tage Spørgsmaalet op til alvorlig Drøftelse og d. 18. Maj samme Aar forelagde Sogneraadetsformand Chr. Yde Beretning og Oversigt over de økonomiske Følger ved Hernings Over-

gang til Købstad 1913, i et ekstraordinært Sogneraadsmøde. Resultatet af de mange senere Forhandlinger og Møder blev, som kendt, at Loven om Hernings Overgang til Købstad den 1. April forelaa vedtaget af Rigsdagen og underskrevet af Kongen den 6. Decbr. 1912 og Bank-Direktør Chr. Yde, blev kongevalgt Borgmester. Samtidig fik Byen sit Vaaben, der er tegnet af Arkivar Thiset. Paa Skjoldet

Herning Byraad 1913.

Abel, Nielsen. C. Ormstrup. Th. Wimmelmann. H. Overgaard.
A. Christensen. M. Rasmussen. A. Stengaard.
Adserballe. Fru Lund. Yde. Kjærgaard. Henriksen.

ses et Stykke Murværk; en Hammer, der ret naivt efter gammelt Forbillede skal symbolisere Herredet; Hedens Symbol, Hjejlen, og nederst et Engdrag med en rindende Strøm igennem.

Til Slut vil nogle Tal illustrere Kommunalvæsenets store Udvikling i de 30 Aar, der ligger mellem Herning blev selvstændigt Sogn og til Byen blev Købstad:

U d g i f t	1882	1912—13
til Fattigvæsenet	ca. 4000 Kr.	35238 Kr.
- Skolevæsenet	ca. 3000 -	46527 -
Vej- og Kloakvæsenet	580 -	7667 -
Kommunens Styrelse	00 -	4274 -
Rente og Afdrag	2905 -	67408 -

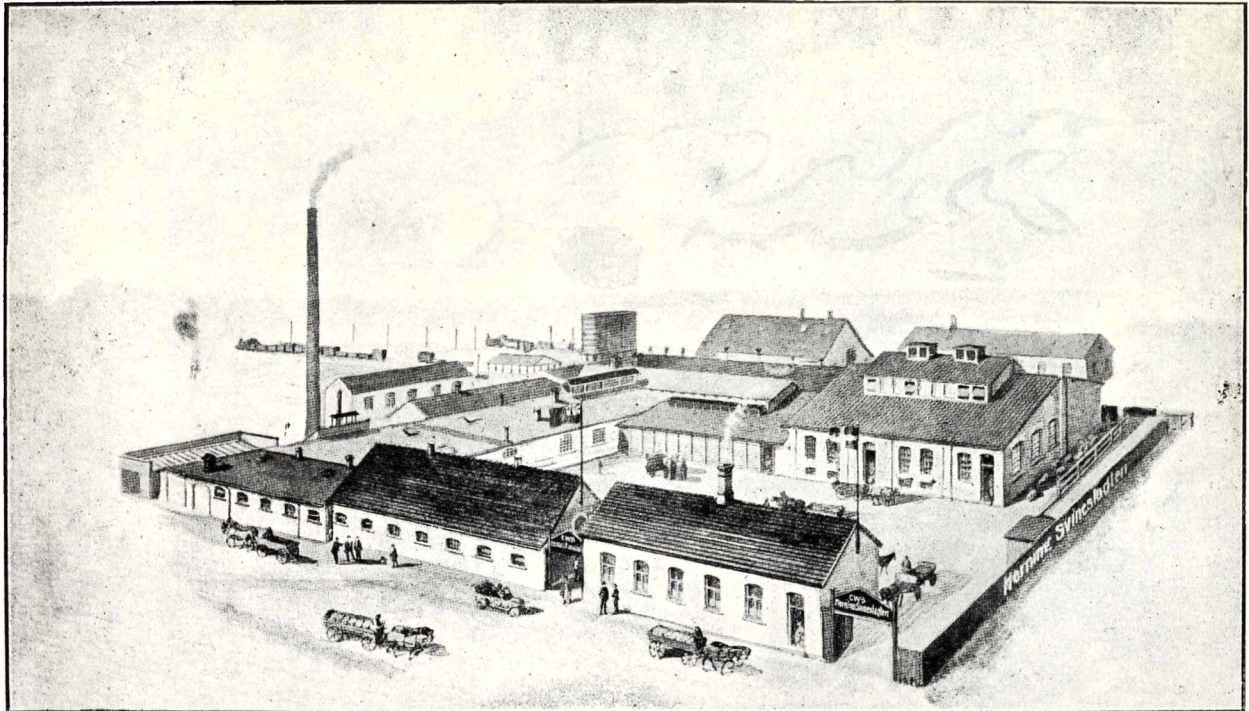
Indtægt	1882	1912—13
Formue- og Lejlighedsskat..	10059 Kr.	145089 Kr.
Ejendoms- og Hartkornsk. .	1965 -	3564 -
Af Kapitaler og Ejendomme	129 -	55512 -
Budgettet balancerede med .	15000 -	225000 -
I 1882 var der 377 Skatteydere, i 1916 over 3000. —		

BEFOLKNINGEN:

Ved Folketællingen i 1787 fandtes der 270 Beboere i Herning Sogn, deraf boede der i Herning By, det vil sige ved den gamle Landevej, 12 Familier med 64 Individer, og i 1801 fandtes der 345 her i Sognet og 579 i Rind Sogn. Ved den følgende Tælling i 1834 havde Rind kun 546, medens Herning var stegen til 451.

1840 var der	21	Beboere i Herning.
1860 —	101	„ „
1870 —	246	„ „
1880 —	1064	„ „
1890 —	2166	„ „
1901 —	3806	„ „
1912 —	6208	„ „
1916	7387	„ „

Samtlige Billeder til Herningbogen er leveret af Fotograf M. Pedersen, Herning.

Herning Svinelagteri (Direktør A. Madsen).

HERNING SVINESLAGTERI.

Herning Svineslagteri, statsanerkendt som Exportslagteri, er et af Danmarks største Privatslagterier, ejes af „Co-operative Wholesale Society Limited“, Manchester, og bestyres af Direktør A. Madsen.

Omsætningen er i de sidste 5 Aar mere end fordoblet, sidste Aar er slagtet ca. 45000 Svin.

A. Madsen
Direktør.

Slagteriet er bleven betydelig udvidet og ombygget i 1912, saa at det nu er moderne, hygiejnisk og praktisk indrettet. Endvidere forefindes Pølsemageri, der ligeledes er statsanerkendt.

I Herninghus, Bredgade, forefindes Slagteriets Udsalg, hvortil der daglig er Forsyning af alle 1. Kl. Slagterivarer og Pølser.

Ledelsen af Herning Svineslagteri blev i Aaret 1905 overtaget af Direktør A. Madsen, da han som 26-aarig ung Mand kom tilbage til Danmark efter et 6 Aars Ophold i London.

HANS DYNESEN'S CYKLE- OG AUTOMOBILFORRETNING

er en af de Forretninger, der i høj Grad har følt den store Fremgang i Hernings Udvikling.

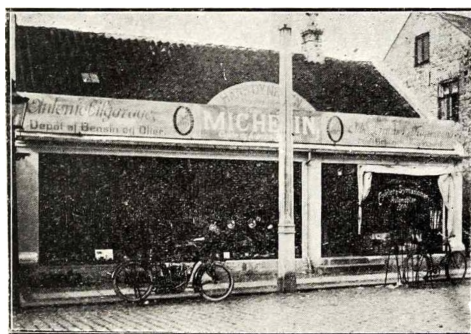
Fra et lille Reparationsværksted i en Baggaard er Forretningen gaaet frem til den mangedobbelt, Cykle- og Automobilforretning, der beskæftiger indtil 15 Mand. — Meget stor Automobilgarage forefindes, ligesom Dynesen har ladet installere en moderne Vulkaniseringsanstalt til Reparation af Autogummi.

Med Biler har Dynesens Chauffører befaret alle fra Herning udstraalende Landeveje, og har derved bidraget sit til at forbinde Herning med dens Opland.

At det er lykkedes Dynesen at erholde Eneforhandling for saa anerkendte Cyklemærker som Adler og Gritzner samt „N. S. U.“ Automobiles, vidner om en vis Energi og Forretningsdygtighed.

Hans Dynesens Cykle- & Automobilforretning
(Forretningen før Ombygningen)

Hans Dynesens Cykle- & Automobilforretning
(Forretningen efter Ombygningen).

KENDTE NAVNE OG DATØER.

Chr. Yde
Borgmester, Bankdirektør
R. af D.

Chr. Siersted, Byfoged
R. af D.

Eugen Tolderlund, Bankdirektør, f. 1834 i Vonsild pr. Kolding, exam. juris. 1853, lært Landvæsen hos Etatsraad Hofman-Bang, Hofmangsgave, Forvalter, Ejer af Holtbjerg pr. Herning fra 1856—94 Direktør i Herning Hede- og Diskontobank fra 1876, Forligskommissær fra 1887, Formand for Hammerum Herreds Landboforening i 18 Aar, Formand for D. V. B. Afdelingen i Herning fra 1897, Vurderingsmand for Kreditforeningen i Viborg fra 1871. R. af Dbg. og Erindringsmedaljen som Veteran fra 1864.

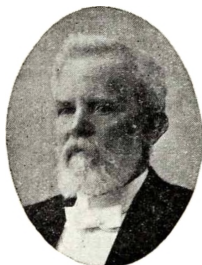
Fra 1. April 1913 er Bank-Direktør *Chr. Yde*, R. af Dbg og Dbmd., udnævnt til Borgmester i Herning Købstad. Bankdirektør Yde kom til Herning i 1890 og overtog Crome & Goldschmidts Udsalg i Herning. Som den dygtige Købmand, Yde var, drev han Forretningen meget betydeligt op, men afstod denne, da han i Efteraaret 1903 blev administr. Direktør for den nyoprettede »Herning Handels- og Landbrugsbank«. Yde, der var Sogneraadets Formand, er en dygtig og højt anset Kommunalmand, der nyder sine Medborgeres mest ubegrænsede Tillid. I lang Tid var han Formand for Herning Handelsforening og har beklædt — og beklæder fremdeles — en lang Række Tillidshverv.

Christian Siersted, f. 1847 i Hasle, Byfoged i Herning og Herredsfoged i Hammerum Herred. R. af D., Dbm.

Kaptajn Theill, Postmester, f. 1836 paa Herthadal ved Slagelse, er dekoreret med den norske Sct. Olafs Orden af 1. Kl., desuden er han selvfølgelig R. af Dbg.

F. C. Lund, Fabrikant, f. 1853 i Vesterskov ved Flensborg, lært i Graasten hos A. Jørgensen og videre uddannet paa forskellige tyske Fabriker. Formand for Bankraadet, for Herning Handels- og Landbrugsbank siden Bankens Oprettelse. Formand for Bestyrelsen for Hammerum Herreds Børnehjem.

Rasmus Munch, Agentur & En Grosforretning, f. 1847 i Viborg, lært Kolonialhandel hos Carl Sandberg i Viborg. Stifter af Herning Handelsforening 1887, Medstifter af Herning Handelsforenings Hjelpekasse 1903 og af Herning Handels- & Landbrugsbank 1903, .Eresmedlem af Herning Handelsforening 1912.

Rasmus Munch
Grosserer.

Andr. Madsen
Muremester.

N. E. Præstmark
Købmand.

A. Madsen, forhv. Muremester, f. 1848 i Vinderslev ved Silkeborg, almindelig Skoleuddannelse samt et Halvaars Højskoleophold. Brandinspektør, Formand for Bygningskommissionen, Forstander for den tekniske Skole, Vurderingsmand til Ejendomsskyld, Kreditforretnings-Repræsentant henholdsvis 1897, 1903, 1906, 1911, 1914.

N. E. Præstmark, Købmand, f. i Holstebro 1853, lærte Handelen hos Vium, Holstebro, fra 1867 og var i sammes Forretning til 1879, til han etabl. sig i Herning. Af Tillidshverv har Præstmark i Aarenes Løb haft mange, her skal nævnes: Medlem af Sogneraadet i 8½ Aar, i 25 Aar Bestyrelsesmedlem af Haandværkerforeningen

Formand for dennes Hjelpekasse fra 1903 og Formand for Kolonialhandlerforeningen siden 1902, Medlem af Prisreguleringskommissionen og Tillidsmand for Indberetning til Kapiteltaxens Fastsættelse for Herning Kommune, Tillidsmand ved Akkordforhandling udenfor Konkurs, Overligningskommissær for Herning Købstads Kommune.

Jens Hansen
Forretningsfører.

W. Lind
Guldsmed.

Otto Sepstrup
Købmand.

Sander-Hansen, Tømmerhandler og Bankdirektør, f. 1856 Hjelm-sømagle pr. Ringsted, lært som Bygningstømrer hos Brødrene Thomsen i Slagelse, gik senere over til Trælasthandelen. Grundlagt sin nuværende Forretning 1882, har været Sogneraadsmlem her i Herning i 12 Aar og Bankdirektør i 12 Aar, kom her til Herning i 1876. Medlem af Direktionen i Hede- & Diskontobanken, Medlem af Kontrolkomiteen for Jysk Hypothekforening, Medlem af Bestyrelsen i Hammerum Herreds Børnehjem, i Bestyrelsen af flere private Foreninger.

J. K. Larsen, Manufakturhandler, f. 1856 i Ørre, lært i Næstved hos I. V. Larsen, etabl. 1882. Repræsentant for Herning Hede- & Diskontobank, i Bestyrelsen for Herning Valgmenighed.

Aagaard Jensen, Skotøjsfabrikant, f. 1855 i Timring v. Herning, begyndte som Haandskomager i 1880, derefter som Fabrikant i 1895 Medlem af Herning Menighedsraad.

Jens Hansen, Forretningsfører, f. 1857 i Trælund pr. Herning, lært Smedehaandværket hos Hans Jørgen Frank, Rind, taget Examen 1877 som Beslagsmed fra den kongelige Ride- og Beslagskole, begyndte Smedeforretning i Herning 1882, solgte den 1904 og drev derefter Maskinhandel til 1915, har siden været Forretningsfører hos Brødrene Bøggild. J. Hansen har bl. a. leveret alle Kirkespir paa de fleste nye Kirker, som er bygget i Herning og Omegn. Formand for Herning statsanerkendte Syge- & Begravelseskasse fra 1901—14.

W. Lind, Guldsmed & Urmager, f. 1858 i Holstebro, lært hos sin Fader, Guldsmed M. Lind, Holstebro, arbejdet som Svend i Tyskland, Østrig og Schweiz, begyndte Forretningen 1881 som eneste faglærte Guldsmed paa Pladsen. Bestyrelsesmedlem af Jysk Guldsmedeforening i ca. 10 Aar og af Herning Haandværkerforening i ca. 30 Aar.

Otto Sepstrup, Købmand, f. 1859 i Gjellerup, begyndt Forretning 1891.

Bertel Jensen, Tømrermester, f. 1859 i Vium pr. Kjellerup, har lært hos Hans Jensen ved Aunsberg og været 2 Gange paa Vallekilde

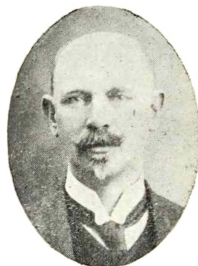
Højskole, har drevet Tømrervirksomhed siden 1895 tilligemed Savskæreri i ovennævnte Tid. Medlem af Herning Sogneraad i 3 Aar og er Vurderingsmand for Grundejernes Kreditforening i Jylland og Suppleant til Ejendomsskyldvurdering, været i Bestyrelsen for Haandværkerforeningen i 10 Aar og er i Bestyrelsen for Aktieselskabet Herning Trælasthan del og en Tid Formand for Mesterforeningen her.

N. K. Hansen
Købmand.

Bertel Jensen
Savværksejer.

W. A. G. N. Schach
Stationsforstander.

N. Andersen, Artesisk Brøndborer, f. 1859 i Skudersløse. Udført store og dybe Boringer rundt om i Landets forskellige Egne.

W. A. G. N. Schack, Stationsforstander, f. 1861 i København, har frekventeret Metropolitanskolen (i København) paa Grund af Ansættelse ved Statsbanerne forlodes Skolen før Artium. Ansattes som Stationsforstander i Herning den 1. Marts 1913, samme Dag som Byen blev Købstad; det bemærkes, at Herning er den eneste Station i Landet, hvortil Statsbanerne har indført 5 Statsbanelinier. Er af Generaldirektionen beskikket som Leder paa Midtbanen (Skanderborg—Skjern) under Sneforhold, er ligeledes Leder for Toggangen under eventuel Mobilisering paa samme Strækning, er siden 1913 Formand for Stationsforstanderkredsen indenfor Jernbaneforeningen (valgt af Personalet).

J. Gjeding Thisted
Købmand.

C. Valeur
Sagfører.

R. Frederiksen
Instrumentmager.

J. Gjeding Thisted. Material-, Kolonial- & Farvehandel, f. 1863 i Gram (Sønderjylland) Exam. pharm. Disciplineret paa Frederiksværk Apotek, hvorefter i forskellige Materialforretninger; Etabl. 1892, Formand for Herning Handelsforening fra 1909, Medlem af Repræsentantskabet og Forretningsudvalget for Aktieselskb. Herning Hede- & Diskontobank fra 1899.

S. Kjærgaard etabl. 1892, Kolonial-, Korn- & Foderstofforretning 1910 optoges M. Kolstrup som Kompagnon: Firma S. Kjærgaard & Co

C. Valeur, Sagfører, f. 1863 i Birk pr. Herning, exam. juris 1884, Sagfører i Herning fra 1888, (Forretningens Omfang betydelig). Formand for Sundhedskommissionen fra 1915, for Grundejerforeningen fra 1913, for Afdelingen »Reform« af Afholdsselskabet »Det blaa Baand« 1906 og for Odd Fellow Foreningen »Enrico Dalgas« fra 1901, er Hedeselskabets Forretningsfører for Herning Distrikt fra 1896.

R. Frederiksen. Instrumentmager og Pianostemmer, f. 1865 i Vesterborg, Lolland, uddannet paa kgl. Hof Pianofabriken »Hornung & Møller« i København til Klaverbygger efter forud at være uddannet i Snedkerhaandværket som første Grundlag. Bestyrer af Hornung & Møllers Udsalg, samt Udførelse af Reparationer og Stemning af Pianoer.

A. Lodberg
Telegrafbestyrer.

S. Kjærgaard
Købmand.

S. Christensen
Manufakturhandler.

Johs. Kiilerich, Overlærer ved den kommunale Mellem- og Realskole, f. 1865 i Hallund, Vendsyssel, uddannet paa Ranum Seminarium 1884—88 I mange Aar Medlem af Teknisk Skoles Bestyrelse, nu Formand for Foreningen »Herning Højskolehjem« og Formand for Herning Valgmenighed.

A. Lodberg, Telegrafbestyrer, f. 1865 i Esbjerg, siden 1884 Telegrafist i Fredericia, i en Aarrække Lærer ved Statstelegrafens Elevskole i Fredericia, fra 1914 Telegrafbestyrer i Herning. Fra 1899—1914 Kasserer i Fredericia Telegrafpersonales Spare- og Laanekasse.

Johs. Gøtzsche, Sognepræst, Provst, f. 1866 i Fredericia, cand. theol. 1889. Har udgivet flere kirkelige Skrifter deriblandt »En jysk Vækkelsehistorie. Bestyrelsesmedlem af Alm.-dansk Præstekonvent og Diakonissestiftelsen m. m., R. af Dbg.

S. Christensen, Manufakturhandler, f. 1866 i Aulum, udlært hos Johan Reumert, Herning. Firmaets Navn er: »Varehuset, S. Christensen og er Byens største Manufakturforretning.

N. S. Gjerløff, Skoleinspektør, historisk Forfatter, f. i Ulfborg 1868, cand. theol., 1896—1908 Forstander for »Lensgreve Ahlefeldts Realskole«, Tianekjær. Siden 1908 Leder af Skolen her. Formand i »Herning Idrætsforening«

H. H. Henriksen. Væveriejer, f. 1868 i Vejle paa Fyn, har lært i L. C. Larsens Væveri i Stige ved Odense. Etabl. i Herning 1898. Byraadsmedlem fra 1909. I Bestyrelsen for »Arbejde adler«, har været i Bestyrelsen i Herning Haandværkerforening.

M. Elkjær
Handelsgartner.

Johs. Gøtzsche
Provst.

H. H. Henriksen
Fabrikant.

M. Elkjær, Handelsgartner, f. 1870 i Velling ved Ringkjøbing, lært Gartneriet i Ringkjøbing hos Sv. Kjærgaard og i København hos N. Jensen, Valby, samt i Fredensborg Slotshave. Forretningen grundlagt 1895 i Herning, som blandet Handelsgartneri og Anlægs-gartneri. I 1906 omlagt, saa Hovedforretningen nu er Blomstergartneri med Export af afskaarne Blomster samt Specialiteter i Pottplanter, driver for Tiden ca. 1000000 (1 Million) hollandske og danske Blomsterløg til Forsendelse. Amtskredsformand for Ringkjøbing Amts Gartnerkreds fra 1906—16, Medlem af Teknisk Skoles Bestyrelse.

P. H. Boll, Maskinfabrikant, f. 1870 i Erslev paa Mors, lært hos Chr. Krogh, Thorup, og arbejdet paa forskellige større Værksteder. Etabl. 1893 i Hem pr. Skive, og fra en ringe Begyndelse til nu at fabrikere ca. 140 Vindmotorer aarlig og beskæftiger 40—50

Chr. Jørgensen
Mejeribestyrer.

C. Engelbrecht
Blikkenslager.

F. S. Frandsen
Redaktør.

Chr. Rasmussen
Snedkermester.

P. H. Boll
Maskinfabrikant.

N. Overgaard
Savværksejer.

Mand, Fabriken er nu en af Landets største i sin Branche. Overtog 1915 Herning nye Jernstøberi, som drives som Filial med K. A. Boll som Bestyrer. Ialt udført ca. 1000 Vindmotor Anlæg over hele Landet, dog særlig i Jylland.

Niels Overgaard, Tømremester, f. 1870 i Nøvling Sogn pr. Herning, lært 1886—89, etabl. 1894 i »Vejely«, Herning, paa Vestbirk Højskole 2 Gange, besøgt Teknologisk Institut 1910. Efter 1910 gaaet gradvis over fra Tømrerarbejde til Maskinsnedkeri, 1913 overtaget Brødr. Lunds Savværk og Listefabrik i Herning i Forening med P. Olsen. Efter Udvidelse her forarbejdes særligt Bygningssnedkerarbejde og Lister under Navn af »Herning Maskinsnedkeri & Listefabrik, Overgaard og Olsen. Bestyrelsesmedlem af Skytteforeningen, Herning Højskolehjem, Formand i »H. L. for den alm. Brandforsikring«.

Chr. Jørgensen, Mejeribestyrer, modtog Bestyrerpladsen 1897 paa Høling Mejeri og flyttede til »Danalyst« 1906.

C. Engelbrecht, Blikkenslager, f. 1871 i Herning, lært i Viborg hos Blikkenslager Chr. Nielsen, mangeaarig Leder af A/S Frederiksberg Metalvarefabrik, København. Forretningen er grundlagt af A. C. Engelbrecht 1875. Medlem af Herning Haandværkerforenings Bestyrelse i 10 Aar til 1913 og fra den Tid i Teknisk Skoles Bestyrelse.

F. S. Frandsen, Redaktør af Herning Social-Demokrat, f. 1871 i Sdr. Borup, Haslund Sogn ved Randers, uddannet ved et 2 aarigt Ophold paa Vestbirk Højskole 1892—94. Læremester: Redaktør Sundbo, Esbjerg. Journalist fra 1903, Rigsdagskandidat for Socialdemokratiet i Vardekredsen 1909. Redaktør af Herning Socialdemokrat siden 1910. Formand for Socialdemokratisk Forening, Arbejdernes Spareforening, De samvirkende Afholdsselskabers Byggeafdeling, alle i Herning, samt Kasserer for Herning Børneasyl.

Chr. Rasmussen, Snedkermester, f. 1872 i Nim, lært hos Svend Andersen, Horsens, derefter arbejdet i 8 Aar i Tyskland, Schweiz og Paris. Etabl. 1901, driver udelukkende Møbelforretning, som stadig gaar frem.

Jens Ahle, Købmand, f. 1872 i Assing, lært hos N. J. Møller, Brande. Forretningen omfatter Urtekram, Kolonial, Frø, Gødning, Korn og Foderstoffer. Kasserer for Herning Købstads Kommunes Hjælpekasse og for Herning Handelsforenings Hjælpekasse, i Bestyrelsen for Herning Kolonialhandlerforening.

Peter Christensen, Cyklegrosserer og Købmand, f. 1874 i Holbæk, lært Kolonial- & Foderstofforretning. Forretningen etabl. 1899 i Bredgade 49.

Videbæk Poulsen
Købmand.

Jens Ahle
Købmand.

Vilhelm Dalgaard
Manufakturhandler.

Videbæk Paulsen, Købmand, f. 1876 i Gjellerup, lært hos Købmand H. Schrøder, Herning, og derefter 5 Aar i Struer og senere 3 Aar i Hjerm. Etabl. 1902. Forretningen omfatter: Fabrikationsartikler: Biscuit, Ost, Gær m. m. en gros.

Vilhelm Dalgaard, Manufakturhandler, f. 1877 i N. Lem, lært hos Manufakturhandler Vilhelm Kloster, Aarhus. Specialiteter: Kjolestoffer og Sengeudstyr, samt særskilt Afdeling paa 1. Sal for Konfektion, hvilken Udvidelse er foretaget i Aar, Forretningen er udvidet 2 Gange tidligere og begyndt ganske smaat.

A. Madsen, Direktør, f. 1878 i Hjørring, har administreret Herning Svineslagteri siden 1905. Medlem af Bestyrelsen for Handelsforeningen, Formand for Midtjysk Motorforening.

H. P. Hansen, Konservator, f. 1879 i Høling pr. Herning, Præliminærexamen i Herning Realskole 99, iøvrigt nærmest »self made« Konservator Hansen begyndte i 1899 under meget beskedne Forhold i Høling. I Løbet af en halv Snes Aar voksede Forretningen saa meget, at det paa Grund af Besværligheder med Forsendelserne blev nødvendigt at flytte til Byen. Forstander for Herning Museum, Formand for Bestyrelsen for »Den kommunale Arbejdsanvisning« og for »Arbejde adler« m. m. Opførte 1911 »Lindebo« ligefor Museet.

Tage Klint
Landinspektør.

H. P. Hansen
Konservator.

Svend Weitemeyer
Landinspektør.

P. Nielsen Green
Fabrikant.

J. Husted Abildstrup
Snedkermester.

Chr. Poulsen
Modehandler.

Christen Poulsen, Modehandler, f. 1879, lært hos Købmd. S. L. Sørensen, Timring, fra 1898—1901, derefter i Aalborg Straa- og Filthattfabrik, Aalborg fra 1901—08. Begyndte Forretning her 1908.

P. Nielsen Green, Glarmester, f. 1881 i Rakkeby pr. Hjørring, lærte Glarmesterfaget i 5 Aar hos Glarmester L. Larsen, Hjørring, 1895—1900, arbejdede derefter i 4 å 5 Aar i forskellige større Byer i Provinsen og senere i København. Overtog i Efteraaret 1907 Glarmester Ormstrups Forretning, der blev grundlagt 1887 som den første specielle Glarmesterforretning i Herning, i mange Aar den eneste Forretning, der hvert Aar har haft forøget Omsætning omfattende: alm. Glarmesterarbejde, Indramning og Kunsthandel.

J Husted Abildtrup, Snedkermester, f. 1882 i Videbæk, udlært hos Vilh. Andreasen, Ringkjøbing, besøgt forskellige tekniske Skoler, tillige Haslev Højskoles Haandværksafdeling en Vinter. Købte Forretningen 1907 og Ejendommen i 1909, beskæftiger 8—10 Mand og udfører hovedsagelig hele Møblementer efter Bestilling. Tilkendt Diplom paa Landsudstillingen i Aarhus 1909.

Emanuel Ludvigsen, Fabrikant, f. 1883 i Aarhus. Kalksandstensfabriken leverer ca. 2 Millioner Sten aarlig (12 Arbejdere).

S Ørum-Pedersen, Slagtermester, f. 1883 i Herning, har lært hos sin Fader, L. Ørum-Pedersen. Overtog Forretningen efter sin Fader i Aaret 1905.

Ørum Pedersen
Slagtermester.

Hans Dynesen
Cyklehandler.

P. Olesen
Savværksejer.

Hans Dynesen, Cykle- & Automobilforhandler, f. 29. Decbr. 1884 i Snebjerg ved Herning. Autoriseret Lærer i Kørsel med Motorkøretøjer, sidste 2 Aars Omsætning har været ca. 70 Automobiler.

Peder Olesen. Snedkermester, f. 1884 i Vildbjerg Sogn, har udstaaet Læretiden hos Tømrer & Bygningssnedker Chr. Knudsen (Nøvling Sogn) Uddannelse i Tegning paa Haslev Højskole, Vintrene 1906—07. Etabl. 1913, Firma: Overgaard & Olsen.

Th. Sepstrup
Handelsgartner.

Otto Jensen
Farvehandler.

P. Pedersen Herborg
Fabrikant.

Otto Jensen, Farvehandler, f. 1884 i Rind, uddannet som Maler, i nogle Aar arbejdet forskellige Steder, Mester i Hammerum i 4 Aar, etabl. 1911, overtog Otto Sepstrups Farve- & Tapethandel, og siden er Omsætningen 3 Gange fordoblet. Fra 1914 i Hovedbestyrelsen for Provins Tapethandlerforeningen.

C. A. Elming, Apoteker, f. 1884 i Løgstør, uddannet paa Nibe Apotek (pharmaceutisk Lærestanstalt). Herning Apotek er grundlagt 1832 som Filialapotek fra Ringkjøbing Apotek; det er saaledes en af de ældste Forretninger her, om ikke den ældste

P. Pedersen Herborg, Entreprenør og Fabrikant, f. 1885 i Vor-god, Nr. Vium, uddannet paa Landbrugsskoler og ved »Det danske Hedeselskab, samt ved egne Opfindelser og Kundskabserhvervelser. Specialitet: Selvregulerende og smittefri Vandingsapparater til Kreatur- og Hestestalde, dansk Patent og egen Opfindelse. For Tiden Kasserer i »Midtjysk Motorforening 1916«

Th. Sepstrup, Handelsgartner, f. 1886 i Gjellerup, besøgt Gartner-skolen i Odense i 2 Aar, lært hos Handelsgartnerne Karlsen Skiøt og Valeur & Søfeldt, Odense; bestaaet Gartnerexamen i Rosen-borg Slotshave med 1. Karakter med Udmærkelse. Anlagt Gartneri ved Holthbjerg 1911, begyndt Forretning i Herning 1916.

Maltgaard Andersen
Købmand.

Ch. P. Gøttsche
Slagtermester.

Levin Sepstrup
Isenkrammer.

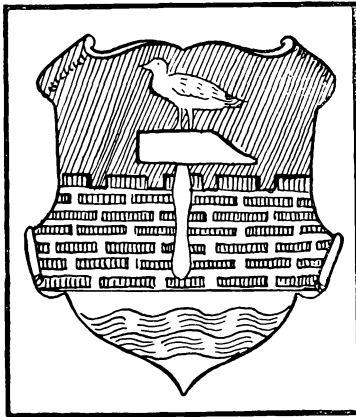
Axel Jensen, Isenkram-, Værktøjs-, Udstyrs- & Støbogedsfor-retning, f. 1886 i Skanderup, lært hos Viktor Sørensen, Frederiks-havn. Diplom af 1. Klasse for Have- og Landbrugsredskaber.

Ch. P. Gøttsche, Slagtermester, f. 1886 i Fredericia, lært i Fredericia hos Slagtermester Mortensen, arbejdet i 2 Aar i Aarhus, etabl. i Herning og beskæftiger 5 à 6 Mand, foruden drives stort Landbrug udenfor Herning.

Levin Sepstrup, Isenkrammer, f. 1888 i Gellerup, lært hos Isenkrammer S. C. Quist, Bogense, senere hos Firmaet Jost o. v. Almelo, Hamborg. Forretningen startet 1910, haft betydelig og stot Fremgang og omfatter nu alt indenfor Faget.

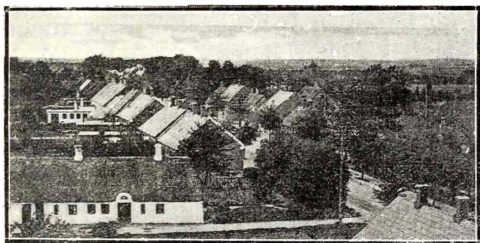
Olivarius Poulsen, Herreekviperingshandler, f. 1888 i Hejninge pr. Slagelse, lært hos Lauritz Carlsen, Høng, Manufaktur & Herreekvipering. Etabl. 1912.

I K. Laugesen, Murermester, f. 1889 i Sunds, lært hos Jensen Ravn, Herning. Begyndt som Mester 21 Aar gammel, personligt bygget 80 runde Dampskorstene til Dato.

MIKKELSEN TØRNING:

HAMMERUM
STATIONSBY

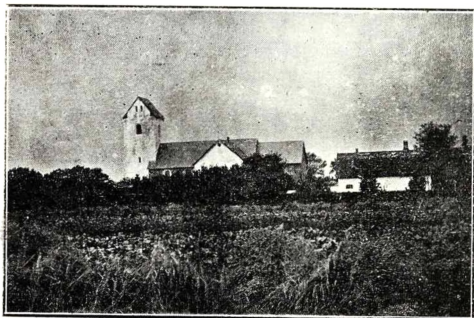

HAMMERUM.

BYEN Hammerum ligger midt i det tætbebyggede og veldyrkede Gellerup Sogn, omtrent 5 Kilometer Øst for Herning og gennemskæres af Ringkjøbing-Aarhus Landevejen. Navnet Hammerum er af meget gammel Oprindelse, hvilket blandt andet fremgaar af, at det er blevet Navnet paa et helt Herred, — Hammerum Herred. At Hammerum og Omegn har været bebygget længe før Kr. Fødsel vidner de mange Oldsager, der er fundne i Tornebuskbakken om. Tornebuskbakken er en 207 Fod høj Bakke i den vestlige Del af Hammerum. Da Folketingsmand R. Nielsen 1875 købte Sognefoged Mads Nørgaards Gaard paa Bakken, lod han Bakken kulegrave til Læplantning, og stødte da paa et stensat Gravkammer, 2 Alen i Tvermaal. I det fandtes Urner, et itubrækket Jernsværd, en Bronzeurne, hvori der laa et Klæde med Menneskeben, hæftet sammen med en Sølv-Fibula, der var omsnoet med Guldtraade. I Kammeret fandtes desuden en 3 Kvarter høj Sten med Navnet „Bryde“. Udenfor Gravkammeret fandtes en Møllesten, en Slibesten og en Mængde Lerurner, især paa den nordvestlige Side af Bakken ned mod Morten Pedersens nu nedbrudte Gaard. Flere af Urnerne findes nu paa Herning og Oldnordisk Musæum.

Paa Tornebuskbakken holdtes i sin Tid Herredstinget, netop paa det Sted, hvor Sagnet fortæller, at der har ligget et Gudehov.

Gellerup Kirke skulde ogsaa oprindeligt have ligget paa samme Plads, men efter Sagnet rev Troldene ned, hvad der byggedes om Dagen, saa Kirken maatte opføres, hvor den nu ligger, et Par km. Nord for Hammerum. — Den er Landets ældste daterede Landsbykirke, bygget i Rundbuestil af Granit Aar 1140. Oprindeligt, skriver Pastor Severinsen i Hardsyssels Aarvog, har her staaet en Trækirke, og da den fik Midler nok, blev den nuværende

Hammerum Kirke.

store, stilfulde Kirke bygget. — Over den nu tilmurede sydlige Indgangsdør staar paa Latin: „Aar 1140 efter Kristi Fødsel opførtes denne Kirke til Guds Ære“, og over Indgangsdøren mod Nord staar: „Den brodebetyngede, som

gaar ind i dette Tempel, afkaste sine Fejl, og den fromme Gud hører ved at give, hvad retfærdigt han beder om“. Ejendommeligt ved Kirkens Indre er den sjælden smukke, høje Korbue af Granit, Granitindfatninger omkring Vinduerne og de smukke Granit søjler under de to tilmurede Arkadebuer ind mod det senere tilbyggede Taarn. Professor Løffler mener, at disse Buer har været Indgang til Kirken fra Kirkens Forhal, der har staaet, hvor Kirketaarnet nu er opført. I Koret hænger en Mindetavle over Kirkens 18 Præster siden Reformationen, udarbejdet af Forfatteren Evald Tang Kristensen, der har været Lærer og Kirkesanger i Gellerup.

Paa Kirkegaarden findes 2 Ligsten, som bør omtales: Den ene er en tagformet Granitsten med Tovslyngninger langs Rygningen og Kanterne. Den laa i 1887 Syd for Kirken, nedsunken i Jorden. Paa Foranledning af Musæumsdirektør Dr. Henry Pedersen blev Stenen gravet frem, og han bekræftede, hvad Folk sagde, at den var en Mindesten over Kirkens Bygmester. Det var i alt Fald en romansk Ligsten, hugget til paa samme Tid som Kirken var opført.

Nu ligger den indhegnet med Granitsøjler, sammenbundne med Jernkæder foran Kirkens Vaabenhus. Den anden er rejst over een af Historikeren Troels Lunds Stamfædre. Han boede i Gelleruplund og var en velstaaende Mand. Han skænkede en Bogsamling til Sognet og lod opføre et Hus ved Gellerup Kirke til Fribolig for to trængende Familier.

HAMMERUM SKOLE.

Hammerum Skole laa oprindelig i Birk, men i 1908, da Børnetallet blev for stort, flyttedes Birk Skole, som den dengang hed, til Hammerum og den nuværende Skolebygning opførtes. Den første Lærer ved Birk Skole og Hauge Biskole var Bertel Klausen Lebech, dimitteret fra Borris Seminarium. Han var Lærer i Birk fra 1822—47, da han forflyttedes til Tim ved Ringkjøbing. Hans Efterfølger i Birk, Peter Jensen Refstrup, dimitteret fra Lyngby Seminarium, var Lærer der til sin Død 1862. Paa det Tidspunkt var Gaardejer Peder Nielsen, Hammerum, Formand i Sogneforstanderskabet, den første Bonde i Gellerup, der havde haft dette Tillidshverv. Han var en udmærket dygtig kommunal Mand, ligesom han ogsaa var Foregangsmand paa Landvæsenets Omraade. Han var saaledes den første Bonde her paa Eggen, der begyndte at mergle. Hans Standstæller viste ham den Tillid, i en Aarrække (1865—79) at vælge ham til Folketingsmand, og da han nedlagde sit Mandat var det ikke fordi, han savnede sine Vælgeres Tillid, men fordi han vilde give Plads for en yngre og efter hans Mening dygtigere Mand. Peder Nielsen fik som Sogneforstanderskabets Formand sat igennem, at den unge energiske, velbegavede og i alle aandelige Spørgsmaal stærkt interesseret Lærer Th. Nielsen, Øster Bording ved Silkeborg, blev kaldet til Lærer i Birk 1862. Ved hans Virksomhed vaktet et stærkt aandeligt Røre i hele Sognet, baade religiøst og politisk. Han oprettede i 1867 en Højskole i Hammerum, der begyndte med 15 Elever. Th. Nielsen styrede selv Højskolen til 1871, og i de to sidste Aar havde han tillige en Seminarieafdeling, der talte 12 Seminarister. Han var derefter i mange Aar Vejlekredsens Folketingsmand og blev et af

vort Lands mest kendte Politikere indenfor Venstre. — I sine sidste Aar var han Landstingsmand og døde som saadan 1895. Han tog sin Afsked fra Skolen 1881, og hans Efterfølger i Embedet i Birk blev Hammerum Skoles nuværende Førstelærer. Som Udtryk for den Taknemligheds-gæld Gellerup Sogn stod i til Th. Nielsen som folkelig og kristelig Vækker og som Skolemand, rejste det ham i det kommunale Anlæg i Hammerum en Mindesten af bornholmsk Granit med følgende Indskrift:

Th. Nielsen, Lærer i Birk 1862—81.

Før Hjem og Samfund, Skole, Kirke,
Du øved et velsignet Virke.

Venner i Gellerup rejste denne Mindesten 1912.

— 1871 købte R. Nielsen Hammerum Højskole og var dens Forstander indtil 1879, da han valgtes til Folketingsmand for Herningkredsen. Fra 1879--84 var N. Vigtoft Højskolens Forstander. Skolen blev saa nedlagt og solgt til en Forening af 12 Mænd, der købte den til Forsamlingshus for Hammerum og Omegn, men da det efter faa Aars Forløb viste sig at være for lille, byggedes ved frivillige Bidrag 1891 et Forsamlingshus længere oppe i Byen, og Skolen købtes af Gartner Brinch, og da Gartneriet blev nedlagt, købtes den igen af R. Nielsen, som saa 1890 solgte Skolen til Terkel Hansen, Forretningsfører for Jydsk Husmandsforening, der nu har sit Hovedkontor her. Foreningen tæller 4000 Medlemmer og ejer 82000 Kr. foruden Pontoppidans Legat paa 39000 Kr. Den uddeler Alderdomsunderstøttelse til alle Medlemmer over 55 Aar. I 1916 24000 Kr. til 3000 Medlemmer. Staten støtter Foreningen med 12000 Kr. aarlig, og modtager aarlig fra forskellige Amter og private Selskaber 900 Kr. Terkel Hansen er Formand for Foreningens Hagelskadeforsikring og Begravelseskasse. R. Nielsen er Formand for Bestyrelsen og Folketingsmand I. C. Christensen for Repræsentantskabet.

Før Silkeborg-Herningbanen blev anlagt og Hammerum Station blev bygget 1877, bestod Byen kun af nogle faa Gaarde og Huse. 1801 var hele Indbyggertallet i Gellerup Sogn 770, nu 1916 er der 2500 Indbyggere, af hvilke 686 (297 Mænd og 389 Kvinder) bor i Stationsbyen. At der er saa mange flere Kvinder end Mænd skyldes særlig Trikotagefabrikkerne, der i stort Maal benytter kvindeligt

Arbejdskraft. Byen, der bestaar af 1½ km. lang Hovedgade langs Ringkjøbing-Aarhus Landevej og et Par mindre Sidegader, tæller nu 146 Gaarde og Huse, der for største Delen er opførte paa afdøde Gæstgiver Lars Pedersens, Sognefoged Marinus Pedersens, forhv. Folketingsmand R. Niensens og afdøde Købmd. Peder Jensens Jorder. Aarsagen til Byens stærke Fremvækst er særlig Tricotageindustrien, der afløste den, især i Hammerum Herred sted-

Jakob Jensen & Co.'s Tricotagefabrik.

findende Hosebinderi, der udøvedes af gamle og unge, baade Mænd og Kvinder.

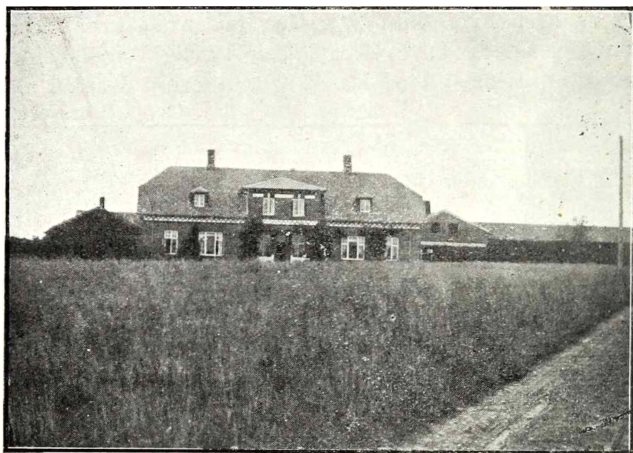
Iver Nielsen fra Lund i Gellerup, der tidligere først i Birk, senere i Agerskov, havde Strikkeri samtidig med, at han drev Landbrug, grundlagde 1885 Øst for Banen i Ham-

Interiør fra Jakob Jensen & Co.'s Tricotagefabrik.

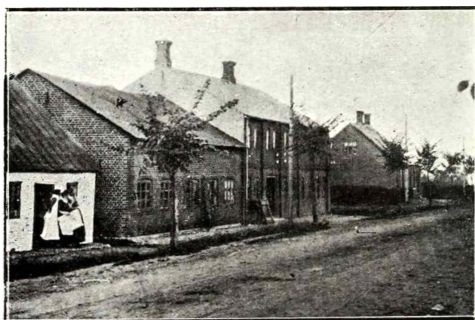
merum en Tricotagefabrik, som 1905 solgtes til dens nuværende Ejere Iver Stampe & Co., der har udvidet Virksomheden betydeligt. Iver Nielsen byggede sig derefter en ny Fabrik Vest for Stationen. Denne Fabrik solgte han

til Jakob Jensen & Co. i 1910. Jakob Jensen havde tidligere paa sin Gaard i Birkelyst sammen med C. J. Lambertsen i 1893 begyndt en Tricotagefabrik, som han nu fortsatte i den ny Fabriks Lokaler, der senere er betydeligt

Niels Larsens Tricotagefabrik.

udvidet. Samtidig med Flytningen indtraadte Murmester Knud Knudsen i Firmaet Jakob Jensen & Co.

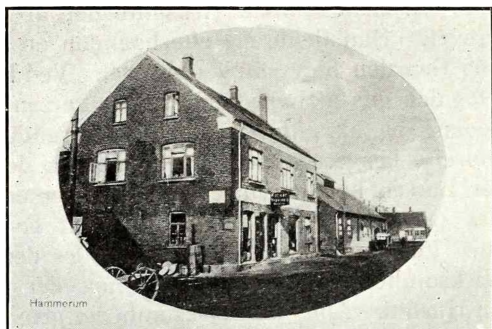
Jensen & Stamps Tricotagefabrik.

1875 bosatte en ung Mand, Niels Larsen fra Haderup sig i Gelleruplund, hvor han havde købt sig en Husmands-lod til et Par Køer og en Hest. Samtidig med at han

drev sin Husmandslod, vævede han og Hustru Tricotagevarer, og derved tjentes efterhaanden saa meget, at Niels Larsen kunde købe en mindre Gaard i Hammerum, hvor han indrettede sig en lille Tricotagefabrik, som han ved Flid, Sparsommelighed og stor Dygtighed stadig udvidede, saa den blev en af de største Virksomheder af sin Slags her i Herredet. Han tjente sig efterhaanden en betydelig Formue, og Gaarden blev smuk opbygget. Ved hans Død 1913 overtog den ene af hans Sønner Otto Larsen Fabrikvirksomheden, og har nu en stor tidssvarende Fabrik under Opførelse længere oppe i Byen, medens den anden Søn, Peder Larsen har overtaget Gaarden, der er betydeligt udvidet ved Køb af 2 Nabogaarde, som er lagt ind under den. Foruden disse Fabrikker findes der enkelte mindre Virksomheder i Tricotagevævning, der nærmest drives som Husflid. Alle disse Virksomheder giver Arbejde og Fortjeneste til Flertallet af Stationsbyens Beboere.

Nogen egentlig Forretningsby er Hammerum ikke, der til ligger den for nær ved Herning. Før Banen kom, var der kun en lille Kolonialforretning (Peder Jensens), der imidlertid ikke kunde staa sig i Konkurrencen med de ny Forretninger, der fremstod nede ved Stationen. Den ældste af disse havde Lokale i den samtidig med Banens Anlæg opførte Gæstgivergaards Bygninger. For den første Købmand Ferdinand Povlsen vilde det ikke rigtig gaa, og Forretningen overtoges, da han flyttede til København, af Jens Kølbæk fra Volsgaard i Snebjerg, som efter nogle Aars Forløb overdrog Forretningen til den i 1886 oprettede Brugsforening, som senere købte og udvidede Lokalerne betydeligt. Brugsforeningen, hvis Formand og Regnskabsfører R. Nielsen er, har efterhaanden faaet saa stor en Tilslutning fra Hammerum og Omegn, at den det sidste Aar har haft en Omsætning paa ca. 600,000 Kr. ved Salg af Kolonialvarer og Foderstoffer. For nogle Aar tilbage begyndte Købmand Uhrskov en Købmandsforretning ved den modsatte Side af Gæstgivergaarden. Den er ogsaa gaaet godt frem og har nu stor Omsætning i Kolonialvarer og Foderstoffer. En af de ældste Forretninger i Byen er Otto Mortensens Skotøjsforretning og Skomagerværksted, der har elektrisk Kraft til Afbenyttelse. Af andre Virksomheder kan fremhæves Jens Jensens Tømrerforretning, Tømmerhandel og Maskinsnedkeri samt Lars Frølund

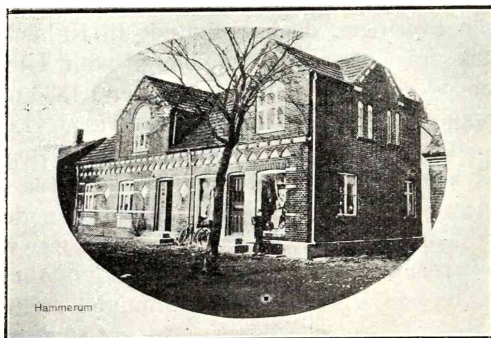
Tømrerforretning. — Nævnes maa ogsaa Otto Pedersens Dampbageri med Kafè og Konditori. Dampbageriet bager nu aarlig Rugbrød af ca. 1600 Tdr. Rug. Desuden findes i Byen 2 Manufakturforretninger (Maren Thomsens og A. Vejrmølle), 2 Smedeforretninger (Chr. Vinderslev og Joh.

A. Uhrskovs Kolonialforretning.

Jørgensen), 2 Skrædderforretninger (A. Andersen og Larsen) 1 Træhandel (Martin Uhrskov) samt et Par andre Kolonialforretninger (J. P. Bjerregaard og Axel Knudsen).

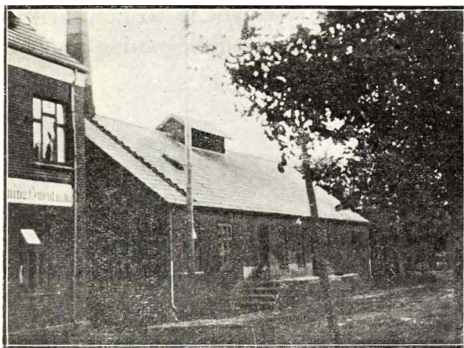
1885 flyttede P. J. Jensen Skovby Mølle til Hammerum, den maler nu foruden ved Vind tillige ved Motorkraft.

Anders Vejrmølles Manufakturforretning.

Hammerum Mejeri. Indtil 1888 behandledes en stor Del af Mælken fra Gellerup Sogn paa 2 Fællesmejerier: Løjtnant Ammentorps i Birk og Jens Peder Jensen i Fastrup.

I 1887 sammenkaldte Gaardejerne Jens Kr. Jørgensen, Anders Sønderby af Norum m. fl. til et Møde paa Hammerum Gæstgivergaard for at søge oprettet et Andelsmejeri i Hammerum. Planen vedtoges og Mejeriet byggedes og begyndte sin Virksomhed 1888. Det havde til at begynde med 39 Andelshavere med 640 Køer, hvis Mælk, 2¹ i Million Pd., kørtes af 5 Mælkekuske. Nu i 1916 er Koantallet vokset til 1979 og Mælkemængden til 10³/₄ Millioner Pd., der køres af 22 Mælkekuske. — Mejeriet byggedes paa en af Gæstgiver Lars Pedersen skænket

Hammerum Andelsmejeri
(Bestyrer Chr. Jensen).

Byggegrund og kostede at opføre ca. 18000 Kr. Nu er det med sine Udvidelser brandforsikret for 41,960 Kr., og med Hensyn til Mælkemængde er det Vestjyllands største.

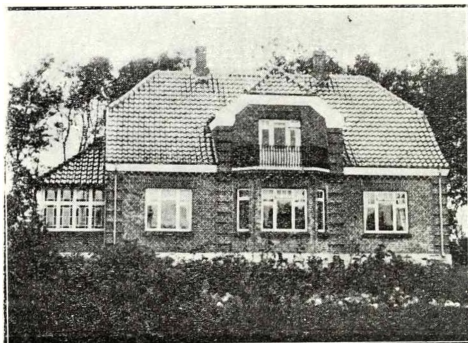
Børnehjemmet. Frøken Blom, en Søster til daværende Sognepræst i Gellerup, Provst Blom, skænkede i 1891 sit Hus i Gelleruplund til et Børnehjem, „Gamle Minder“, der begyndte med 7 Smaa piger. Da Grosserer P. F. Nielsen, København, skænkede 25000 Kr. til Børnehjemmet, flyttedes det til Hammerum, hvor den ret anseelige Børnehjemsbygning med Plads til 20 Børn opførtes paa Tornebuskbakkens nordlige Skraaning. Siden 1902 er det med

«Gamle Minder».

Dygtighed og Omhu ledet af dets nuværende Bestyrerinde Frk. Nielsen.

Hammerum Elektricitetsværk. Hammerum har siden den kom i Vækst, vist sig som en Fremskridtsby. Allerede fra 1901—1905 havde Fabrikanterne Jensen og Stampe, Gæstgivergaarden, Brugsforeningen og Fabrikant Kr. Jensen Acetylgas. 1905 byggedes det nuværende Elektricitetsværk med 10 Hestes Motorkraft til 33 Forbrugere. Anlægget kostede 32000 Kr. 1913 udvidedes Værket og har nu 124 Forbrugere i Hammerum, Birk, Agerskov og Lindbjerg. Kraften bruges som Drivkraft i Tricotagefabrikkerne, i Værkstederne og i Gaardene til Landbrugsmaskinerne. Byen har elektrisk Gadebelysning og for

Lærer Mikkelsen-Tønning's Villa »Granly«

et Par Aar siden blev Byens Hovedgade belagt med Tjærebeton. 1911 fik Byen Vandværk.

Det i 1891 opførte Forsamlingshus viste sig efterhaanden at være for lille, særlig efter at Gellerup Valgmenighed begyndte en Gang om Maanedn at benytte det til Gudstjeneste.

En Kreds af Mænd købte 1914 Hammerum Gæstgivergaard med dens smukke Have og omdannede den til et Højskolehjem uden Udsalg af Spiritus. En Etage blev sat paa Gæstgivergaarden, hvorved der fremkom Plads til flere Gæsteværelser.

Det gamle Forsamlingshus solgtes til privat Eje, og for Pengene byggedes en tidssvarende Foredrags- og Gymnastiksal, der sammenbyggedes med Højskolehjemmet.

2 Good Templar Loger, der hver har sin Bygning samt en Afholdsforening vidner om, at Afholdssagen har

stor Tilslutning i Hammerum. — Det store rummelige Missionshus midt i Byen bærer ligeledes Vidne om, at Indre-Mission har mange Venner her paa Egnen

Foruden Th. Nielsens Mindesten i Anlægget findes der 2 andre Mindestene. Den ene er rejst for Joh. J. Fenger, der som ung rejste til Amerika, og for at hædre sin Moders Minde, stiftede et Legat paa 2000 Kr. for værdige trængende i Gellerup. Stenen bærer følgende Indskrift:

Inger Maries Legat,
stiftet af Joh. N. Fenger,
St. Paul Minnesota.

Sin Moder et Minde,
Hvor et Moders Hjærte slaar,
Der en Minders Kilde rinder,
Og der ejer Barneminder
Skær af Evighedens Vaar.

Gellerup Sogn satte denne Sten Aar 1909.

Den anden Mindesten er rejst over Grosserer P. F. Nielsen. Hans Portrætmedaillon tillige med et Par symboliske Figurer, en strikkende Kvinde, og en Mand, der vandrer med Uldpakken, pryder Stenen, der er af Granit og bærer følgende Indskrift:

Ved Manddoms Virke
Du vinder frem,
Din Ungdomskirke
Dig vinker hjem.

Født d. 4.-11.-1839. Drog ud 1857.

Borger 1870. Død d. 20.-2.-1905.

Skænkede 1886 et Orgel til Gellerup Kirke,
1905 Legater til trængende og til Havebrugsskole.

I taknemmelig Erindring
satte Gellerup Kommune dette Minde 1909.

P. F. Nielsen er født i Birk, men tilbragte sin første Ungdom i Hammerum. Allerede som 18-aarig begyndte han at gaa ud med Uldpakken for at sælge haandstrikkede Uldvarer. Herved tjente han efterhaanden saa meget, at han kunde begynde en Tricotageforretning i København, som han ved Flid, Sparsommelighed og stor Forretningsdygtighed udvidede til at blive Landets største. Sin Hjemstavns glemte han ikke, og han har været sit Fødesogn en god Søn. Først skænkede han et stort Orgel til Gellerup Kirke. I en Række af Aar sendte han flere Hundrede Kroner aarlig, som hver Jul uddeltes af hans Moder og

efter hendes Død af Sognefoged Marinus Pedersen og Hustru tit fattige i Hammerum og Omegn. Ved sin Død efterlod han sig en Million Kroner, af disse Penge testamenterede han Børnehjemmet „Gamle Minder“ 25000 Kr., oprettede et Legat paa 65000 Kr. til værdige trængende i Gellerup, skænkede 50000 Kr. til en Havebrugsskole i Hammerum, hvilken Sum, naar en paarørende af F. P. Nielsen dør, vokser til 165000 Kr. Gellerup Sogneraad har købt Jord til Havebrugsskolen Vest for Børnehjemmet og Tornebuskbakken, og i en nær Fremtid vil forhaabentlig Havebrugsskolen til Gavn, særlig for Hammerum og Omegn, rejse sig.

Som det fremgaar af foranstaaende har Hammerum gennemgaaet en rig Udvikling paa det materielle Omraade, men ogsaa hvad det aandelige Liv angaar har Befolkningen været godt med. Her begyndtes saaledes i 1879 den første Foredragsforening i Hammerum Herred. Her begyndte ogsaa de Vennemøder, der igen affødte Valgmenighederne Gellerup og Herning.

Det er at haabe, at den Slægt, som kommer og skal fortsætte Udviklingen, ikke maa staa tilbage, men gøre endnu større Fremskridt saavel paa Haandens som Aandslivets Omraade.

KENDTE NAVNE OG DATOER.

P. Jørg. Jensen
Møllejejer.

R. Nielsen
flhv. Folketingsmand.

N. Larsen †
Fabrikant.

R. Nielsen, f. 1840, forhen Folketingsmand, nu Direktør i Grundejerbanken og Formand for jysk Husmandsforening og for Hammerum Brugsforening.

P. Jørgen Jensen, f. 1844, i Skaarup paa Fyn. Elev paa Ryslinge Højskole fra 1868—69.

Chr. Vinderstev, Smedemester, f. 1883 i Thonning, staaet i Lære hos Smedemester D. Nielsen i Lemming pr. Silkeborg. Blandet Smedeforretning og Maskinreparationsværksted.

Niels Larsen †, Fabrikant, f. 1846 Over Uhre ved Karup, oprindelig Landmand, etabl. 1875 i Gjelleruplund, 1884 flyttedes til Hammerum, beskæftiger Aaret igennem 30—40 Arbejdere. Var Medlem af Sogneraadet, Børnehjemmet, i Bankraadet og for Handelsbanken.

S. Mikkelsen-Tønning, forhen Lærer i Busk, f. 1847 i Ølgod, uddannet i Staby Vinterlærer Højskole og Blaa-gaards Seminarium. Bestyrelsesmedlem i Ringkjøbing Amts Mejeriforening siden 1894 og i Herning Museum.

S. Mikkelsen-Tønning
forhv. Lærer.

Therkild Hansen
Forretningsfører.

Jacob Jensen
Fabrikant.

Therkild Hansen, f. 1853 i Uhre i Lejrskov Sogn, Elev paa Askov Højskole 1874—75. Bestyrelsesmedlem i jysk Husmandsforening 1888—98, Forretningsfører i samme Forening siden 1898, Formand i sammes Begravelseskasse og i Hagelskadeforsikringsforeningen.

Jacob Jensen, Tricotagefabrikant, f. 1858 i Herning, Medlem af Meningsraad, i Bestyrelsen for Børnehjemmet, „Gamle Minder“ samt Herning Avis og Missionshotellet i Herning.

M. Brøndlund
Førstelærer.

K. Knudsen
Fabrikant.

M. Brøndlund, Lærer, f. 1858 i Nysogn paa Holmsland, uddannet paa Staby Højskole og Blaagaard Seminarium, Formand i Hammerum Herreds Skytteforening og i Hammerum Foredragsforening.

J. P. Bjerregaard, Købmand, f. 1861 i Bjerregaard i Gjellerup Sogn, paa Højskole i to Vintre fra 1880—81, begyndte Kolonialforretning 1890 i Hammerum og har uafbrudt fortsat denne. Medlem i Sogneraadet og har

været det siden 1908, Medlem af Danmarks Fjerkræavlsforening, har fra dens Udstillinger erholdt mange Første- og Erespræmier samt Sølvmedaille for Fjerkræ, er Næstformand i Amtsfjerkræavlsbestyrelsen.

K. Knudsen, Fabrikant, f. 1865 i Gellerup, Sogneraadformand i Gellerup, Medlem af Menighedsraadet, Taxationsmand i „De danske Grundejeres Brandforsikringsforening, Bestyrelsesmedlem for Aktieselskabet Herning Trælasthandel.

Holger Jensen
Fabrikant.

Ivar Stampe
Fabrikant.

A. Vejrmølle
Manufakturhandler.

Holger Jensen, Fabrikant, f. 1866 i Blaahøj, S. Omme, blev i 1909 optaget i Firmaet „Iver Nielsen & Co.“, i 1905 købtes Iver Nielsen ud af Forretningen, og Firmaet kom da til at hedde „Jensen & Stampe.

Iver Stampe, Fabrikant, f. 1867 i N. Stampe. Medlem af Gellerup Sogneraad fra 1904—09, Formand fra 1904—07, Formand for Hammerum Elektricitetsværk fra 1913 og for A./S. Hammerum Højskolehjem fra 1914, Bestyrelsesmedlem af Gellerup Brugsforening fra 1900—12.

Anders Vejrmølle, Købmand, f. 1869 i Skovby, Gjellerup Sogn, Højskoleundervisning i Jebjerg, Salling Vinteren 1889—90, i Handelslære hos Købmd. M. Merrilld i Herning fra 1891—92, begyndt blandet Forretning (Kolonial, Manufaktur, Isenkram) i Ørre Kirkeby 1893—1904, da solgtes Forretningen til Brugsforening. Overtaget Forretningen her 1910. Fmd. for Den lokale Afholdsforening fra 1911 (under Danmarks Afholdsforeninger) og Formand for „De samv. Afholdsselskaber i Gellerup“ fra 1913 (Logerne: „Kilstrøms

Minde“, „Krygers Minde“ og „Blaa Kors“ samt Afholdsforeningen).

Christen Jensen, Mejeribestyrer, f. 1871 i Velling ved Ringkjøbing, uddannet i Trekløver Mejeri ved Ringkjøbing af Bestyrer Nissen og senere paa Ladelund Mælkeskole af Forstander Niels Pedersen. Har bestyret Mejeriet siden 1894, i hvilken Tid den aarlige Omsætning er stegen fra 180,963 Kr. til 705,482 Kr; Mejeriet har foruden Damp, Elektrisk Drivkraft, nutidsvarende indrettet med nyeste Maskiner. 38 Anerkendelser for Smør i Form af Sølv- og Broncemedallier samt hæderlig Omtale. I Bestyrelsen for Hammerum Højskolehjem siden dets Oprettelse, Fmd. for Logens „Krygers Minde“ siden 1904.

Chr. Jensen
Mejeribestyrer.

A. Uhrskov
Købmand.

Carl Thomsen, Bødkermester, f. 1873 i Vildbjerg, lært hos forhv. Bødkermester Mørch, Herning. Begyndte selvstændig 1896 i Hammerum St.

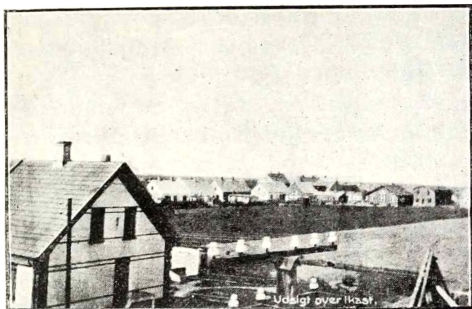
Harald Olsen, Murermester, f. 1876 i Nr. Ørslev paa Falster, lært hos Murermester R. Olsen, Bregninge, Falster. Begyndt som Mester 1906, beskæftiger nu 6 à 8 Mand om Sommeren. Taxationsmand i Vistofts Brandkasse fra 1914.

A. Uhrskov, Købmand, f. 1877 i Tørring, lært hos P. Hansen, Rask Mølle. Etabl. 1904, blandet Landforretning.

A. P. KALLESØE:

IKASTBY

DENS OMGIVELSER OG MINDER.

IKAST BY ligger ved Herning-Silkeborg Landevej, c. 11 Km. Øst for Herning og c. 25 Km. Vest for Silkeborg. Naar man ser Byen fra Engdragene, der ligger lige Nord for, tager den sig smuk ud, som den strækker sig op ad Bakkesiden omgivet af Smaahaver. Særlig tager den sig godt ud, naar det elektriske Lys er tændt og indhyller Byen i et Straalehav, der giver Genskin vidt ud, fordi det er opad til Byen fra de 3 Sider, Nord, Øst, Syd.

Derfor kan man ogsaa se Byens røde Tage og Fabrikskorstenene længe, inden man naar den, saa meget mere som Skov eller tættere Trævækst hverken forskønner Byen eller hindrer Udsigten.

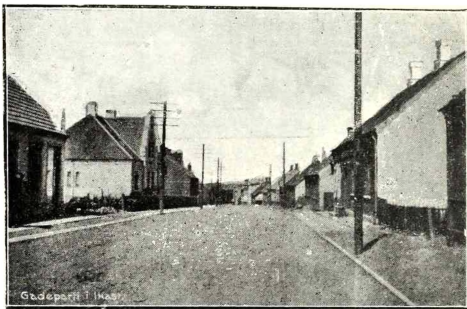
Skønt Byen ikke kender til Sø og Strand, har den dog sin smukke Baggrund i den lige Nord for bugtende Stora (stedlig kaldt Højris Aa), ved hvis Bredder de store Engdrag findes, og hvor Byens Børn tumler sig, tiltrukket af Badelivets Glæder, Engblommernes og Aakandernes Pragt eller Isens spejlblanke Flade.

Ikast er en forholdsvis ny By uden aarhundred gamle Bygninger og Virksomheder og udparcelleret fra Præstegaarden og den gamle Gaard umiddelbart Vest for Kirken, Gaarden som endnu er i samme Families Eje, og som kaldes „Kirkegaarden“, er een af Byens ældste Bygninger og rummer et Stykke af Byens Historie.

Byens Udvikling er særlig foregaaet siden Aar 1900, men da ogsaa med rivende Fart. Gaar man nu, særlig en

Lørdag Eftermiddag eller Aften, en Tur ad de flisebelagte Fortov, kan man efter Færdselen at dømme godt tro sig hensat i en mindre Købstad, ligesom de mange pæne Forretningers Udstillingsvinduer, Dampføjternes Skingren til bestemte Tider om Dagen, Motorernes Stønnen og de tunge Fragtvognes uafbrudte Rumlen minder om, at Ikast ikke længere er en almindelig Landsby.

Fra Aaret 1849 og indtil Jernbanen fra Silkeborg til Herning blev lagt om ad Ikast, kunde Byen nøjes med, hvad en ugentlig ridende Post mellem Silkeborg Postkontor og Herning Apothek kunde lægge af Aviser og Breve

Gadeparti fra Ikast.

i Kirkegaarden, hvor de interesserede saa selv hentede Postsagerne eller lod dem ligge, til de om Søndagen efter Kirketjenesten selv eller ved Lejlighed kunde faa dem.

Nu har Byen daglig Postombæring 2 Gange og hver Dag kørende Postforbindelse med Ejstrup og N. Snede.

Da Jernbanen anlagdes, byggedes en lille Jernbanestation, der bedre end Ord fortalte, hvor ringe Tanker Banevæsenet havde om Byens Udvikling. Nu er Stationsbygningen gentagne Gange udvidet, Stationspladsen mere end fordoblet, og foruden Stationsforstanderen har Stationen nu en Assistent og 2 Portører, mens 10 ordinære og flere Særtog daglig holder ved og passerer Ikast.

Byen selv turde ligesom heller ikke tro paa en større Udvikling. Oppe omkring Kirken og Møllen laa nogle faa Huse, og ved Stationen byggedes ligeledes 4-6 Huse, saa Byen var skarp adskilt i den ældre Bydel eller Kirkebyen og den ny Del eller Stationsbyen, en Deling, der er bleven bibeholdt ogsaa nu, efter at det hele mellemliggende Stykke er bleven tæt bebygget.

Foruden Doktor, Dyrlæge og Apothek, Elektricitets- og Vandværk, fl. store Tricotagefabrikker, 2 Tømmergaarde

og 2 Cementtagstensfabrikker, Frisenborgs Fabrikkers store Bygningskomplex og en stor Brugsforening har Byen en Mængde gode Forretninger og en talrig Haandværkerstand, saa Herning, som før var Befolkningens Valfartssted for større Indkøb, nu ikke længere kan regne med Ikast som sit Opland. Byens stærke Vækst har ligeledes medført, at Mejeriet har maattet oprette et Udsalgssted, hvorfra det daglige Forbrug af Mælk o. l. kunde udleveres.

At Byen ogsaa har sit Atelier og sin Papirhandel skal som noget selvfølgelig blot nævnes.

Ikast Sogneraad 1916.

Ikast udgør sammen med de øvrige Byer: Tulstrup, Faurholt, Lindebjerg, Ravnsvad, Hagelkjær, Skalmstang, Bøgild, Lægdsgaard, Hesselbjerg, Ure, Fønnesbæk, Vesterisen, Isenvad, Store og Lille Nørlund, Toftlund, Grødde, Hold, Remme, Højris Gaard og Mark, samt Vaadde og Hyldgaard een Kommune, der har Form som et Timeglas med en Længde af 22 og en Bredde af 2 à 3 Km. paa det smalleste Sted, hvorpaa Ikast ligger.

Kommunens Anliggender styres og ledes af 9 Sogneraadsmedlemmer og 2 Sognefogder.

Det iflg. Lov af 13.-8.-1841 først valgte Sogneforstanderskab bestod foruden af Sognepræst Randrup, der var „født“ Medlem, af følgende Gaardmænd: Forligsmægler Colbye i Nygaard, Jens Thygesen i Remme, Proprietær Godt, Højris, Troels Jensen i Faurholt, Rasmus Pedersen i Vesterisen, Niels Lund i Ure, Nils Kristensen i Fønnesbæk og Sognefoged M. Lauridsen i Hold. Af de 79 valg-

berettigede i Sognet afgav de 55 deres Stemmer ved det først afholdte kommunale Valg.

Møderne holdtes i „Kirkegaarden“, hvor Sogneforstanderskabet for en aarlig Leje af 3 Rbdlr. aarlig havde sit Forhandlingslokale, ogsaa efter at Sogneraadforhandlingerne fra 1. Jan. 1849 blev offentlige.

En Skrivelse fra Politimesteren i Hammerum Herred af 30.-6.-1847 om, at Sogneforstanderskabet ved Kirkestævne vilde paaminde den menige Almue om en nøjere Overholdelse af Helligdagen har vist været ret kraftesløs, thi de fleste af Sogneforstanderskabets Forhandlinger afgjordes gerne sammen med Sognepræsten ved et kort Møde i „Kirkegaarden“ lige efter Gudstjenesten om Helligdagene. -- Det nuværende Sogneraad holder sine Møder enten paa Fattiggaarden eller i Byens Forsamlingshus.

For Tiden har Byen 3 Sogneraadsmlemmer, nemlig: Fabrikant S. L. Hebsgaard, Købmand Hans Jensen og Møllejer Jens Nielsen, mens Højris Mark og Husmandsbevægelsen er repræsenteret ved Landmand Jens Holdgaard. Af de øvrige Medlemmer er Kr. Nielsen i Faurholt Formand og Johan Moesgaard i Bøgild Kasserer. Den resterende Del af Sogneraadsmlemmerne er N. Paarup og S. Gesse fra Tulstrup og Svend Larsen fra Isenvad.

Kommunens Budget var i Aaret:

	til Skolebygning og Lønning.	Vejvæsen.	Fattig- og Alderdomshj.	
1842	10 Tdr. og 240 Rdlr.	168 Rdlr.		ialt 818 Kr.
1900	4858 Kr.	1747 Kr.	3737 Kr.	- 26315 -
1915	11704 -	5640 -	12282 -	- 56337 -

Af Sognets 220 Tdr. Hartkorn var i Aaret 1915

- a) den skattepligtige Ejendomskyld ialt . . . 3231500 Kr.
b) den skattepligtige Indkomst af Byen ialt 161937 -

Siden en Del af Gaarden Højris de sidste Aar er benyttet til Teglværk, og hele Stykket Vest for Gaarden i de sidste 10—15 Aar er udstykket fra Hovedparcellens $16\frac{3}{4}$ Tdr. Hartkorn i 15—20 Husmandsbrug, ligesom en Del af Sognets øvrige Ejendomme er delt i mindre, har Folketallet væsentlig forandret sig. — Indbyggerantallet var

	i Aaret	i hele Sognet	i Byen
	1900	2110	180
	1915	2970	719

Skolen og dens Børneantal gennem Aarene er bl. a. ogsaa en Maalestok for en Bys Vækst og Udvikling, hvorfor Ikast Skolevæsen, særlig de sidste Aar, skal omtales. Aar 1900 havde Ikast By een Skole med en Enelærer og 92 Børn i Skoledistriktet. Aar 1902 var der i Distriktet een Hovedskole, 2 Pigeskoler med 1 Lærer og 2 Lærerinder til ca. 125 Børn. Aar 1908 toges et selvstændigt Distrikt fra Ikast Skole til Grødde Skole med 1 Lærer, og Ikast Skole fik en Første- og Andenlærer og 1 Lærerinde til det formindskede Distrikt ca. 105 Børn.

1912 var samme Antal Lærerkrafter til Distr. 149 Børn
 1915 — — — — 168 —

Aar 1900 havde Sognet følgende Skoler:

Ikast Hovedskole (Enelærer) ombygget 1865, midt i Sognet, Faurholt og Tulstrup Enelærerembeder mod Nord, Fønnesbæks, Vesterisen og Hede (Isenvad, Enelæreremb. mod Syd.

Som Følge af det store Børneantal i Ikast Skoledistrikt maatte Sogneraadet under daværende Formand Peder Jensen i Toftlund til at forhandle om og planlægge en Ændring for Ikast Skoledistrikt. Sogneraadet enedes da om, at Hovedskolen skulde flyttes Vest for Kirken saa langt som til 9 Mil Stenen og ledes af en Lærer og en Lærerinde, mens samtidig Distriktets østre Del skulde have sin egen Skole i Grødde, bestyret af en Enelærer.

Meningsforskellen rejste sig, og ny Forhandlinger optoges. Resultatet deraf blev, at Sagen med foran omtalte Ændringer udsattes og først 10 Aar efter naaede en endelig Ændring under daværende Sogneraadsformand Niels Østergaard af Suderbæk, som d. 18. Marts 1912 kunde lade den ny 4-klassedelte Skole i Ikast indvi af Provst Götzsche, Herning

Ikast Skole.

Ikast Skole ligger paa en Sandbakke ved Herning-Silkeborg Landevej, tæt op til een af de i 1902 byggede Pigeskoler og 400 M. s. v. for Byen. Skolen ligner en smuk lille Bondegaard med sin Længde-

fløj og 2 Sidefløje og har dejlige, rummelige og tidssvarende Lokaler.

Een af de iflg. Skoleloven af 1814 først ansatte Lærere ved Ikast Skole var K. Aller Kirkegaard, hvis Kaldsbrev er dateret 20. Februar 1817. Ved Afvikling af et Lønspørgsmaal „in natura“ ved Kirkegaards Overtagelse af Embedet nævnes riglignok „Degnen Sørensen“, men om ham har ikke kunnet skaffes særlige Oplysninger.

Kirkegaard skal have virket ved Skolen ca. 50 Aar og efterfulgtes af Sønderjyden Ludolph Christensen (1865 – 1899). Christensens Eftermand er nuværende Førstelærer A. P. Kallesøe, som i Aaret 1899 kaldedes til Embedet af daværende Biskop Götzsche i Ribe.

Ældre Folk har fortalt, at Undervisningen for hele Sognet tidligere besørges af Læreren i Ikast, og at Strækningen Syd for Kirken 1840—50 var omtrent en sammenhængende Hedestrækning, hvis Børn samledes et Par Dage nu og da, naar „æ Degn“ kom ridende paa sin lille sorte Hest, for at Degnen kunde i et tilfældigt eller lejet Lokale bibringe den opvoksende Ungdom fornøden Kundskab.

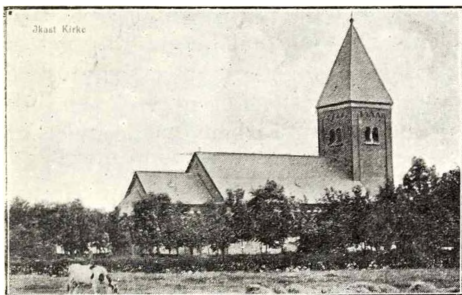
Siden oprettedes faste Biskoler, de nuværende Embeder udenfor Ikast. Til at besørge Ledelsen af Undervisningen i disse Skoler, indtil de blev faste Embeder, lejedes som Regel en Seminarist (Løbedegn) for en Sum af 200 Rdlr. paa egen Kost.

I Aaret 1860 fritoges Læreren i Ikast for ogsaa at undervise i Ure, idet daværende Jægermester Fønnesbæh til Vesterhyldgaard skænkede Ikast Sogn det ham og hans Søskende tilhørende Hus, som kaldtes »Lille Fønnesbæk«, dog saaledes, at Lille Fønnesbæk maatte afhændes, om et mere passende Sted kunde findes; men Skolen skulde hedde Fønnesbæks Skole, og Salgssummen oprettes til et Legat, der skulde benævnes Anders Fønnesbæks Legat og komme Ikast Sogns Skolevæsen tilgode.

Den først kaldede til dette Embede var Jørgen Jensen fra Ilsgaard, og Læreren i Ikast blev derved fri for Undervisningstimer i Ure, men da Jørgen Jensen aarlig skulde nyde Indtægten af en Jordlod paa 40 Tdr. Land, hvorpaa kunde holdes 1 Hest, 3 Køer og nogle Faar, og desuden skulde have Renter af det Lundske Legat paa 500 Rdlr., de 26 Rdlr., som var ydet Læreren i Ikast som Kostpenge og de 14 Rdlr., som den aarlige Leje af et Skolelokale

ellers kostede, stillede Jægermesteren det Krav, at Læreren i Fønnebæks Skole skulde undervise 2 Dage ugentlig i Hede (Isenvad) Skole.

Den gamle Ikast Kirke nedbrændte Natten mellem 4 og 5 December 1904. Ilden menes opstaaet fra Varmeapparatet. Denne Kirke var opført af Granit med Granitkvadre paa Ydersiderne. Disse Kvadre er indsat igen i den nye Kirke. Ved Undersøgelse efter Branden af

Ikast Kirke.

Dr. Macheprang oplystes det, at den gamle Kirke tidligere har været hærget af Ildsvaade, hvorved det oprindelig murede Alterbord var bleven ødelagt. Der fandtes en Sølvmønt fra 1230 og et udskaa-ret Bomærke paa

den indvendige Kirkedør med Aarstallet 1263.

Ifølge en Artikel i Herning Folkeblad Nr. 7, Aar 1905, har den gamle Kirke været opført lige efter Aaret 1200 og bestod da kun af Kor og Skib med lige Gavle. Samtidig med Klokkens Støbning ca. 1460 tilbyggedes Vaabenhus og Taarn. Kirkeklokken, som reddedes og er ophængt i den nye Kirke, er støbt paa Pladsen af en Kobbbersmed Jensen fra Randers og bærer foruden Aarstallet Indskriften:

»Alpha et omega, deus et homo, o, rex gloria veni cum pace« (Begyndelse og Ende, Gud og Menneske, O Ærens Konge, kom med Fred).

Alttertavlen, som brændte, var et stort Billedskærerarbejde, som var udført af en Holstener. For sit Arbejde fik han 45 Sletdalere, 9 Mark og 1 Skilling, hvoraf Søren Christensen og Maren Andersdatter i Neder Hold betalte de 20 og Thomas Nederhold de 6 Rdrl., mens Resten betaltes af menige Sognemænd.

Da Kirkerne, deres Ejendomme og Tiende ved Reformationen inddroges under Kronen, nød Kongen de til Ikast Kirke værende Indtægter, som ifølge udstedt Skøde af 2.-6.-1835 fra Lorentz Lund til Jørgen Christian Godt paa

Højris udgjorde hele Sognets Kongetiende, den hele Kvægtiende og den halve Korntiende, ialt 82 Tdr. 2 $\frac{1}{2}$ Skp. Rug, 59 Tdr. 3 Skp. Byg og 26 Tdr. 4 $\frac{1}{2}$ Skp. Havre.

For sit Kalds Ringheds Skyld fik Præsten i Aulum af Kong Kristian den 3die i Aaret 1555 Benaadningsbrev paa at nyde Indtægten af Ikast Kirke og eet til Kirken hørende Hus, men 1721 fik Sognepræsten Niels Brøndum Skøde paa Kirken mod at betale 200 Kr. til Kong Frederik d. 4. og 21 Rdlr. aarlig til Sognepræsten i Aulum.

Med Tiden blev Kirken, hvis Tag overalt var af Bly, mere og mere forfalden. En Vinternat blæste Blytaget af Taarnet og blev aldrig lagt op igen, men erstattet med BrædderogPap, hvorfor ogsaa Præsten Lorentz Helt i en Indberetning 1766 til Biskoppen om Kirkens baade indre og

ydre Tilstand gav sin Harme Luft i en meget tilspidset og spydig Tone. Kirken var assureret for 15,200 Kr., men Inventariet var ikke assureret.

Bl. Inventariet, som brændte, skal bl. andet nævnes den Offerske eller

Hedegaard & Pedersens
Tømmerhandel.

Pose med Skaft, som tidligere ved Indsamling af Collekt rakes fra Midtergangen ind til Menigheden i Stolestaderne under Salmen efter Prædikenen; et smukt Døbefad af slebent Messing med ophøjet Billedarbejde forestillende Paradistilværelsen, samt et Pibeorgel, der var skænket af Gaard-ejer P. Rosenørn de Lasson og Hustru Anne Kirstine, f. Jensen, af Stensbjerg.

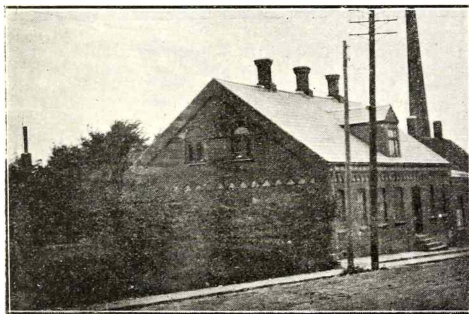
Da Lov om Tiende afløsningen kom, og der ikke siden 1883 var foretaget nogen nævneværdig Reparation ved Kirken, købte Beboerne ved et 4 Mands Udvalg i Aaret 1901 Kirken af Proprietær Thomas Godt paa Højris for 15,200 Kr. Spørgsmaalet om en Udvidelse af Kirken, en Hovedreparation med Ombygning af Nordsiden, som havde

forskubbet sig, eller Tilbygning af een Skibssarm fremkaldte i lang Tid mange Meningsforskelle, som alle smeltede sammen ved Branden.

Ikast nye Kirke er opført Aaret 1906 og ligger paa den gamle Kirkes Plads og er udvidet til 400 Sidepladser. Byggesummen var 38,800 Kr. Om Tilvejebringelsen af den derved fremkomne Difference var en Tid nogen Strid, men denne udløstes paa en god Maade ved Frivillighedens Vej i Aaret 1916.

Den nye Kirke er i Modsætning til den anden, smuk og hyggelig. Der er indlagt elektrisk Lys og Vand, og et nyt Pibeorgel, skænket af afdøde Købmand Hans Jakob Fenger og Hustru Maren, f. Pedersdatter, og Partikulier Ungkarl Thomas Christensen Nedergaard, fremmer ved sine Toner Højtideligheden og Hyggen. En smuk, massiv Granitdøbefont skiller Skibet fra Koret. To Vievandsstene og nogle Tavler om Fjendebesøg og en mærkværdig Ligesten findes indmurede indvendig i Vaabenhuset. — Fra et Vindue i Taarnet haves en vid Udsigt over Egnen.

Tidligere var der kun een Kirke for hele Sognet, men i Aaret 1893 fik den sydlige Del (Isenvad) en Kirke og i 1910 en Bolig for Kaldskapellanen. Dette Kirkedistrikt har sit eget Menighedsraad.

S. Hebsgaards Tricotagefabrik.

Husmand Julius Hvid, Smed Jacob Thusgaard og Førstelærer Kallesøe.

Befolkningens Præg af Sindighed kender den som Midt- og Vestjyde, og adskillige af de endnu levende Mænd har lagt Grunden til deres Stilling og Formue ved

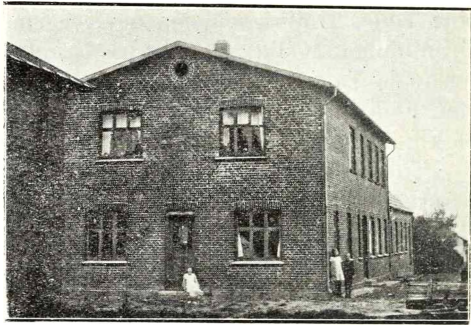
Sognets nordlige Del fik sin Kirke i Faurholdt 1911, men udgør sammen med Ikast eet Kirkedistrikt og Menighedsraad. Denne bestaar foruden af Sognepræsten af Gaardejerne Niels Moesgaard, Kr. Linnebjerg, Joh. Hagelskjær,

som unge at vandre Landet rundt med Uldpakken. Skønt Fabrikerne ogsaa har bidraget til Byens Præg og har hidkaldt en Del for Egnen noget fremmed, saa det daglige Liv former sig noget anderledes end tidligere, staar Byens store Missionshus og lige saa store Forsamlingshus som synlige Tegn paa Interesser udover det daglige Udkomme. I Sognets Yderkanter findes desuden 3 Missionshuse. De mange studerende her fra Byen og Skoledistriktet vidner ligeledes ved deres forholdsvis store Antal om Interesserethed og Dygtighed. At Byen ikke har haft noget „Krak“, skønt den er vokset saa hurtig op, skyldes sikkert den bosiddende Del af Befolkningens støtte og hærdede „Villen“.

Af Personer, Slægter og Gaarde, som har haft eller endnu

har Betydning, skal nævnes:
afd. Gdr. Christen Nielsen,
Frisenborg.

Denne i mange Maader begavede Mand fra „Slottet“ i Dronninglund Sogn begravedes allerede i sit 53de Aar paa Ikast Kirkegaard 1903.

Chr. Rasmussens Tricotagefabrik.

Under sin Drift af Gaarden begyndte han at experimentere med en særegen Slags Tjærepap og Tjære og brandfrit Straatag. Han byggede en Fabrik i Byen, hvor han fremstillede sin Opfindelse under Navnet „Kalciumtjære“. Efter hans Død overtoges Opfindelsen og Fabrikken af A/S. „Frisenborg Fabrikker“, der særlig siden Fabrikens Brand 1913 har udvidet Virksomheden til det mangedobbelte. Chr. Nielsen holdt af Ungdommen, var meget musikalsk og havde en god Sangstemme. Hans vindende Væsen drog Ungdommen, og en Sangforening dannedes med Chr. N. som Leder. Da han desuden var en stor aandelig Personlighed, lagde han ved sine ugentlige Sangøvelser ikke blot Grunden til den gode Menighedssang, men han blev ogsaa som en aandelig Fader for mange Unge, der ved hans Hjælp naaede frem til afgjort Klarhed i deres Gudsforhold.

Kappellan Axel Brostrøm var i Slutningen af Sognepræst Carl August Kleins 28 aarige Præstegerning en kort Tid i Ikast. Ved ham vakte et stærkt aandeligt Røre i Indre Miss. Retning. Dette aandelige Liv har siden faaet Tilvækst under Sognepræsterne F. L. Høeg (nu i Svendborg) og Chr. Fledelius.

Biskop Leuenback til Lolland-Falster er sikkert født i Ikast. Faderen havde nemlig sin Præstegerning her.

Afd. Chr. Moesgaard i Bøgild var i flere Aar Kasserer for Ikast Sparekasse, hvis Indlaansconto i Aarene 1900—15 er vokset fra 24000 Kr. til 60000 Kr.; rimeligvis sammen med afd. Branddirektør J. N. C. Wistoft Medstifter 1871 af Ikast Sogns Sparekasse.

Ikast Sogns Spare- og Laanekasse er stiftet 26. Marts 1871. Dens første Bestyrelse:

I. C. Vistoft, Gaardejer, Lægdsgaard, A. Klein, Sognepræst, Ikast, P. Lassen, Gaardejer, Bøgild, A. Givskov, Farver, Ikast, N. I. Thygesen, Gaardejer, Remme, Povl Petersen, Gaardejer, Hyldgaard, S. Jensen, Gaardejer, Vaadde, Claudi, Gaardejer, Nygaard.

Følgende har repræsenteret Sparekassen som Formænd og Regnskabsfører:

Jens Flensborg, Remme, N. I. Thygesen, Remme, Erik Kristensen, Nygaard, Mads, P. Jensen, Grødde, M. Mosegaard, Faurholdt, Martin Fenger, Ikast, Lærer L. Kristensen, Ikast, var Kasserer og Regnskabsfører fra 1893—98, derefter var Th. Madsen, Ikast, Kr. Madsen, Bøgild, Johan Moesgaard, Bøgild.

Kontoret har været i Ikast Skole indtil 1898, i Ikast Kirkeby fra 1898--1914 og er nu i Ikast Stationsby.

Sparekassen har arbejdet støt og roligt fremad med smaa Indskud og Udlaan, saaledes var Indlaanssummen i 1898 Kr. 23,500, i 1910 Kr. 39,700, i 1915 Kr. 60,500, i 1916 Kr. 72,000. Reservefond Kr. 5,600.

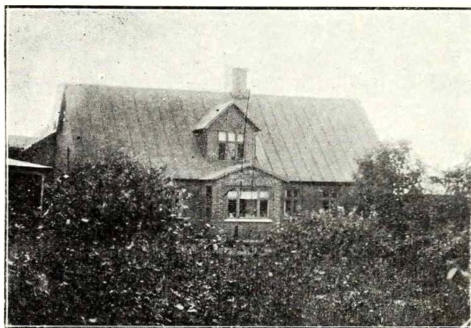
Den nuværende Bestyrelse er: Niels Moesgaard, Faurholdt, Martin Fenger, Ikast, Niels Paarup, Tulstrup, Kr. Thøgesen, Grødde, A. Jensen Rod, Ikast, Niels Flensborg, Remme, og Kr. Moesgaard, Ikast.

Revisorer: Niels Østergaard, Sudebæk og Joh. Hagelskær, Hagelskær.

Fra 1865, da Chr. M. for en Sum af 2000 Rdlr. købte Hesselbjerggaarden, og indtil han 10 Aar efter solgte den

igen for 30000 Kr., oparbejdede han samtidig en Uldvareforretning paa Søndergade i Horsens. Det er dog først, efter at han i 1875 har købt Bøgildgaard, at hans omfattende offentlige Virksomhed i Ikast rigtig begynder. Chr. M. var bl. a. Kredsformand i Wistofts Brandkasse og Taksationsmand for Kreditforeningen. Sønnen Chr. Moesgaard har nu en hel Del af Faderens Tillidshverv og bor i Ikast Stationsby, hvor han staar som Leder og Støtte for den kristlige Ungdomsbevægelse i Byen og Omegn.

Partikulier Niels Østergaard i Suderbæk (Ikast St.) har tidligere boet i Faurholt. Hans store Interesse for Plantningssagen viser sig ved de mægtige Træer, som nu pryder den af ham afhændede Gaard. Ligeledes har N. Ø. tilplantet 1891 det Stykke Hede paa 20 Tdr. Land, som nu danner en smuk Granplantage foran Faurholt. At N. Ø. traadte ind som stiftende Medlem af „Skel-

Kr. Moesgaards Ejendom.

høj Plantage“ lige Syd for Ikast 1907 synes naturligt, saa meget mere, som han i 16 Aar har været Forretningsfører for Hedeselskabets Ikast Distrikt. N. Ø. er desuden Voldgiftsdommer i Hammerum Herreds Retskreds, Formand

for det i 1907 opførte Vandværk og det i 1912 opførte Elektricitetsværk m. m., men særlig skal han omtales som Medstifter af det i 1897 stiftede Okker- og Myremalmsselskab.

Okkeret opgraves navnlig i den til Ikast hørende store Moøse, Troldmosen, og nogle Engdrag. Myremalmen findes i Hedestrækningerne, og Selskabet har i Sognene Bording, Sunds og Ikast tilkøbt sig Ret til Brydning af store Arealer. Malmen køres til Ikast Station, hvor den knuses og derefter sendes til Gasværkerne, hvor den anvendes til Rensning af Gassen. Efter Afbenyttelsen ved Gasværkerne udføres den og anvendes som Malerstof. Under

den nu værende europæiske Krig er Udførselen standset, da Myremalmen er rig paa Jernstoffer.

Landmand P e d e r J e n s e n, N y T o f t l u n d, Ikast, var sammen med Niels Østergaard, Jens Hagelskjær, Mads P. Jensen og Jens Thygesen, Medstifter af Skælhøj Plantage og har i Lighed med Niels Østergaard været Banebryder for Læ- og Hegnsplantning, saa hans nu afhændede Ejendom „Gamle Toftlund“ ligger hyggelig og dejligt inde

mellem de nu kæmpehøje Træer Foruden sin boglige Viden og Sys-sel arbejder P. Jensen endnu ivrigt for Plantningssagen og Herredets Plante-avlsforening.

Hans Dygtighed førte ham ind i

flere offentlige Hverv, bl. a. Sogneraad-formand,

da Ikast By begyndte at staa i Udviklingens Tegn, ligesom han sammen med N. Østergaard, Jens Hagelkjær og Erik Christensen valgtes af Beboerne til at købe Ikast Kirke og ordne Tiendeafløsningen m. m. Hans Bedstefader Peder Jensen i Grødde havde Sæde i det 4 Mands Raad, der styrede Kommunens Anliggender, indtil Kommunalloven kom.

Branddirektør J. N. C. Wistoft, som i 1882 overtog den af Dr. phil. G. Winther i 1851 stiftede Brandkasse, boede fra 1867—1885 i Lægdsgaard, Ikast og har foruden Deltagelsen i det kommunale Liv sat sit Minde i Ikast ved sit energiske Arbejde, da Jernbanen skulde lægges gennem Byen. I den Kamp, som Wistoft førte med Claudi i Nygaard om at faa Banen mere sydlig over Grødde, Vaadde, Ure, gik Claudi af med Sejren.

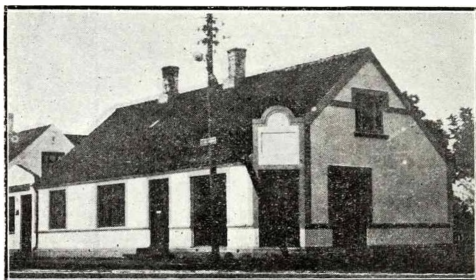
P. R o s e n ø r n d e L a s s o n, født paa Selbjerggaard i Tømmerby Sogn 1810, var Medstifter af Sparekassen. Inden han kom til at bo paa Stensbjerg, Ikast, hvor han

Oskar Jensens Mode- og Manufakturforretning.

døde i 1893, blev han en Dag indkaldt for Sogneraadet i Anledning af sin Gaard, Bøgildgaards, Taksation, de Lasson drejede Samtalen saa længe omkring, at inden Sogneraadet egentlig tænkte over det, gav det Bud paa Gaarden. de Lasson var ikke sen til at slaa til, og Ikast Sogneraad dannede pludselig Aktieselskabet Bøgildgaard. Glæden har sikkert været almindelig, da Chr. Moesgaard, sen., meldte sig som Køber.

Brødrene Jens og Johannes Hagelskjær er født paa Gl. Hagelskær, der har været Familiens Eje i godt 230 Aar. Det er særlig disse to af de fire Brødre, der har taget Del i det offentlige Liv. Jens Hagelskjær som Sognefoged og Lægdsmand i 18 Aar, tidligere Sogneraadsformand,

Th. Paulsens Møbelforretning og Maskinsedkeri.

var Medlem af Skatteraadet m.

m. Johannes Hagelskjær Deltagelse i det offentlige Liv gaar mest i aandelig Retning, men der bestrider han ogsaa mange Tillidshverv. Kinamisisionær Laurids Hagelskjær og

Søster Karoline Hagelskjær i Magdalenegerningen er Børn af Johannes Hagelskjær, der ejede Fødegaarden, som nu er overdraget en Søn.

Om Gaarden Højris med dens Rigdom af Minder for Ikast kan ikke gives detaillerede Oplysninger ud over følgende: I et Dokument dateret Høyriis 12. April 1816, hvor Caspar Møller til Høyriis, Landvæsenscommisair i Ringkøbing Amt, Herredsfoged og Skriver i Hammerum Herred, gør vitterlig, at Aar 1814 den 20. Maj blev efter Begæring af Ejeren Lars Lundsgaard foretaget offentlig Auktion over nogle Parceller fra Remmegaard i Ikast hvortil det Kgl. Rentekammer under 31. December havde meddelt Bevilling, finder vi Højris som Sæde for Hammerum Herreds Thing og Ret. Til Højris knytter sig Navnene paa de endnu i Sognet levende Slægter: Thygesen, Flensborg, Gesse. Aar 1824 skal Højris være solgt som Dødsbo

efter Kammeraad, Herredsfoged Møller til Landmaaler Flensborg i København. Denne lod Gaarden bestyre af Halvbroderen Jens Thygesen Flensborg, som blev Gaarden tilbudt for 12000 Rdl.; i Stedet for nøjedes han med Parcelen St. Remme for 4000 Rdl. Ifølge Skøde af 17. Maj 1851 fra Niels Jensen Thygesen (kaldet Niels Gesse) i Store Remme blev Lille Remme udstykket som en Parcel derfra, og ved en Declaration dateret Nørholm 26. Marts 1858, overgik visse Rettigheder til Broderen Jens Flensborg Thygesen af Lille Remme. Højris kom der efter i den adelige Familie Lunds Eje, hvis Slægt paa Spindesiden var Rosenørn. En Datter Caroline Margrethe Lund, født

paa Liselund i Sjørlev Sogn, hvis Fader var Lorentz Lund og Moderen Antoinette Elisabeth Rosenørn de Lason, blev gift med Landmand Jørgen Christian Godt (født 1809, død 1864), hvorved Højris overgik i Slægten Godts Eje.

Sønnen Thomas Godt, som var gift anden Gang med en Datter af Sognepræst Blicher i Ikast, og som døde i Sædding 16. December 1902, solgte som omtalt Ikast Kirke. Senere solgte han Gaarden til nuværende Proprietær Sørensen og flyttede selv til Sædding i Bølling Herred.

Sluttelig skal nævnes Navnene paa de Personer, der har sat sig et varigt Mlnde i Ikast som Legatsstiftere og hvis Legater kommer Ikast til gode, nemlig Louise Kirstine Sørensens Legat paa 20 Kr. aarlig, Harreskovs paa 7 Kr. 64 Øre aarlig, Brøndums paa 4 Kr. aarlig, Renter

af Gaardejer Rasmus Hjælland og Hustru Clara Blicher „Billeskovs Legat“ paa 2000 Kr. og $\frac{4}{5}$ til Skole og $\frac{1}{5}$ til Fattigvæsenet af Renter af Legatkapitalen 2000 Kr., som er stiftet af Hosekræmmer i København Mads Andreasen Fønnesbech og Hustru Johanne Christine Andreasdatter Ellemand og bærer Navnet „Det Fønnesbechske Legat“.

Sognets Udstrækning og det bedre og bedre opdyrkede gode Opland vil sikkert indføre en yderligere og lige saa solid Udvikling.

KENDTE NAVNE OG DATOER.

Chr. Moesgaard
Gaardejer.

Th. Poulsen
Snedkermester.

A. P. Kallesøe
Førstelærer.

Kristen Moesgaard, Gaardejer, født i Ikast d. 31. Aug. 1832, † d. 25. Juli 1912.

Th. Poulsen, Snedkermester, født den 23. Juli 1861 i Ikast, fik sin Uddannelse hos Snedk. Ole Nielsen, Herning, begyndte med egen Forretning 1877. Formand for Elektricitetsværket, i Bestyrelsen for Brugsforeningen og Taxationsmand for „Den almindelige Brandforsikring.

A. P. Kallesøe, Førstelærer, f. 20. Marts 1865 i Grønfeld paa Mols, Seminarist fra Ranum 1887, i 3 Aar Lærer i Tranbjerg, 7½ Aar i Rønde og siden 1899 Lærer i Ikast, Hammerum Herred. Menighedsraadsmedlem, Værgeraadsformand siden Lovens Ikrafttræden, Formand for Sygekassen i 10 Aar.

Kristian Moesgaard, Landmand, Hesselbjerggaard, f. 1868 i Ikast, drev Gaarden „Vesterhaab“ til 1909 og overtog da sin nuværende Ejendom. Valgt som Kasserer for Ikast Sogns Sparekasse 1913, Formand for Mejeriet „Godthaab“ 1913, Formand for Hammerum Herreds Hesteforsikring 1903, Distriktskommisær for Wistofts Brandforsikring 1899, Taktionsmand for Vest- og Sønderjyske Kreditforening 1907, hvilke Stillinger han har endnu.

Kr. Moesgaard
Gaardejer.

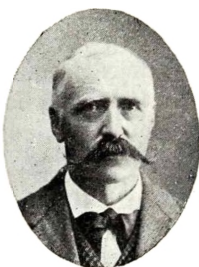
C. Hildestad
Stationsforstander

S. Hebsgaard
Fabrikant

C. Hildestad, Stationsforstander og Postekspeditor, f. i Fredericia 13. August 1868, ansat ved Statsbanerne fra 1885, Stationsforstander i Gjern fra 1908, i Ikast fra 1914.

S. Hebsgaard, Fabrikant, født 1870 i Hvidbjerg Sogn, lært Mejerifaget, bestyret Ikast Andelsmejeri fra 1895—1906. Fabrikken i Ikast anlagt i 1901, denne flyttes til Herning i Begyndelsen af 1917. Medlem af Ikast Sogneraad og Skolekommission.

S. Hedegaard
Tømmerhandler.

Chr. Rasmussen
Fabrikant.

Søren Hedegaard, Tømmerhandler, født 1872 i Hedegaard i Ikast, drev Tømrer- og Snedkerforretning fra 1899 til 1914, derefter Tømmerhandel.

Chr. Rasmussen, Fabrikant, født 29. Maj 1875 i Bording, faaet sin Uddannelse hos Max Landrok i Ikast.

R. Pedersen, Skræddermester, født 1875 i Klinte Sogn, Fyn, har lært Skrædderhaandværket hos Skræddermester

J. Knudsen i Roerslev paa Fyn, senere videre uddannet i Odense og København, i 1915 gennemgaaet et Tilskærerkursus paa Tilskærerskolen i Assentoft ved Randers, har haft Skrædderforretning i Ikast siden 1901. Fra 1907 til 1911 i Bestyrelsen for Ikast Sogns Sygekasse, fra 1910 til 1914 Formand for Lokalafdelingen af den kr. Afholdsforening „Det blaa Kqrs“.

Chr. L. Jensen
Ekviperingshandler.

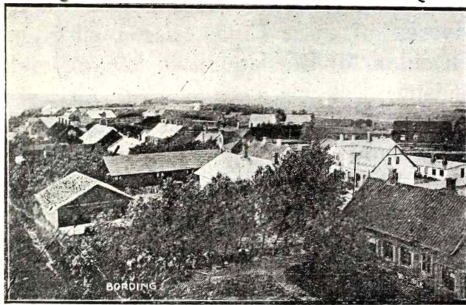
Oskar Jensen
Manufakturhandler.

Chr. L. Jensen, Herreekviperingshandler, født 1885 i Ikast, Skrædderi og Herreekviperingsforretning etabl. 1907, lært hos Andersen, Herning, derefter i forskellige Byer og Kursus paa „Dansk Tilskærerskole“ i Randers.

Oskar Jensen, Manufakturhandler, født i Odder 1888, udlært ved C. & G. i Skjern, derefter ved Chr. Christensen i Ringkjøbing og P. Benzon, Odder, etabl. en Manufaktur- og Herreekviperingsforretning 1914 og er nu Byens største.

L. HØJMARK:

BORDING STATIONSBY

ORDET »Stationsby« er et ret ubestemt Begreb med Hensyn til de nævnte Byers Størrelse. Det omfatter Byer, der, hvad Indbyggertal angaar, rangerer med mindre Købstæder og ned til de allermindste med nogle faa Huse, men alle med det fælles Særkende, at det er Jernbanelationen, der har givet Stødet til deres Fremkomst, og at det er et Centrum for deres nærmeste Omegn.

Det er en ret interessant Kendsgerning, at Købstæderne, naar en Jernbanelinie, der berører dem, skal føres igennem, tit giver betydelige Bidrag til deres Anlæg, skønt der ved hver Station som Regel opvokser en lille Konkurrent, Stationsbyen. Omegnens Beboere afgør jo dér største Delen af deres Indkøb, da der købes tilvisse lige saa billigt som i Købstaden. Man skulde jo synes, at denne Hjemmehandel maatte være til Skade for Byerne; thi hvad der sælges det ene Sted, sælges ikke det andet.

Bording Sogn er beliggende i det store Hammerum Herred, der er 23 □ Mil og paa Størrelse med Lolland. Da Herredet indeholdt store Hedestrækninger, var det forholdsvis let for Smaafolk at komme i Vej her, saa der paa sine Steder var megen Fattigdom, og Herredet kaldtes for Spøg »Jammerfuld Herred«, vel mest af udenherreds boende. Nu er forøvrigt Jammeren forbi, og Folkene her bærer Hovedet lige saa højt som de gør andre Steder i Landet, og endnu er der det Gode her, at en ung Mand, som er dygtig og sparsommelig, let kan tjene saa meget, at han kan komme i en selvstændig Stilling.

Her i Herredet var den saakaldte Bindeegn, hvor alle strikkede, baade Unge og Gamle, baade Mænd og Kvinder, og Nedskriveren af disse Linier har i sit Hjemsovn set Sognefogden sidde for Bordenden og bruge Strikkepindene som den Bedste. Det var gammel Skik der i Gaarden, at man skulde strikke saa meget hver Vinter, saa de strikkede Uldvarer kunde indbringe Pengene til Skatten. Nu er Binderiet og Bindestuens Saga forlængst ude. Folk har kastet sig over Landbruget, og ved nyere Dyrkningsmaader opnaaet mere end at fordoble deres Kvægbesætninger. Landbruget lønner sig nu bedre end Uldbindingen, om end denne var god i sin Tid.

— — — — —

Bording Sogn er det østligste i Hammerum Herred, det har tidligere hørt til Ginding Herred, og den sydøstlige Del af det har i sin Tid hørt under Skanderborg Amt. Sognet udgøres for største Delen af den saakaldte Bording Bakkeø, der som Navnet antyder hugter sig i Bakke, Dal. Paa Bakkeøerne er der mange Steder Lerunderlag, ligesom der ogsaa findes Mergel, hvilket savnes paa de store Hedeblader, og Mergel er som bekendt en Nødvendighed, naar der skal være Tale om Hedeopdyrkning. Bording Sogn har saaledes Betingelser for, at Heden kan tages ind til Opdyrkning, og dette er sket i en Udstrækning, som Fædrene ikke drømte om. Den som møder med Arbejdslyst og Kraft, Flid og Nøjsomhed kan endnu bryde sig en Bane paa Heden; men disse gode Egenskaber maa ogsaa til, om der skal komme noget ud af det. Der maa hænges i fra Morgen til Aften og undertiden lidt af Natten med. En Hedeopdyrker, der begyndte paa den brune Hede, hvor der ikke var et grønt Straa; men som nu sidder i sin pæne nybyggede Gaard som Medlem af Sogneraadet, fortæller os, at da det rigtig gik løs med Sliddet, var det hans daglige Sorg, at Nætterne var alt for lange.

Bording Sogn er over 2 □ Mil stort, og det strækker sig i en Længde af 4 Mil fra nordvest til sydøst, fra det nydannede Grove Sogn i Ginding Herred til Tem Sogn i Skanderborg Amt, Den sydøstlige Del af Sognet har i ældre Tid hørt til Skanderborg Amt, men hører nu sammen med den øvrige Del af Sognet til Ringkjøbing Amt.

I Midten af Sognet laa indtil Slutningen af forrige Aarhundrede den lille, lave kullede Kirke, opført af hug-

gen Granit. Dog havde man i det øverste af den vestre Gavl benyttet almindelige smaa ubanede Kampesten, som man finder dem paa Markerne. Man kunde, naar man saa det, ikke undgaa den Tanke, at det var blevet Kirke-

Bording Kirke.

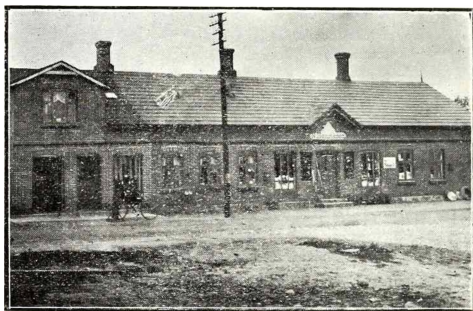
byggerne for dyrt og uoverkommeligt at skaffe de hugne Granitkvadre, og saa har de til sidst maattet tage til Takke med det Byggemateriale, Naturen tilbød dem i rigeligt Maal. Noget lignende

var det med Taget, kun Kirkens Kor havde Blytag, Højkirken blot Tagsten. Kirkeklokken, der hænger i et Stillads udenfor Kirken, er fra 1488 og er helliget til Jomfru Marie. I Slutningen af forrige Aarhundrede blev Kirken, der var alt for lille og brøstfældig, revent ned, og en ny anseelig Korskirke opbygget i Stedet. I Sognets sydøstlige Del blev der i 1893—94 opført en Filiationkirke, der betjenes af Sognepræsten i Bording. Kirken blev opført paa en Plads, hvor der tidligere havde staaet en Kirke. Gamle Folk kan endnu huske, at der stod Levninger af de gamle Mure.

Af større Gaarde i Sagnet kan nævnes Munklinde, Nørlund og Rønkilde. Sidstnævnte ligger i den sydøstlige Del af Sagnet og har sikkert sit Navn efter et Væld eller en Kilde, som udspringer østen for Gaarden, og som er den første Begyndelse til Karup Aa, der her har sit Udspring. Denne Gaard er nu udstykket, saa den udgør en hel By. Paa denne ene Gaards Jorder lever nu 11 Familier.

I Bodholt, hvor Stationsbyen er beliggende, finder noget lignende Sted. Gamle Folk kunde for nogle og tredive Aar siden fortælle om den Tid, da Bodholt bestod af tre Gaarde. Nu er der i Bodholt 33 Beboelser foruden de, der hører til Stationsbyen, et talende Vidnesbyrd om, hvad et Hedesogn kan blive til, naar flittige og nøjsomme Mennesker tager fat. I Bodholt findes ikke mere Hede,

alt er opdyrket. Selvfølgelig levede man her i Fortiden under smaa og trange Forhold og hjalp sig i Hovedsagen med, hvad man selv avlede og frembragte. Langt havde man efter alt, hvad der skulde hentes ude fra. Skulde man have Læge, maatte han hentes enten i Holsløbro eller Viborg, og det var ingen Spøg med den Tids daarlige Veje, der tidt blot bestod af et Spor gennem Heden. Bording Sogn fik først indgrøftede Veje i Halvtredserne; det var en Præst ved Navn Henriksen, der gennemførte denne Reform, ligesom han i meget Andet tog sig af kommunale Sager. Man kunde endnu for faa Aar siden finde de gamle Veje i Heden, Snese af Spor løb ved Siden af hinanden, blev et for fuldt af Huller og Slag, dannede man uden videre et nyt ved Siden af det gamle.

N. Henriksens Kolonialforretning.

Omkring ved 1850 kom Aarhus—Ringkjøbing Landevej igennem Bording. Den kom som et Bud fra en fjernere og større Verden, og Folk saa undrende paa, hvorledes man opfyldte Dale og gennemgravede Bakker. En gammel Mand saa tvivlende paa det hele og udbrød i fast Overbevisning: „Di faar en missæl aaller igjennem“. Men den kom „igjennem“ og senere det som større var, Jernbanen.

Banen fra Silkeborg til Herning blev gennemført 1877, og det var først bestemt, at der skulde være Station i Ravnholt, Bording Sogn. Beboerne i Nabobyen Bodholt under Førerskab af Købmand J. C. Nielsen gjorde alt for at faa Stationen flyttet dertil, og der begyndte en lang og bitter Krig, hvis Eftervirkninger sporedes gennem flere Aar. Det kan ikke nægtes, at Ravnholt var den mest passende Plads. Alligevel sejrede de i Bodholt, de blev ivrigt støttede af Beboerne i Guldforhoved, hvor de i Gaardejer J. Darling havde en dygtig Pennefører. Sejren

var dog af en nogen tvivlsom Beskaffenhed. De vandt — Æren; men Stationen mistede de, i det mindste for en Tid, for det blev bestemt, at dersom der skulde ske Forandring med Hensyn til Pladsen for Stationen, saa maatte de lade sig nøje med en Holdeplads. Det gik dem som Ræven, der fik Anden, men mistede Halen; det, de vandt i den ene Ende, tabte de i den anden.

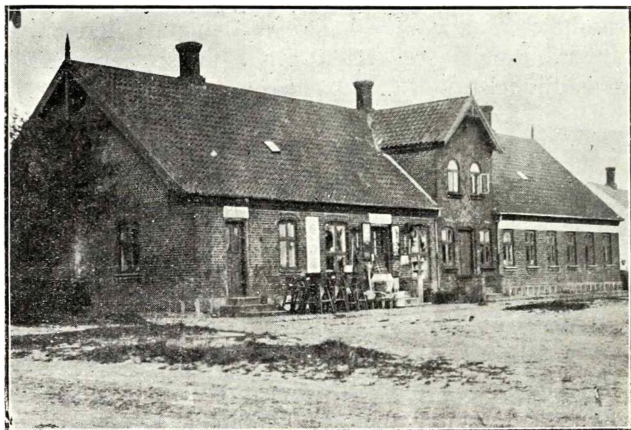
Holdepladsen havde blot Betydning for Post- og Persontrafikken, Gods kunde hverken indlades eller afsættes, og eftersom Tiden skred frem, følte dette mere og mere som en Ulempe. Nu tog man fat med Andragender til Ministerium og Rigsdag. Man fulgte Eksemplet fra Enken og den uretfærdige Dommer. Hvert Aar indgaves et nyt Andragende med de samme Navne, og endelig 1888 kronedes Ihærdigheden med Held, og Bording Holdeplads blev ophøjet til Station. Senere er den med flere mindre Stationer bleven degraderet til Holdeplads; men dette har ingen Indflydelse paa Godstrafikken.

Saalænge der kun var Holdeplads, var der ikke Spor af By. En gammel Kone, Kirsten Pisk (Forvanskning af Bitsch), som boede i et lille Hus nær ved Holdepladsen, gik omkring og solgte Hvedebrød, hun var den eneste Forretningsdrivende der paa Stedet. J.C. Nielsens Købmandsgaard laa et Stykke derfra. Banen havde saaledes ikke ført stort med sig ud over, hvad man havde før; man havde faaet nok saa let Adgang til at komme til Byen, det var i Grunden det Hele.

Samme Aar Holdepladsen blev Station, byggedes Bording Andelsmejeri, og disse to, Stationen og Mejeriet, var det, der gav Stødet til Stationsbyens Fremvækst. Hvilken af de to, der har størst Del deri, skal vi lade være usagt. Maatte der gøres et stort Arbejde for at faa Station, saa maa det ogsaa siges, at Mejeriet heller ikke kom af sig selv. Folk havde nok hørt og læst om Andelsmejerier, hvordan alle Folks Smør skulde kærnes i een Kærne, ja, de var endog trængt ind i Hammerum Herred; men at det kunde gaa i det fattige Bording Sogn, det nærede man en stor Tvivl om. Flere af de mest fremskuende Mænd lagde sig dog i Selen for Sagen. Der blev holdt Møder og snakket frem og tilbage om Tingen, naar man syntes, man var nærest ved det, var man pludselig længst fra det. Men alt paa Jord faar en Ende, og det fik ogsaa disse

Forhandlinger. Endelig var der indtegnetsaa mange Andels-
havere, at man besluttede sig til at opføre Mejeriet. En
Bestyrelse blev valgt, denne laante 9000 Kr., og for denne
ingenlunde store Kapital opførtes det første Mejeri. Det
var lille og uanseligt i det ydre. Man begyndte med tre
Mælkekuske, nu er der 17. Den første Vinter havde man
en Tid lang ikke over 1600 Pd. Mælk daglig, nu har man
ikke under 16000 Pd.

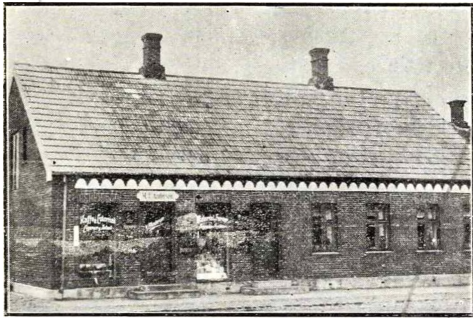
Dette først byggede Mejeri blev med Tiden for lille,
og 1906 blev der bygget et nyt og fuldstændig tidsvarende,
det kostede i et og alt sine 40000 Kr., og det behandler
ca. 5½ Million Pd. Mælk aarlig. Poul Poulsen, Rønkilde-
gaard, er Formand for Mejeriets Bestyrelse, og Kristen
Kristensen, Rønholm, er Kasserer.

I. M. Niensens
Kolonial-, Manufaktur- & Isenkramforretning.

Mejeriet har nu i 27 Aar gaaet sin rolige Gang under
sin dygtige Bestyrer Chr. S. Christensen, der er en Gaard-
mandssøn fra Give og har faaet sin teoretiske Uddannelse
paa Ladelund. Det er ingen let Sag at tjene saa mange;
men Christensen har forstaaet gennem de mange Aar at
sætte sig fast i sin Stilling, og de mange Diplomer, der
pryder Væggene i hans Hjem, vidner om, at det af ham
lavede Smør har formaaet at hævde sin Plads paa Udstil-
lingen.

Overgangen til det nyere Landbrug med Leveringen af Mælk til Mejeriet havde til Følge, at Folks Levemaade og Levevis forandredes. Man hentede nu mere end tidligere Føden ved Købmanden, og de gode Tider

M. P. Andersens
Kolonial- & Materialforretning.

bragte flere Penge ind end før, saa der blev Raad til at ofre mere paa Hjemmenes Udstyrelse. De omdannedes lidt efter lidt i Retning af mere Skønhed og Hygge — Det øgede — Forbrug baade i den ene og anden Retning gjorde, at der blev Trang til flere Købmand og andre Forretningsfolk, der ogsaa kom Tid efter anden eftersom der var Trang til dem. Nu har Byen 4 Kolonialhandlere, 2 Manufakturhandlere og en Isenkræmmer, der desuden har Bog- og Papirhandel. Endvidere er der 2 Slagtere, en Bager, en Træhandler, en Skræder, en Møbelsnedker, der har Møbelmagasin, en Sadelmager, 2 Cyklehandlere, en Skomager, en Marskandiser, 2 Vognmænd, en Maler, en Murmester, der beskæftiger flere Svende. Det er hvad Omegnens Behov for Tiden kræver og heller ikke mere, saa Forholdene maa siges at være sunde og gode. Opsvinget viste sig ogsaa i en stærk forøget Trafik ved Bording St., hvori der særlig de sidste tre Aar har været en stærk Stigning, der hænger sammen med Egnens Opkomst og er foraarsaget af denne. De transportable Mergelbaner har givet en lettere Adgang til at faa Mergel, end som tidligere selv møjsommeligt at hente den frem af Jordens Skød, hvilket var et besværligt Arbejde, og som med de nuværende høje Arbejdspriser vilde falde særlig dyrt ud. Den dyre Arbejdskraft har bevirket, at Maskindriften tages stærkere i Brug. Bortsendelsen af Tørv som Brænde fra de store Statsplantager har ogsaa stærkt forøget Trafikken og vil i Fremtiden faa større og større Betydning. Land-

brugets Fremgang har ført med sig, at der nu holdes langt større Kreaturbesætninger, saa der sælges og bortsendes langt flere Kreaturer end før.

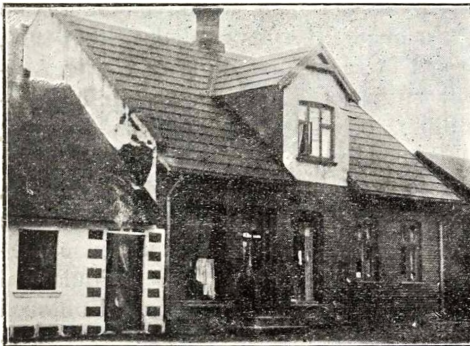
I samme Grad, som Stationstrafikken er taget til, har ogsaa Postvæsenet udvidet sig. Fra først af udgik der kun een Landpost fra Stationen, han havde saa bestemte Aflægningssteder, hvor de nærmest boende afhentede deres Postsager. Nu udgaar der tre gaaende og een kørende Landpost, denne sidste har ogsaa sin Tur at gaa, naar han kommer til Vejende. Tillige fører han Postsager til to gaaende Bude. Den Post, der saaledes fra først af besørgeades af eet Bud, giver nu Arbejde til 6, men nu er der jo ogsaa direkte Ombæring, saa hver Mand faar sin Post ind ad Døren, og Tallet paa Breve og Aviser er naturligvis steget i Forhold til den øvrige Fremgang.

Den, der begyndte først i Stationsbyen var Bager G. Müller. Han er født i København 1851 med et ægte Københavnerhumør og lærte Bageriet i sin Fødeby. Efter at være udlært kom han til Lübeck og gennemrejste paa Fagets Vegne Tyskland paa kryds og tværs. Han begyndte i Bording 1890. Fire Bagere havde den ene efter den anden før ham begyndt Forretning; men det var blevet ved Begyndelsen og havde ikke kunnet gaa, saa Udsigterne var ikke særlig lyse. Men Müller tog fat med godt Humør og trøstigt Mod, hans Hustru stod ham trolig bi, og det gik; i Førstningen rigtignok kun smaat, saa der i en Uge kun solgtes 36 Rugbrød. Først kørte han Rugbrød ud til Forhandlerne paa en Trillebør, senere fik han en almindelig Trækvogn. Nu har han selv Køretøj og bager ca. 30 Tdr. Rug om Ugen, ligesom ogsaa Salget af Hvedebrød er vokset i samme Forhold. Et Par Konkurrenter har han haft; men de er flyttede bort igen, saa han nu er ene paa Pladsen. Hans Søn er hjemme og hjælper ham.

Byen har en Borger- og Haandværkerforening, der sørger for Afholdelse af Foredrag og Oplæsninger, ogsaa tager den sig af mere materielle Sager. Den har saaledes gjort sig fortjent ved Anlæget af et Acetylgasværk, saa Byen har nu Gadebelysning i de mørke Aftener, hvilket maa regnes for et stort Gode, da Kloak- og Afløbsforhold befinder sig paa et meget primitivt Standpunkt, om der overhovedet kan være Tale om Standpunkt i en Sag, hvori der intet er udrettet. Man maa haabe, at Sogneraadet i

en nær Fremtid vil tage sig af dette Forhold med Velvilje. Byen svarer et ret betydeligt Beløb i Skat og er berettiget til at vente, at denne Fordring fyldestgøres, hvad saa meget lettere kan ske, da Terrainet ingen Hindringer lægger i Vejen, idet der er godt Fald. Iøvrigt maa det indrømmes, at Nabo-Stationsbyen Ikast har været mindst lige saa ringe stillet som Bording i saa Henseende. Fælles Skade er fælles Trøst, siger man, men det er nu alligevel en daarlig Trøst. Mejeribestyrer Christensen er Borgerforeningens Formand.

Sognets Skolevæsen afgiver et godt Vidnesbyrd for Befolkningens Tilvækst. For fyrretyve Aar siden havde Sognet kun to fast ansatte Lærere, der hver underviste i

N. Hyldgaards Manufakturforretning.

to Skoler. Saa var der desuden en Biskole, hvor en Mand læste med Børnene to Dage om Ugen; ingen af Sognets Børn fik mere end to Dages Undervisning ugentlig. Børnene fra Overjulianehede og Engesvanghus i det

daværende Kragelund, nu Engesvang Sogn, søgte ogsaa Skole i Bodholt. Senere blev disse Børn dog henviste til deres eget Sogn; men nu har Bording Sogn 8 Skoler, hver med sin Lærer, og der er grundet Udsigt til, at den niende Lærer snart vil blive nødvendig.

Stationsbyens Børn søgte fra først af den gamle Bodholt Skole, der laa ude paa Marken sydøst for Byen. Aar 1900 skete en Omordning af Sognets Skolevæsen, hvorved Stationsbyens Børn blev henlagt til den nybyggede Skole i Ravnholt, hvad der var almindelig Misfornøjelse med, da de saa fik ikke saa lidt længere Skolevej end før. Denne Ordning varede saa til 1907, der foretoges da en ny Ordning, og Bodholt Skole blev flyttet op til Landevejen øst for Stationsbyen. En Del af Børnene derfra kom nu igen

til Bodholt Skole; men fra den Del af Byen, der laa nord for Byen, skulde de vedblivende søge Ravnholt Skole. Ved Imødekommenhed fra Lærerens og Sogneraadets Side fik de dog Lov til at søge Bodholt Skole, saavidt der var Plads. Nu i Aar 1916 er de endelig alle bleven henlagt til Bodholt Skole. Her er Børnetallet nu over 80, saa der i en nær Fremtid maa gøres noget, hvilket rimeligvis vil have til Følge, at der bygges en Forskole eller ansættes en Andenlærer.

Da Indre Mission er den fremherskende religiøse Retning paa Egnen, har Byen siden 1902 haft et Missionshus, hvor der afholdes gudelige Forsamlinger, holdes Børnegudstjeneste osv.

Længe manglede Byen et Lokale til større Møder med almindelig borgeligt Formaal. Herpaa raadedes Bod i 1914, idet der da blev bygget et rart Forsamlingshus. Her holdes Foredrag og Oplæsning, et Skuespillerselskab har endogsaa givet Forestilling, og Bording Husmandsforening afholdt i Fjor en meget vellykket Udstilling her.

Bording Sparekasse har ogsaa Kontor i Stationsbyen, dette Pengeinstitut blev oprettet d. 21. August 1870. Som særlig virksomme ved Kassens Oprettelse kan nævnes daværende Sognefoged S. Nedergaard og Lærer Poulsen i Bording. Kassen begyndte smaat, den havde Kontor i Bording Kirkeby, aaben hveranden Tirsdag. Efter at Stationsbyen vandt frem, blev Sparekassen flyttet hertil, og den fik Kontordag hver Tirsdag. Ved sidste Regnskabsopgørelse viste det sig, at Sparernes Tilgodehavende var 202410 Kr. og at Reservefonden udgjorde 16237 Kr. Af Midlerne var 78550 Kr. anbragte som Udlaan i faste Ejendomme, og 122893 Kr. var udlaant mod Selvskyldnerkavtion. Kassen har ført en rolig og stille Tilværelse uden større Rystelser, og Bestyrelsen har altid optraadt saa lempelig og humant overfor Debitorer, der var i Bagstand, som Kassens Tarv paa nogen Maade kunde tillade.

Gaardejer H. Peder Iversen af Guldforhoved er Bestyrelsens Formand. Partikulier Morten P. Kristensen i Bodholt har siddet i Bestyrelsen i ca. 40 Aar, deraf den meste Tid som Formand.

Ved Aarhundredets Begyndelse blev en Distriktsjordermoder ansat i Byen, og hos Mejeribestyrer Christensen er der Udsalg af Medicin.

Telefoncentral har man haft i flere Aar, saa man ogsaa i denne Henseende har nem Forbindelse med Omverdenen.

Fra ældre Tid holdtes der et Efteraarsmarked i Kristianshede, dette blev flyttet til Stationsbyen, der nu baade har et For- og Efteraarsmarked.

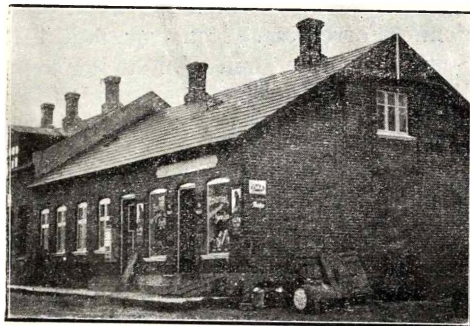
Byen har nu 46—50 Huse og havde ved sidste Folketælling ca. 250 Indbyggere.

Til Slutning kunde vi have Lyst til at omtale Byens Beværningsforhold. Da den gamle Landevejskro i Hestlund blev ned-

lagt, flyttede Ejeren sin Bevilling til Stationsbyen, og her blev nu bygget en Gæstgivergaard, senere kom der ogsaa en Afholdsbeværnning. Ved et Ejerskifte i 1914 blev Gæstgivergaarden omdannet til Afholdsbeværnning, og Byen stod nu med to saadanne, hvilket maa siges at være den ene for meget.

Da Omdannelsen var sket med Gæstgivergaarden, blev det et temmelig almindeligt Ønske, at Byens Købmænd vilde nedlægge deres Spiritushandel, saa man kunde faa „rent Land“. Særlig Medlemmerne af Afholdsforeningen „Blaa Kors“ var ivrige for Sagen. De tre Købmænd, der handlede med Spiritus, gik ind paa at nedlægge Handelen. Det følte snart som et Gode, at Spiritussen var kørt ud af Byen. Lørdag Aftnerne, da der før havde været en Del Støjen og Stimen, blev nu rolige og fredelige som de andre Affener.

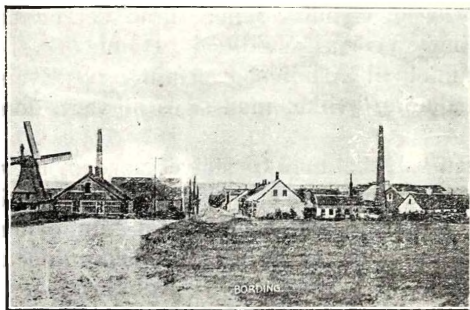
Herligheden varede desværre ikke længe. En Købmand i Sognet solgte sin Forretning, men beholdt Bevilningen til Spiritushandel og aabnede en saadan i Stationsbyen, hvortil han flyttede. Arbejdet der var gjort for at skaffe „rent Land“, var nu spildt; men derved var intet at gøre, Manden stod i sin lovlige Ret. De, som ikke ynder Spiritus, kunde trøste sig med at mene og sige, at

N. P. Larsens Kolonialforretning.

„Loven hun er slet“, og saa forresten arbejde for en ny og bedre Lov, der giver Kommunerne Ret til selv at afgøre, om de vil taale Spiritushandel inden for deres Grænser eller ikke.

Købmand Jacob Martin Nielsen er født i Bodholt d. 12. Maj 1872. Hans Fader var den et Par Gange førnævnte J. C. Nielsen, der med Rette bør omtales sammen med denne Forretning. Han var født i Ravnholt i Bording Sogn, begyndte som Uldhandler og gik med Pakken i København, hvor han tjente gode Penge, dem han forstod at passe paa. Naar han var hjemme drev han Handel med Kolonialvarer, hvoraf han havde et mindre Lager hjemme hos sin Fader. Som den Forretningsmand han var, bar han Varer i en Pose op til Kirkebyen for at gøre Omsætning. Papir til Indpakning og den Slags Smaating var der ikke Tale om. Kunden fik sine Bønner og brune Kandissukker i et medbragt Tørklæde. Senere købte han det nuværende Højgaard nord for Bording Station, og her drev han i mange Aar en betydelig Købmandshandel, som han 1888 flyttede til en nybygget Gaard ved Stationen.

Parti fra Bording.

Aar 1900 overtog ovennævnte Søn Forretningen, han havde i Førstningen nogle Vanskeligheder: men disse overvandt ved Flid og Paa-passelighed, saa Forretningen nu gaar sin rolige, gode Gang. Den har Kunder, som

har handlet der i over fyrretyve Aar, et talende Vidnesbyrd om, at de har følt sig tilfredse.

Købmand Niels Henriksen er født i Tem d. 8. April 1866. Han lærte oprindelig at lave Træsko og ernærede sig ved dette Arbejde i 17 Aar. I 1899 blev han Uddeler og Bestyrer i Brugsforeningen i Pederstrup—Vinderslev Sogn. Her var han i 8 Aar og samlede sig en mindre Kapital. Handelen med Træsko var hans egen, og hans Kone arbejdede med Franskvadsk. Under hans dygtige

Bestyrelse gik Brugsforeningen frem fra en aarlig Om-sætning af 11000 Kr. til 27000 Kr. og fik i den Tid sin egen Bygning. Det var alligevel en mindre sikker Stilling og Henriksen længtes efter at komme til at handle for sig selv, i Stedet for at tjene Penge til andre, og en Lejlighed tilbød sig, da Bording Brugsforening ophørte at bestaa. Han købte da Foreningens Bygning og begyndte Forretning for egen Regning. Han fik en fast og solid Kundekreds i den opløste Brugsforenings Medlemmer, og denne Kreds har jævnt udvidet sig, saa hans Forretning vel nok er Byens største, under alle Omstændigheder er han dens største Skatteyder.

Købmand N. P. Larsen er født i Løkken i Vendsyssel. Han er oplært ved Handelen og aabnede sin Forretning i Stationsbyen i Februar 1909. Forretningen har stadig udvidet sig, og i indeværende Aar oprettede han en Filial i Hølund i Vrads Sogn. Forretningen her gaar særlig godt under Ledelse af Henrik Ernst, en flink kung Mand, der har lært Handelen hos Larsen.

Mads Peder Andersen er den yngste af Byens Købmænd. Han er født i Bording den 30. Novbr. 1888, og lærte Handelen hos Cand. pharm. Kjær i Herning. Han begyndte sin Forretning i Bording 1912 med Kolonial-, Material- og Farvehandel. Der var Trang til en saadan Forretning, og den gaar godt fremad under sin fremadstræbende og energiske Leder.

Manufakturhandler Niels Hyldgaard er født i Ikast d. 20. Juni 1862. Han var til at begynde med Landmand og havde en Gaard i Hestlund; efter at have solgt Gaarden flyttede han til Stationsbyen, hvor han begyndte sin Forretning i 1908. Han driver ogsaa Handel med Herreekvipering, og efter alt hvad man kan skønne gaar Forretningen rigtig godt.

KENDTE NAVNE OG DATOER.

H. J. C. Nielsen
Købmand.

L. Højmark
pens. Lærer.

G. Müller
Købmand.

H. J. C. Nielsen, forhv. Købmand, f. 1837 i Ravnholt, Bording Sogn, † 1909 i Bodholt, Bording St., etabl. i 1858 i Ravnholt, derefter i Bodholt 1876. Sparekassemedlem og Sogneraadsformand.

Laurits Højmark, pens. Lærer, f. 1845 i Skjern, tog Lærereksamen med 1. Karakter paa Jelling Seminarium 1868, været Medarbejder ved Vendsyssel Tidende fra Bladets Oprettelse til 1878 og ved Thomas Niensens „Vejle Amts Folkeblad“ og „Herning Folkeblad“ fra 1880 og til hans Død. Medlem af Bording Sparekasses Bestyrelse 1880—89, Medlem af Bestyrelsen for Bording Andelsmejeri 1888—94.

G. Müller, Bagermester, f. 1851 i København, uddannet i København, derefter arbejdet i 21 Aar i forskellige tyske Byer. Etabl. 1890 i Bording, og Forretningen er i stærk Fremgang.

N. Hyldgaard, Manufakturhandler, f. 1862 i Ikast, oprindelig Landmand i Ikast og Bording. Etabl. 1908, driver den største Manufaktur- & Herreekviperingsforretning, og denne er i Aarenes Løb arbejdet stærkt frem.

Jul. Alslev, Stationsforstander, f. 1864 i Skjødstrup Mølle, først i Handelslære, derefter ved Statsbanerne, i 1904 Stationsmester i Vanløse, 1912 til Bjerregrad og 1913 til Bording.

N. Hyldgaard
Manufakturhandler.

Alslev
Stationsforstander.

Henriksen
Købmand.

N. Henriksen, Købmand, f. 1866 i Virklund (Them S.) Træskomager fra 1882—99, Uddeler i Pederstrup Brugsforening pr. Kjellerup fra 1899—1908, Købmand i Bording St. fra 1908; driver Kolonial, Isenkram, Produkt, Granit, Cement og Kunstgødning. Formand for Bording Sogns Hjelpekasse fra 1911, Formand for Midtjysk Handelsforening fra 1914.

I. M. Nielsen, Købmand, f. 1873 i Bodholt, Bording, lært hos J. C. Nielsen. Overtog Forretningen efter Faderen i 1903, og Forretningen er Byens ældste og omfatter Kolonial, Material og Isenkram.

N. P. Larsen, Købmand, uddannet hos St. Steensen, Aalborg.

M. P. Andersen, Købmand, f. 1888 i Bording, lært hos cand. pharm. H. P. Kjær, Herning, og derefter i forskellige Forretninger, Viborg, Lemvig og Ringsted. Etabl. 1912, driver Colonial, Material og Farvehandel.

I. M. Nielsen
Købmand.

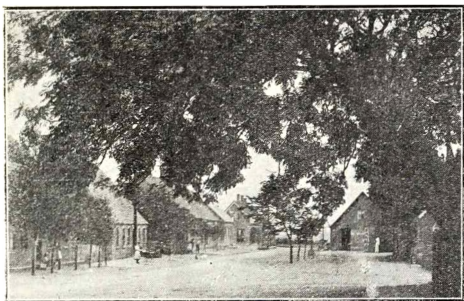
N. P. Larsen
Købmand.

Andersen
Købmand.

TH. K. THOMASEN:

VILDBJERG BY.

VILDBJERG BY, der ligger i Vildbjerg Sogn og har Station ved Struer—Vejle Banen 26 km. fra Holstebro og 16 km. fra Herning, er ikke ved et Spil af Skæbnen eller paa Grund af særlige Forhold skudt op som en Paddehat, men har haft en Udvikling, der vel nøje svarer til Egnens. Denne har i den sidste Menneskealder eller lidt mere gennemgaaet en stærk Udvikling: de store Hedemasser er opdyrket og bebygget, Gaardene med de store Arealer er bleven udstykkede, og Folketallet er vokset — i de sidste 50 Aar med 200 pCt. — i de sidste 25 Aar med 70 pCt.

Byen ligger højt og forholdsvis tæt samlet omkring Kirken, hvis høje Spir kan ses i lang Afstand, og den er en af Vestjyllands smukkeste Landsbyer. Navnet stammer rimeligvis for de mange Væld — paa jydsk „Vild“ — der findes omkring den Bakke paa hvilken Byen ligger, og som antagelig i Hedenold har været et Offersted. Der er i hvert Fald ved Udgravninger fundet flere Stensætninger, der bærer tydelige Spor af Ild, og hvis Aaerne, der løber gennem de Enge, der paa tre Sider omgiver Byen, kan betragtes som Rester af større Vandløb eller Søer, bliver den Antagelse, at her har været Offersted, ogsaa derved bestyrket, idet dette derved er kommet til at ligge ude paa en Halvø.

I Modsætning til saa mange andre Sogne har Vildbjerg Sogn ikke en konstant Befolkning, bestaaende af nogle faa

gamle Slægter, der præger alt i Sognet. Befolkningen er meget blandet, og Byen danner i den Henseende ikke nogen Undtagelse.

Indtil i Halvfjerdserne var der kun Kirken og Skolen, saa kom der Mølle, Smedie, Bageri osv. og fra den Tid gik det jævnt fremad. I 1876 byggede Niels Karl Jensen den Bygning, som L. M. Andersen nu bebor og begyndte en blandet Købmandsforretning. I 1879 overdrog han

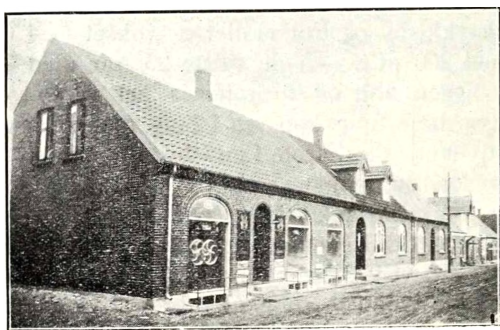

L. M. Andersens Købmandsforretning.

Forretningen til Lars Melgaard Andersen, der siden uafbrudt har drevet den, der saaledes er Byens ældste.

Den næste Købmandsforretning, der kom frem, grundlagdes af Købmd. Thomas Jensen († 1899)

og drives nu som en stor og anset Forretning af Købmd. Pedersen-Leth. I 1898 afstod Bager Mourits Jensen sin Bagerforretning og gik over til Købmandshandel. Denne

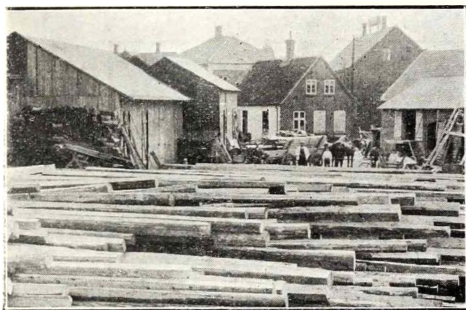

Jens Jensens Kolonial-, Korn- og Foderstofforretning.

drev han saa, indtil han i 1902 overdrog den til Købmd. Jens Jensen, der som vel uddannet Forretningsmand har drevet den op til at være en af Egnens største. Ejendommen er flere Gange blevet ombygget og udvidet. J. Jensen

har desuden været Medlem af Sogneraadet og er Medlem af Bankraadet for Herning Handels- og Landbrugsbank.

I 1896 begyndte Tømrer Chr. Iversen en Tømmerhandel i Byen, og denne har han i de forløbne 20 Aar med Energi og Dygtighed drevet op til en meget stor Forretning og skabt sig en vid Kundekreds. Samtidig har der

Kr. Iversens Tømmerhandel.

i flere Henseender været lagt Beslag paa hans Tid og Evner.

Han har blandt andet været Medlem af Sogneraadet og Kommunkasserer og sidder inde med forskellige Hverv. I den første Tid drev han tillige Tømmerforretning,

men denne gik efter faa Aars Forløb over til Tømrer og Bygningssnedker Th. Thomsen, der nu hver Sommer beskæftiger mellem 10 og 20 Mand.

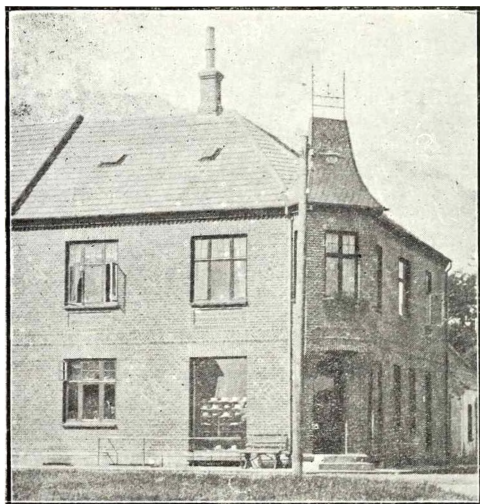
Foruden Skomagermester Thue Pedersen, der er Byens ældste Haandværker og i 1882 begyndte Forretning, er og har det meste af Tiden været eneste Skomager og nu driver en meget betydelig Forretning, maa af ældre Haandværkere, der har været med at præge Byen og bære Udviklingen frem, nævnes:

Malermester Poulsen	der	begyndte	Forretning	i	1890
Fotograf Birkemose	—	—			1891
Skræddermester Wejs	—	—			1893
Snedkermester Hansen	—	—			1896
Saddelmager Knudsen	—	—			1897

I Halvfemserne begyndte daværende Handelsrejsende J. P. Hansen først en Forretning, der nu ejes og drives af A. Jensen som Byens eneste Isenkramforretning, dernæst en Manufakturhandel, som nu gennem mange Aar af K. Skov er drevet som en virkelig fin og solid Forretning. Senere er der kommen en Stab af yngre dygtige Mænd til. Byen, hvor alle, hvad der hører ind under Handel og Haandværk i Sognet, er samlet, er en udpræ-

get Forretningsby, hvad ogsaa 50 Butikker i en Landsby med kun 600 Mennesker er et Vidnesbyrd om. Der har været Sammenhold og Hjælpsomhed mellem Handelens og Haandværkets Mænd.

Indtil i 1904 havde Byen kun Post- og Dagvognsforbindelse med Omverdenen, og maatte da som en Følge af de nævnte Afstande fra Herning og Holstebro siges at

A. C. Sønderbys Skræderforretning.

ligge afsides. Af økonomisk Interesse har ingen Sag paa langt nær spillet den Rolle for Byen og optaget Sindene som Banesagen. Gennem mange Aar var der arbejdet for og atter og atter gjort Forsøg paa at faa en Jernbane, og den som mere end nogen anden har sat al sin Energi og Dygtighed ind paa at skaffe Byen en saadan var afdøde Niels Mouritzen — en Mand, der senere vil blive omtalt — og naar Banen mellem Holstebro og Herning saa ofte bliver bragt paa Tale og blev gennemført saa tidligt, som Tilfældet blev, saa skyldes det sikkert for en Del denne Mands ihærdige Virken for Sagen. Ret vemodigt var det, at han ikke skulde komme til at nyde Frugten af sit Arbejde. Den Dag, Banen blev aabnet, laa han dødssyg og døde faa Dage efter. Indtil Banen aabnedes besørgedes

Varerne til og fra Byen paa J. C. Jensens lange Vogntog af Hestekøretøjer.

1904 betegner et Mærkeaar i Vildbjergs Historie. Da blev Banen aabnet for Driften, og skønt den allerede da var en ret stor By, tog Udviklingen dog Fart baade i Byen og paa Egnen; men det gik her, som det er gaaet saa mange andre Steder: Spekulationen blev usund. Der findes altid en Del Mennesker, som hellere vil spekulere end arbejde, og naar en lille By faar Bane, strømmer saadanne „Eventyrere“ til og tror, at der ligger Guld paa Gaden, og at „man bukker sig kun for at faa 'et“. Man glemmer, at kun et meget begrænset Antal Mennesker kan leve og trives et saadant Sted, og Følgen bliver en Fallit, efter at der er stiftet saa megen Gæld, som man har kun-

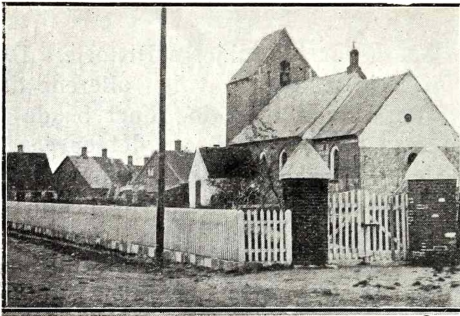
net faa Lejlighed til, og dette rækker altid en Del andre Haanden. En saadan Krise maatte — som sagt — ogsaa Vildbjerg igennem i de første Aar efter, at Banen var bleven aabnet. Siden er det gaaet fremad, Forholdene er bleven stabile, Byen er kommen til Kræfter, og Udviklingen er nu inde i et sundt Spor. Noget nær $\frac{1}{3}$ af Sognets Befolkning bor i Byen og betaler 44 % af Sognets samlede Formue- og Indkomstskat.

Vildbjerg Mølle
M. Svendsen.

Kirken. I Sognet har der i hen ved et Par Menne-skealdre været et stærkt kirke-ligt og kristeligt Liv, og dette har blandt andet givet sig Ud-

slag i en god Kirkegang, Opførelse af Missionshus i 1893 og Forsamlingshus i 1902. Ud fra det første drives der et organiseret Menighedsarbejde, og det benyttes meget, hvorimod det sidste benyttes forholdsvis lidt. I 1905 blev den gamle Kirke, der var ca. 700 Aar gammel og i mange Aar havde været for lille, revet ned, og der blev opført en stor, smuk Granitkirke paa dens Plads. Den gamle Kirkes største Sjældenhed var var Korbuen. Den er ene-

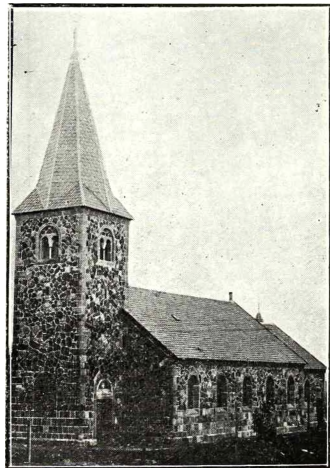

Vildbjerg gamle Kirke.

staaende i Danmark og bleven bevaret, idet den er rejst over Alteret i den nye Kirke.

Skolen. En Skoles Udvikling kan i nogen Maade betragtes som Udtryk for en Egn og Bys Udvikling baade i aandelig og materiel Hen-

seende. Ogsaa Vildbjerg Skoles Udvikling karakteriserer Byens og Egnens. Da Lærer J. P. Hatt (nu pens. i Holbæk) i 1884 kom til Vildbjerg var han foruden at være Enelærer her ogsaa i Sommerhalvaaret Lærer ved Rødding Biskole. Da han i 1898 fraflyttede Embedet, fik Rødding, der nu har 4 Klasser, sin egen selvstændige Skole, til hvilken Lærer Karl Jensen blev knyttet som Enelærer, og Vildbjerg havde da allerede i flere Aar haft 4 Klasser, og der var 105 Børn. I 1908 blev der opført en ny stor, tidssvarende og særdeles smuk Kommuneskole med tilhørende

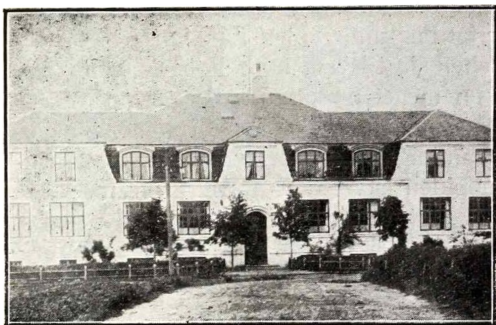

Vildbjerg ny Kirke.

Gymnastiksal, og fra Januar 1909 blev Skolen en af de saakaldte købstadslignende Landsbyskoler med 7 Klasser og 4 fastansatte Lærere og Lærerinder. Skolen har nu 220 Børn, og Børneantallet er saaledes i de sidste 18 Aar vokset med noget over 100 pCt.

Ca. 1880 byggede Niels Mouritsen Kroen, der derefter i en længere Aarrække var i Martin Israelsens Eje. Da han omkring ved Aarhundredskiftet havde afhændet den,

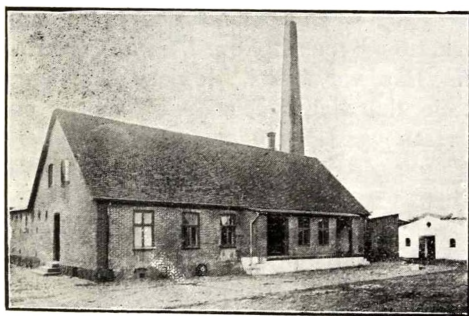
skiftede den i de følgende Aar ret ofte Ejere og kom op i meget høje Priser. Ved et Ejerskifte blev der paa Foranledning af de i Kommunen værende Afholdsforeninger foretaget en Kommuneafstemning, ved hvilken Spiritusbevillingen til Kroen blev stemt ned. Der var stærkt delte

Vildbjerg Skole.

Meninger om Sagen, men nu vil saa godt som alle indrømme, at det var et Gode for Befolkningen i Almindelighed og for de Unge i Særdeleshed, at Spiritusen kom bort, og hertil bidrager ogsaa i høj Grad Hr. og Fru Grumstrup ved den udmærkede og dygtige Maade, hvorpaa de leder Kroen som Afholdshotel. Der er gennemført Orden og Properhed og de Rejsende kommer og bor der gerne.

Mejeriet.

Vildbjerg Andelsmejeri
Bestyrer Molbeck Pedersen.

Efter i nogle Aar at have være drevet som Fællesmejeri, gik Mejeriet, der ligger i Byen, i 1891 over til at blive Andelsmejeri og havde da en Mælkemængde af 1148000 Pd. Sidste Aar var det oppe paa 4627000 Pd.

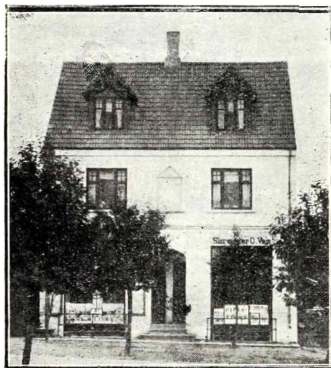
Til Møllen, der ejes og drives af Hr. M. Svendsen, er knyttet en Korn- og Foderstofforening, der sidste Aar havde en Omsætning paa over en kvart Million Kr.

I 1915 fik Byen Apotek' som Hr. J. Jermer fik Bevil-
ling til at drive.

I 1884 opførte et Konsortium en Lægebolig og fik en Læge til at bosætte sig i Byen. Den første døde ganske kort efter, et Par andre blev kun kort; men i 1894 bosatte Læge Fischer sig i Byen, hvor han siden har boet og har skabt sig en meget omfattende Praksis.

Dyrlæge har Byen haft i omtrent lige saa lang Tid.

Naar undtages en større Cementvarefabrik, der for nogle Aar siden startedes af Muremester N. P. Nielsen, og som siden har faaet en

Konkurrent i Murer Andersen, drives der ingen Fabriksvirk-
somhed i Byen.

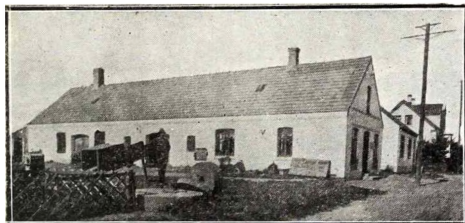
For en halv Snes Aar siden blev der bygget Elektricitets-
værk, der forsyner Byen med
Lys og Kraft.

I 1901 stiftedes Haandvær-
kerforeningen, hvis Formand
hele Tiden har været Maler-
mester Poulsen, og i 1911 stif-
tedes en Borgerforening, for
hvilken Tømmerhagdel Iversen
er Formand.

Den Mand der mere end
nogen anden har virket for Byens Opkomst, er afd. Gaard-
ejer Niels Mouritsen. Han var født i Vildbjerg d. 9. Febr.
1838 og kom til at eje den Gaard, paa hvis Jord nu en
Del af Byen ligger. Han var i Besiddelse af store Evner,
et stort Fremsyn og en rig Arbejdskraft. Han var i flere
Aar ikke alene Vildbjergs men ogsaa Herredets betydelig-
ste Mand og kendt i vide Kredse. Som Aamtsraadsmedlem,
Sogneraadsformand, Landvæsenskommissær, Repræsentant
for Kreditforeningen og Formand for Repræsentantskabet,
Medlem af Jernbanekommissionær, Formand for Landbo-
foreningen for hele Hammerum Herred, Repræsentant for
Hedeselskabet og Skatteraadsmedlem og i næsten utallige
andre Henseende kom han til at spille en fremtrædende

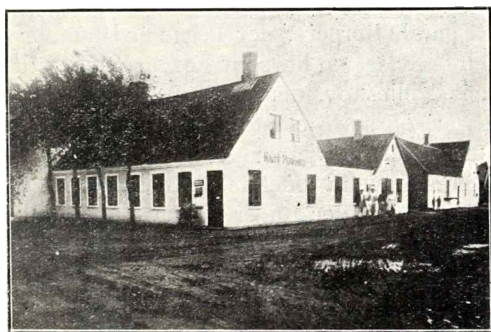
Rolle, og dertil havde han Evner som kun meget faa.

Naar han ikke blev Rigsdagsmand, saa var det kun, fordi han ikke vilde være det og ikke havde Tid dertil.

Morten Andersens Tømrerforretning.

Klogt, roligt og beregnende lagde han sine Planer, og han kunde vente med at faa dem gennemført indtil det betydelige Øjeblik var der, og han blev aldrig bragt ud af Ligevægt. Hans Vinken kom i mange Henseender Byen tit gode. En af hans store Livsopgaver, og den, hvormed

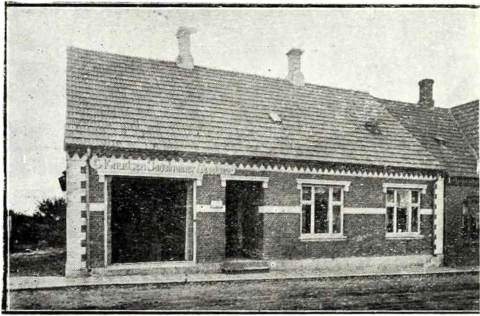

Karl Poulsens Malerforretning.

han mest gavnede sin By, var som før antydet, Banesagen Den ofrede han noget paa, og den virkede han for baade tidligt og silde. Mangfoldige Rejser gjorde han til København i den Anledning, og han lod aldrig en Lejlighed tit at virke for den gaa ubenyttet hen. Den 19. Oktober 1904 døde han, og hans sikre Haand savnedes ofte i de følgende Aar.

Som den, der gennem fiere Aar ogsaa havde Betydning for Vildbjerg, maa nævnes afdøde Dyr læge og Sogneraadsformand S. P. Knudsen.

Af Mænd, der, selv om de just ikke nu bor i Byen, dog har haft Betydning som Kommunalmed og begge for mindst 3die Gang har haft Sæde i Sogneraadet, maa nævnes Niels Christensen, Gammelager, og Chr. Jensen Mosegaard.

C. Knudsens Sadelmager- og Møbellorretning.

Som 2 gamle Borgere, der begge er Dannebrogsmænd, nyder udelt Agtelse, og ligesom hører med i Billedet, maa nævnes Jens Helleskov, der er 92 Aar, og Lærer Hansen, der er 82 Aar, og som ældste Indremissionær i Danmark, er kendt ud over det ganske Land. De har begge det meste af deres Levetid boet i Vildbjerg.

Naar den Bane, der nu er paabegyndt mellem Skern og Videbæk, faar sin naturlige Fortsættelse til Skive, vil den rimeligvis komme til at skære Holstebro—Herning-Banen i Vildbjerg.

KENDTE NAVNE OG DATOER.

O. Birkmose,
Fotograf.

L. M. Andersen,
Købmand.

K. Poulsen
Malermester.

O. Birkmose, Fotograf, f. 1849, etabl. i Vildbjerg som Urmager 1891, senere som Fotograf.

L. M. Andersen, Købmand, f. 1850 i Meldgaard, Vildbjerg, etabl. 1879, han er nu Tyendeforligsmægler, og har forhen været Kirkeværge, Sognevurderingsformand for „Den almindelige Brandforsikring for Landbygninger“, Sogneraadsmlem, Stævningsmand. Opkøbte i sin Tid i en lang Aarrække Kubehonning og bryggede Mjød af. For gl. Mjød tilkendt 1ste Kls. Diplom og Sølvmedaille paa Udstillingen i København 1888, og har gennem mange Aar drevet en større Biavl. Meldgaard Andersen er Byens ældste Borger og har som Medlem af Sogneraadet, som Kirkeværge og paa mangfoldige andre Maader indtil i de allersidste Aar været en af Byens ledende Mænd. Nu er han svag, og Forretningen ledes af en af Sønerne.

Morten Andersen, Tømrer og Maskinsnedkeri, f. 1858 i Vorgod Sogn, kom i Tømrerlære i 1876, begyndte sin selvstændige Virksomhed 1880; de første Aar i Vorgod og siden 1901 i Vildbjerg, hvor han har drevet det siden med en større Udvidelse efterhaanden.

Chr. Iversen, Tømmerhandler, f. 1872 i Herning, lært som Tømmer, derefter arbejdet ved Faget i flere Aar, etabl. 1897 som Tømmerhandler og Entreprenørforretning, særlig Bygningsmaterialer; har været Medlem af Sogneraadet fra 1906—1909, er Formand for Borgerforeningen, Vurderingsmand for „Den alm. Brandforsikring“.

Chr. Iversen,
Tømmerhandler.

Jens Jensen,
Købmand.

C. Knudsen,
Sadelmager.

Jens Jensen, Købmand, f. 1875 i Aulum Sogn, lært hos M. Nielsen, Holstebro, derefter i 7 Aar hos L. Nielsen, Tim, overtog i 1902 Laurits Jensens Forretning, og dennes Omsætning er i Aarenes Løb fordoblet næsten fem Gange.

C. Knudsen, Sadelmager, f. 1876 i Herning, lært hos Sadelmager Jacobsen, Herning, derefter arb. i forskellige Byer i flere Aar, etabl. 1897, Møbelforretning og Seletøj til videre Forhandling, han beskæftiger til Stadighed 3 Mand; er i Bestyrelsen for Haandværkerforeningen, i Bestyrelsen for Vildbjerglunds Plantage.

A. C. Sønderby,
Skrædermester.

M. Svendsen,
Møllejer.

Molbech Pedersen,
Mejeribestyrer.

Niels Korshøj, Gaardejer, f. 1865 i Lyngs paa Thyholm, købte Ejendom i Vildbjerg, hvor han nu har boet i 20 Aar, han har to Gange været Formand i Bestyrelsen for Vildbjerg Andelsmejeri, har været Formand for Hegnsynsmændene, Formand for den herværende Hesteforsikringsforening, har været Sogneraadsformand siden 1909.

Karl Poulsen, Malermester, f. 1867 i Ikast Sogn, lært Malerhaandværket hos Malermester P. Raben, Herning, begyndte Malerforretning i Vildbjerg den 1. April 1890; er Formand for Vildbjerg Haandværkerforening, i Bestyrelsen for Borgerforeningen, Lærer i teknisk Skole, Vurderingsmand for Den alm. Brandkasse og Vurderingsmand for Husmandskreditforeningen.

O. Wejs,
Skrædermester.

J. Jermer,
Apoteker.

Th. K. Thomasen,
Førstelærer.

O. Wejs, Skrædermester, f. 1869 i Henne Sogn, lært hos Skrædermester Wejs i Klintting, derefter arbejdet i flere Aar i forskellige Byer, gennemgaaet Huthers Tilskærer Akademi to Gange, etabl. 1893, driver Skrædderi, beskæftiger til Stadighed to Mand; han er i Bestyrelsen for Haandværkerforeningen.

Jens Jermer, Apoteker, f. i Sall pr. Hammel, uddannet paa Frijsenborg (Hammel) Apotek, Assessor pharm P. Hempel, taget Eksamen ved Universitetet i København, fungeret 30 Aar (1885—1915) paa Apotek i København, samtidig arbejdet i kemisk-analytisk Laboratorium.

Th. K. Thomasen, Førstelærer, f. 1871 i Jegindø, taget Skolelærereksamen 1896, været Lærer i Almstok ved Vejle fra 1897—1899, og i Vildbjerg Lærer og Kirkesanger siden 1899.

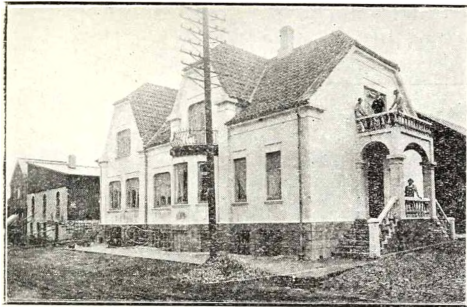
A. C. Sønderby, Skrædermester og Herreekviperingsforretning, f. 1882 i Vildbjerg, lært hos A. Andersen, Herning, derefter arbejdet i forsk. Byer, etabl. 1903, driver 1. Kls. Herre- og Damekonfektion samt Ekvipering, og stadig Fremgang i Forretningen, han er Medlem af Bestyrelsen for Haandværkerforeningen.

M. Sørensen, Møller, f. 1884 i Skivum ved Nibe, lært paa Oustruf Mølle ved Aars, overtog Vildbjerg Mølle 1915.

C. V. Molbech Pedersen, Mejeribestyrer, f. 1888 i Lind, lært paa Rind Andelsmejeri, og derefter paa forskellige af Landets Mejerier og opoldt mig paa Ladelund Mælkerskole i Vinteren 1909—1910, og overtog Pladsen her som Bestyrer 1ste Maj 1915.

J. JENSEN:

KIBÆK OG OMEGN

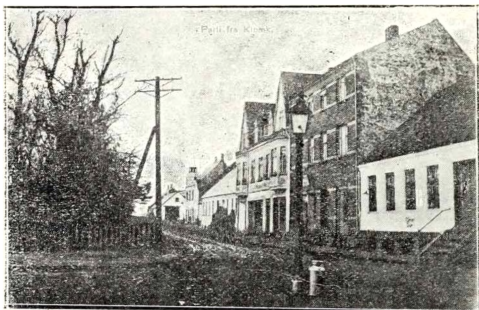

A. Bredmoses Villa.

Om Kibæk, som ligger i Assing Sogn, fortæller Sagnet, at den for mange Aar tilbage hed Tibæk. Navnet Tibæks Oprindelse sættes i Forbindelse med Kibæk Vandmølle, idet der til denne fører ti Bække, og fra disse ti Bække udledes Navnet Tibæk, som saa i Tidernes Løb er bleven forandret til Kibæk. — For en 30 a 40 Aar tilbage var der, hvor Kibæk nu ligger, kun de øde Sandmarker, og lidt længere mod Nord skjulte Lyngtæppet den karrige Jordbund, den Jord, som nu ved Hjælp af Mergling og ihærdigt Arbejde, bringer Velstand til Huse.

Blandt de Navne, som særlig knytter sig til Kibæk By, kan nævnes Købmændene V. Merrild, A. Bredmose og H. M. Jensen. — I Aaret 1881 blev Banestrækningen Herring-Skjern aabnet for Drift. Nær ved Stationsbygningen blev der samme Aar (1881) bygget en Købmandsforretning af V. Merrild. Nu var det første Hus rejst i Kibæk og dermed Begyndelsen til Stationsbyen. Sidst i Firserne solgte Merrild sin første Forretning i Kibæk og byggede i Nærheden en større Ejendom. Nu kunde Landmændene faa Mergel med Banen, og det førte til Opdyrkning af den golde Hede. Det viste sig snart, at Jordens Ydeevne var langt rigere end man havde ventet. Lyngen blev nu lidt efter lidt afløst af bølgende Kornmarker. De rige Afgroder gav ikke blot en fyldt Lade, men ogsaa en mægtig Forøgelse af Besætningen. For at den driftige Landmand kunde producere saa meget Kød og Mælk som mulig,

maatte der købes Kunstgødning til Jorden og Kraftfoder til Kreaturerne. Heraf benyttede den udprægede Handelsmand V. Merrild sig, idet han i sin nybyggede Ejendom,

Gadeparti fra Kibæk.

begyndte en Foderstofforretning. Da meget af det som Landmændene havde Brug for, købtes i malet Tilstand, maatte Merrild, for at tilfredsstille Forbrugerne, sørge for Kornets Maling. Med dette for Øje bortbyttede

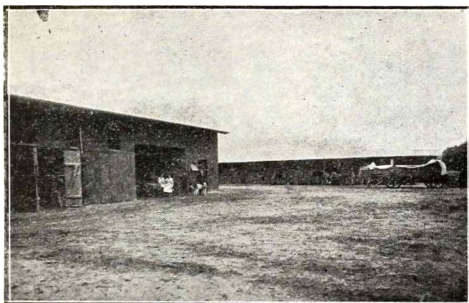
Merrild sin daværende Ejendom med Kibæk Mølle, hvorfra der siden den Tid er drevet en meget stor Korn- og Foderstofforretning. I Halvfemserne byggede Merrild endvidere en ny Købmandsforretning i Kibæk, som han dog i Aaret 1896 solgte til nuværende Sogneraadformand A. Bredmose. I en Aarrække var Merrild Medlem af Assing Sogneraad. I den Ejendom, som A. Bredmose købte af Merrild, øvedes en Tid Kolonialforretning samt lidt Trælastforretning; men da Trælastforretningen stadig udvidedes, solgte Bredmose Kolonialforretningen til Købmand Andersen i Aaret 1913.

Samme Aar byggede A. Bredmose, foruden en smuk Villa til Beboelseslejlighed, store Pakhuse til Tømmer og Støbegods.

M. Merrilds Kolonialforretning.

Fra nævnte Aar har A. Bredmose drevet en meget stor Trælast- og Støbegodsforretning. Da det er den største Trælastforretning i mange km. Omkreds, ses ofte de tungt-

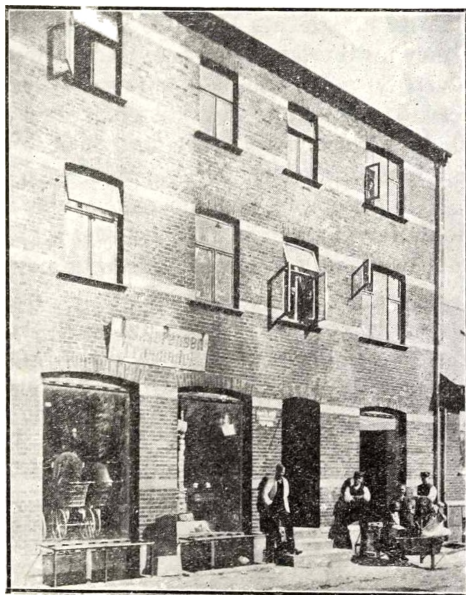

A. Bredmoses Tømmerhandel.

belæssede Fragt-
vogne køre Tøm-
mer m. m. fra
Bredmoses store,
velforsynede Lag-
er ud til de for-
skellige Bygge-
pladser. Siden
1909 har A. Bred-
mose været For-
mand for Assing
Sogneraad. End-
videre er Bred-
mose i Bestyrel-

sen for Herning Handels- og Landbrugsbank, Medlem af Sogneraadforeningen for Hammerum Herred og Medlem af Prisreguleringskommissionen for Ringkøbing Amt. —

Sidst i Halvfemserne begyndte H. M. Jensen en lille Manufakturforretning i Kibæk. Med H. M. Jensens udprægede Handelstalent, i Forening med en stærk Villie og

J. S. Sørensens Træhandel.

Energi, et vindende Væsen og en vis Evne til at vinde Kunder, varede det ikke længe før H. M. Jensen ved Nybygninger udvidede Forretningen.

Bygning rejstes ved Bygning, og i de senere Aar har H. M. Jensen for-

uden sine hyggelige Butikslokaler, mægtige Lager o. s. v. adskillige Lejligheder til Udleje. I det hele taget er H. M. Jensens Ejendom fra det lille, uanseelige Hus blevet udvidet til den velkendte Hjørnebygning paa „Kibæk Torv“.

H. M. Jensen er for Tiden Medlem og Kasserer for Assing Sogneraad. Medlem af Skolekommissionen og Medlem af Menighedsraadet.

Foruden de alt nævnte større Bygninger i Kibæk, kan endvidere nævnes Gæstgivergaarden, der i Aaret 1881 blev bygget af Karl Cosach. 1883 solgte Cosach Gæstgivergaarden til Merrild, som dog kort Tid efter atter solgte den. I Aaret 1902 blev Gæstgivergaarden købt af dens nuværende Ejer Steffen Jensen. Kibæk er i de sidste Aar vokset ret betydeligt. Til Eksempel kan nævnes, at der i 1912 kun var to Kolonialforretninger, i 1915 var der seks Forretninger i nævnte Branche, og mange andre Forretninger ligger nu Side om Side.

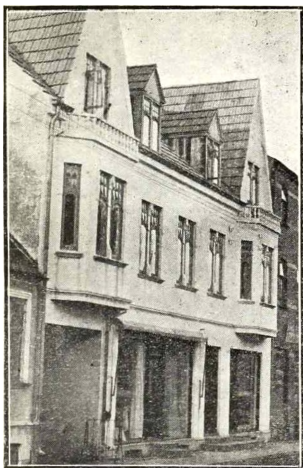

J. P. Petersens Møbelforretning.

V. Merrilds Korn- og Foderstofforretning.

For Eksempel nævnes J. S. Sørensens Træhandel P. Nielsens Manufakturforretning, C. Thomsens Ur- og Guldsmedeforretning og mange flere. Endvidere bør nævnes Ce-

P. Niensens Manufakturforr.

mentstøberiet, som under J. P. Pedersen og M. Aagaards Ledelse i de sidste Aar er gaaet betydeligt frem. For faa Aar tilbage afholdtes Marked i Assing. Disse Markeder er nu flyttet til Kibæk til stor Gavn for Forretningsfolkene, da der disse Dage kommer mange Folk og mange Penge til Byen.

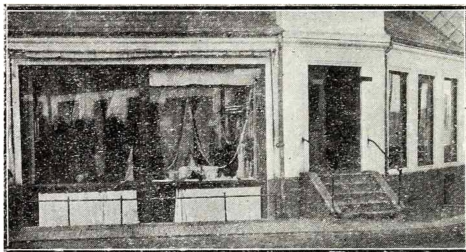
I 1914 fik Kibæk sit eget Elektricitetsværk, hvorfra Byen og de nærmest liggende Ejendomme forsynes med Lys og Kraft. — Da der en Del Aar har været en Læge i Kibæk, har man ofte følt Savnet af et Apotek. Dette Savn haabes nu snart at blive afhjulpel, idet

Assing Sogneraad under A. Bredmoses dygtige Ledelse, for Tiden arbejdes paa at faa et Apotek til Kibæk, og saa vidt vides, er der godt Haab om, at Sogneraadets Arbejde i denne Sag vil krones med Held.

Paa Skølevæsenets Omraade er der de sidste halvtreds Aar sket meget store Fremskridt. Assing Sogn, som tidligere hørte til Sdr. Felding, havde før 1870 ingen fast ansat Lærer, hvorfor Degnen i Sdr. Felding forrettede Kirkesangertjenesten i Assing Kirke. Paa nævnte Tidspunkt kunde man faa det, „Særsyn“ at se, at Præsten fra Sdr. Felding kom kørende i Kassevogn til Assing Kirke.

For at Børnene i Assing Sogn ikke helt skulde være udelukket fra Skolegang, holdt Læreren fra Sdr. Felding Skole i et lejet Lokale i Assing en halv Dag om Ugen om Sommeren. Om Vinteren lejedes en Biskolelærer til at forestaa Undervisningen. Endelig i halvfjerserne fik Assing Sogn deres første fastansatte Lærer, 1890 blev der ansat en Lærer til, med Bopæl i Mikkeltborg, hvortil Kibæks skolepligtige Børn blev henvist. Efter Aar 1900 voksede imidlertid Indbyggerantallet i Kibæk ret betydeligt, hvorfor Kravet om en egen Skole stadig blev stærkere. Der blev da oprettet en Privatskole i Kibæk Forsamlingshus. Ønsket om flere Skoler i Assing Sogn kom mere og mere

i Forgrunden; men Enighed om Skolernes Antal og Beliggenhed kunde foreløbigt ikke opnaas. Under den daværende „Skolestrid“ blev A. Bredmose i Aaret 1909 valgt til Formand for Assing Sogneraad. Ved Bredmoses Interesse for Skolevæsenet, hans ihærdige Arbejde for at fremme

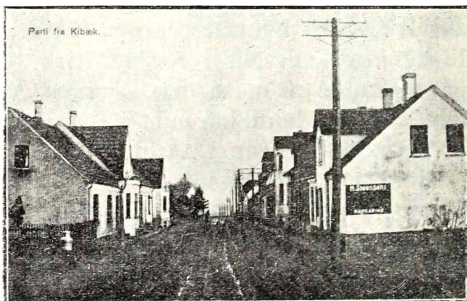
H. M. Jensens' Manufakturforretning.

Skolesagen, i For-
ening med en fast
Villie om at faa
en bedre Skoleord-
ning, lykkedes det
Assing Sogneraad
i Løbet af 2 Aar
at faa bygget fem
nye Skoler i Sog-
net. Blandt disse
fem var Kibæk
Skole, som blev

bygget 1911. Kibæk havde nu faaet sin egen Skole med to lyse, hyggelige Klasseværelser, og November 1911 blev der ved Kibæk Skole ansat en Førstelærer og en Lærerinde. For Tiden haves Hverandendagsundervisning, men det er Manges Haab, at den Tid ikke er fjern, da man for Kibæks Vedkommende maa faa Hverdagsundervisning.

Det religiøse Liv, som præger Hammerum Herred, har sat dybe Spor i Assing Sogn. Omkring ved Aaret 1890 byggedes det første

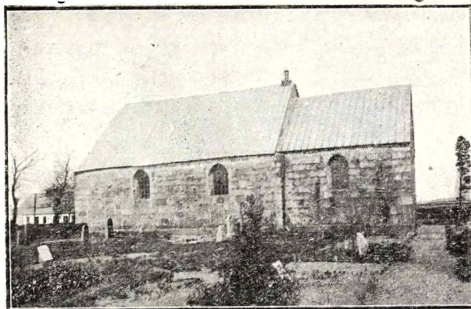
Missionshus i Kibæk; men allerede faa Aar efter viste det sig at være alt for lille til at rumme de mange Mennesker, som strømmede til de afholdte Møder. Der blev da bygget et nyt meget større og

Gadeparti fra Kibæk.

smukkere Missionshus, som kan rumme over 400 Mennesker. Nuværende Sogneraadsformand A. Bredmose og Købmand V. Merrill, Kibæk Mølle, skænkede Byggegrunden, og ved frivillige Gaver og Bidrag blev Missionshuset

bygget og indviet den 16. September 1908. Blandt de Mænd, som særlig har taget Del i det aandelige Arbejde i Assing Sogn, kan nævnes Skomagermester Ole Kjær, Kibæk. I en Aarrække var O. Kjær Medlem

Kibæk Kirke.

af Assing Sogneraad og Skolekommission. At Kibæk Stationsby i saa faa Aar har naaet et Indbyggerantal af ca. 400 Mennesker, skyldes sikkert de solide Forretninger, som alt er nævnt, samt det store og ret gode Opland, og at Kibæk Station ogsaa søges af mange Landboere, ses blandt andet af efterfølgende Tal, idet der i Aaret fra 1. April 1909 til 31. Marts 1910 blev solgt 16,726 Billetter, i samme Aar ankom der til Kibæk Station 7,582 Tons

Gods og blev afsendt 2408,8 Tons Endvidere blev der samme Aar afsendt 24 Heste, 447 Kreaturer, 882 Kalve, 842 Faar og Lam og 3095 Svin. Aarsindtægten for nævnte Aar var 33981,00 Kr. Tre Aar senere, nemlig

fra 1. April 1912 til 31. Marts 1913, blev der solgt 20,119 Billetter, og 11189,2 Tons Gods ankom nævnte Aar til Kibæk Station, hvorimod der kun afsendtes 2219,8 Tons. Samme Aar blev der afsendt 17 Heste, 848 Kreaturer, 1262 Kalve, 973 Faar og Lam og 3672 Svin. Aarsindtægterne dette Aar 47623 Kr. Aaret efter altsaa fra 1. April 1913 til 31. Marts 1914 var Aarsindtægten 59000 Kr. Fra Kibæk Station udgaar daglig 4 Landposter samt en kørende Post, som bringer Postsager til tre gaende Postbude.

KENDTE NAVNE OG DATOER.

V. Merrild, Købmand.

Vilh. Merrild, Købmand og Møllejer, f. 1855 i Bærslund, Rind Sogn, uddannet hos N. Merrild, Bærslund, Konsul Schou, Struer, var Medlem af Sogneraadet i en Periode, etabl. 1880 i Kibæk, driver Mølleri og Kolonialforretning sammen med sin Søn M. Bjerrild.

A. Bredmose, Købmand, f. i Holmsland pr. Ringkøbing, uddannet hos Købmand E. Jacobsen, Ulfborg, 4 Aar i Lære derefter 5 Aar som Kommiss, været Sogneraad-

formand siden 1909, Medlem af Bestyrelsen for Handels- og Landbrugsbanken i Herning, været Bestyrelsesmedlem af Midtjysk Detailhandlerforening i 6 Aar, begyndte sin Forretning i Kibæk 1896, drev indtil 1912 blandt For-

A. Bredmose,
Tømmerhandler.

H. M. Jensen,
Manufakturforretning

J. S. Sørensen,
Købmand.

retning, solgte da Kolonialforretningen, har siden drevet Tømmerforretningen betydelig højere.

H. M. Jensen, Manufakturhandler, f. 1869 i Arnborg, oprindelig uddannet som Maler, men paa Grund af Sygdom gik over til Handelen, han er Kasserer i Sogneraadet fra 1910, har været Stævningsmand, og er i Bestyrelsen for Hjælpekassen og Menighedsraadet, samt Medlem af Skolekommissionen; begyndte 1896 en lille Forretning i Kibæk, som i de forløbne Aar er arbejdet stærkt op, og er nu Byens største i sin Branche.

J. S. Sørensen, Træhandel og Cykleforretning, f. 1870 i Bording, lært hos S. Jensen, Silkeborg, etabl. 1896 i Kibæk, opbyggede Ejendommen i 1903 og driver nu Byens største Forretning i Trævarer, Galanteri og Udstyr samt Cykleforretning, han er Taksationsmand for Den alm. Brandkasse og Forsikringselskabet „Danmark“.

J. Jensen,
Førstelærer.

P. Nielsen.

J. P. Petersen,
Snedkermester.

M. Merrild, Købmand.

J. Jensen, Førstelærer, f. 1876 i Roelse Sogn.

P. Nielsen, Manufakturhandler, f. 1876 i Tjørring, begyndte med Strikkeri i Kibæk 1900 og derefter gaaet

over til Manufakturforretning i 1904, som stadig gaar frem.

J. P. Petersen, Snedkermester, f. 1879 i Dejberg Sogn, etabl. 1906, særlig Møbelforretning, bygget sin Ejendom i 1907, derefter er Forretningen gaet jævnt frem; paa Solbakken drives i Forbindelse med Aagaard et større Cementstøberi; han har lært hos Snedker Sloth, Lem, derefter arbejdet i forskellige Byer.

M. Merrild, Købmand, f. 1891 i Kibæk, lært hos A. Bredmose, Kibæk, 3 Aar hos N. Birkedal, Ringkøbing, Forretningsbestyrer i Staby og 1 Aar i Faderens Forretning.

Udkommen er:

1. Bind

Vejen . Holsted . Sørding . Bramminge.

2. Bind

*. Skjern . Tarm . Ølgod . Gistrup .
N. Nebel . Lunde . Videbæk.*

3. Bind

*. Grindsted . S. Omme . Brande . Give .
Thyregod . Ejstrup . N. Snede.*

Pr. Bind Kr. 2,50 portofrit fra Forlaget.

Harder Mikkelens Bogtrykkeri, Esbjerg